

FINANSMINISTERIET

Ulighed- redegørelsen

December 2021

2021

FINANSMINISTERIET

Uligheds- redegørelsen

December 2021

2021

Ulighedsidegørelsen
2021

I tabeller kan afrunding medføre, at tallene
ikke summer til totalen.

Denne publikation er udarbejdet af
Finansministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K

Omslag: BGRAPHIC
Tryk: Stibo Complete
Foto: Scanpix
Oplag: 1.000
Pris: 150 kr. inkl. moms
ISBN: 978-87-94088-32-9

Elektronisk publikation
ISBN: 978-87-94088-33-6

Publikationen kan hentes på
Finansministeriets
hjemmeside fm.dk

Forord

Danmark er et af de mest lige lande i verden. Den stærke danske velfærd giver danskerne lige adgang til sundhedsvæsen, uddannelse og socialt sikkerhedsnet. Det betyder, at mange danske børn har gode og lige muligheder fra begyndelsen af deres liv. Sådan skal det blive ved med at være.

Ulighed handler nemlig om andet og mere end indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten. Det handler i lige så høj grad om at sikre, at alle har lige muligheder for at få en uddannelse og et solidt fodfæste på arbejdsmarkedet, og at alle har lige muligheder for at leve et godt og sundt liv.

Men der er stadigvæk børn i Danmark, som får en vanskelig start. Og der er stadigvæk omkring 45.000 unge mennesker, som hverken er i uddannelse eller i job, og som risikerer at stå uden for det danske fællesskab.

Det skal vi gøre noget ved. Velfærden skal være til gavn for alle danskere.

Ulighedssrederegørelsen giver et dybdegående billede af et Danmark, som trods vores stærke velfærd stadigvæk viser tegn på ulighed. Over de seneste årtier er indkomstforskellene steget, og topindkomsterne har haft den største indkomstfremgang. Og selvom danskernes stigende levealder i høj grad omsættes til gode leveår, er der stadigvæk forskel på, hvor mange gode leveår forskellige befolkningsgrupper har udsigt til.

Regeringen er aktivt gået ind i kampen imod ulighed. Vi ønsker at styrke den samfundsmodel, der har gjort Danmark til det trygge land, vi kender. Vi vil bevare den sociale mobilitet, som det danske samfund nyder godt af. Og vi skal sørge for, at vores unge mennesker ikke tabes på gulvet, og at vi som samfund sætter en ære i at bidrage til fællesskabet.

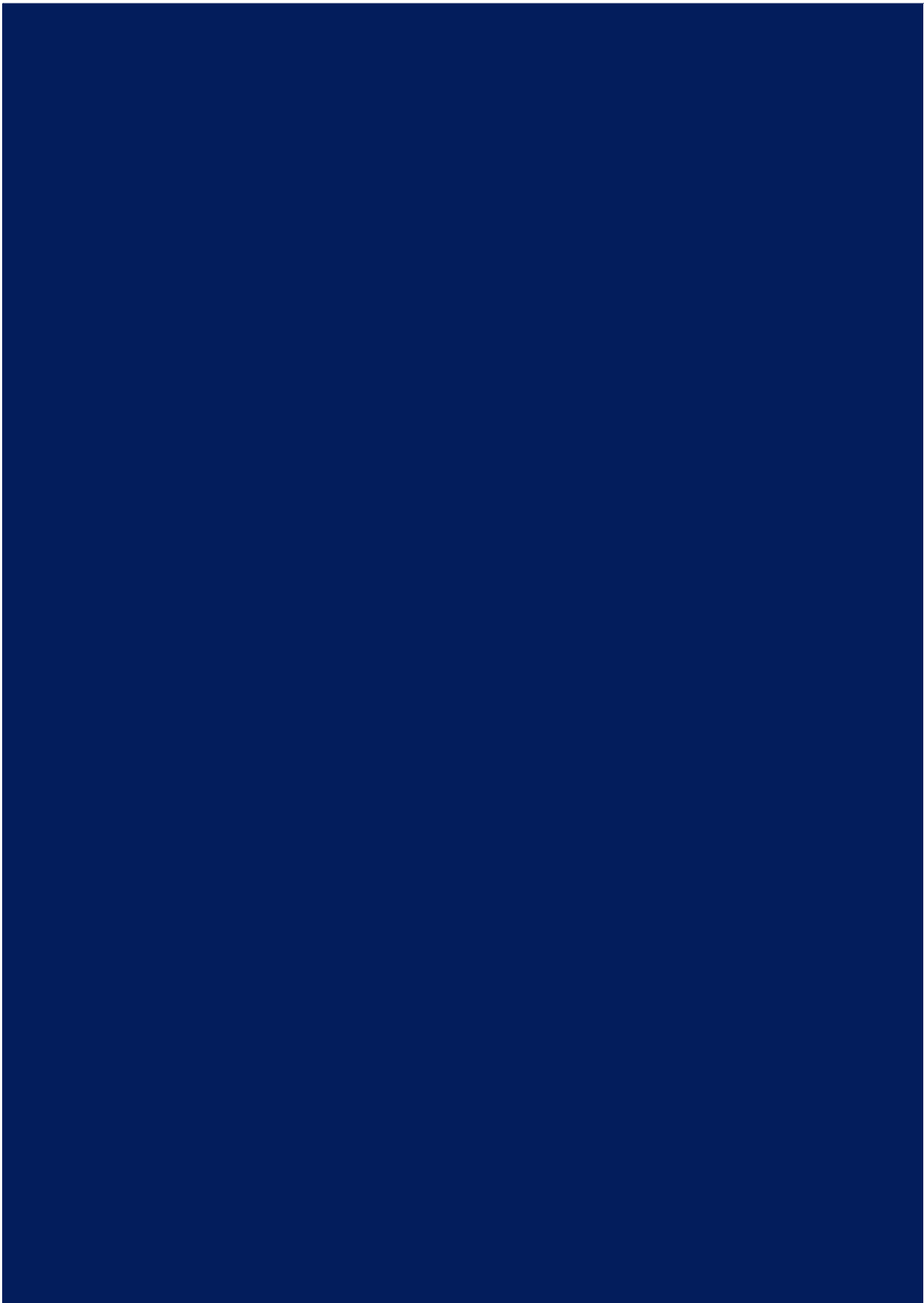
Regeringen har allerede taget skridt mod at sænke uligheden. Der er investeret i velfærden for at sikre gode vilkår for børn og ældre. Retten til tidlig pension for personer med et langt og ofte opslidende arbejdsliv giver bedre muligheder for at trække sig tilbage, mens helbredet er godt. Og loftet over virksomhedernes fradrag for høje lønninger kan bidrage til, at topindkomsterne ikke løber fra resten af samfundet.

Ulighedsredegørelsen er et godt værktøj til de næste skridt. Et værktøj som gør os klogere, og som skaber overblik over både muligheder og barrierer i det danske samfund.

A stylized, handwritten signature in black ink, appearing to read 'Nicolai Wammen'.

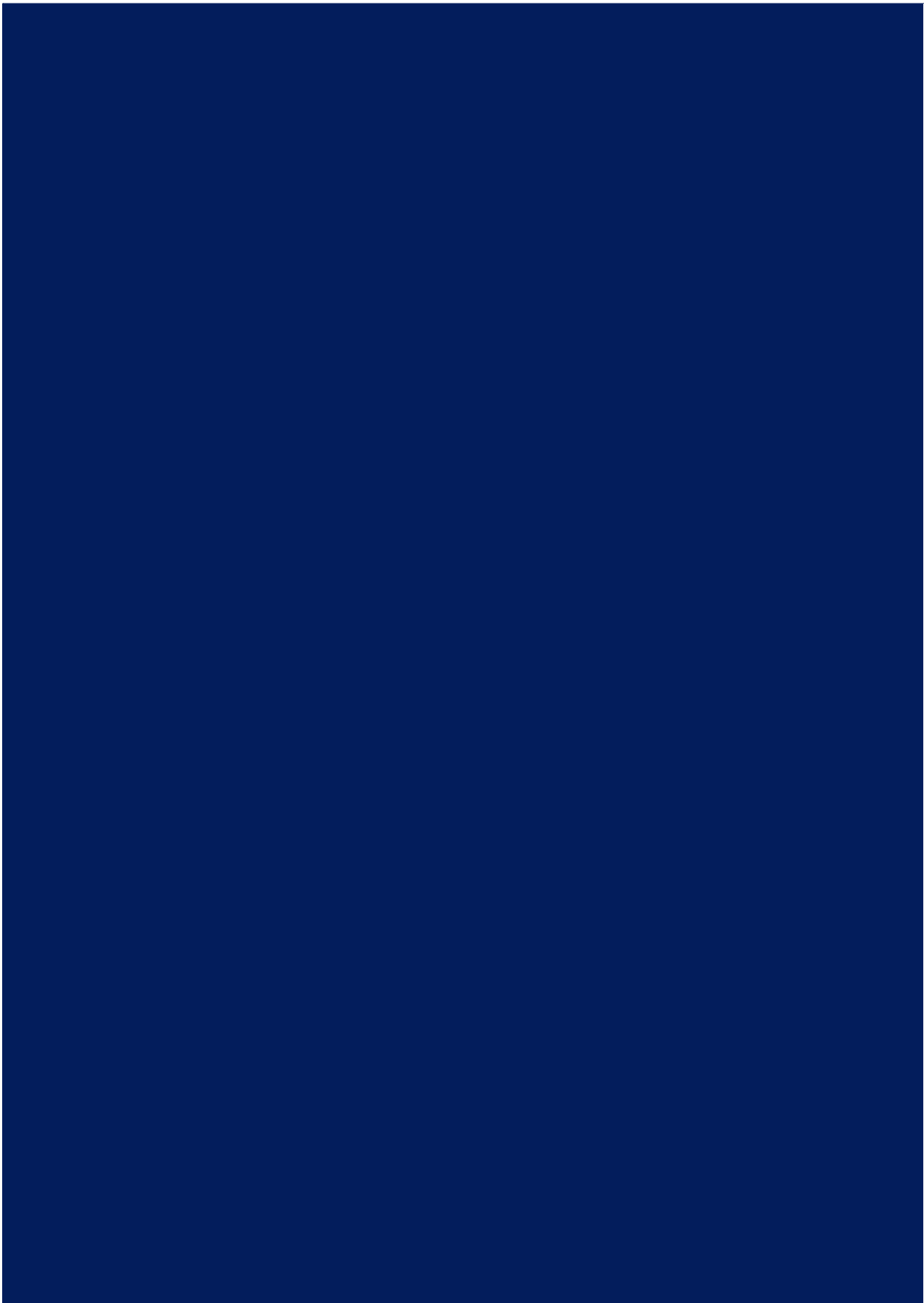
Nicolai Wammen
Finansminister

Indhold

1. Sammenfatning.....	9
1.1 Forskelle i indkomster og nettoformuer	11
1.2 Betydning af økonomisk arv	16
1.3 Formuemobilitet på tværs af generationer	18
1.4 Forskelle i sunde leveår.....	20
2. Indkomstudvikling og -forskelle	23
2.1 Udviklingen i befolkningens indkomster	24
2.2 Topindkomster	31
2.3 Lavindkomstgruppen	40
2.4 Udvikling i indkomstforskellene	43
Bilag 2.1 Bidrag til realvækst i disponibel indkomst	49
Bilag 2.2 Indkomstudvikling, indkomstforskelle og lavindkomstgruppe.....	51
3. Fordelingen af danskernes formuer.....	53
3.1 Danskernes personlige formuer	54
3.2 Formueforskellene i Danmark	61
3.3 Formueforskellene blandt unge voksne	71
3.4 Internationale sammenligninger	76
Bilag 3.1 Flere opgørelser af formueforskellene.....	81
4. Betydning af økonomisk arv	87
4.1 Afdødes familierelationer og formuer	88
4.2 Hvem arver og hvor meget?	92
4.3 Fordelingen af arv til børn.....	98
Bilag 4.1 Fordeling af arv i indkomstfordelingen.....	105
5. 5. Forskelle i sunde leveår.....	109
5.1 Udviklingen i levetid	111
5.2 Sundhed er flere ting	113
5.3 Udvikling i sunde leveår.....	121
5.4 Forskelle i sunde leveår.....	127
5.5 Sunde leveår opdelt på uddannelse	128

Redaktionen er afsluttet 17. december 2021.

1. Sammenfatning

Traditionelle fordelingsanalyser tager udgangspunkt i forskellene i forbrugsmulighederne, der typisk måles ved forskellene i de disponible indkomster eller forskellene i nettoformuerne.

Forskelle i forbrugsmulighederne opgjort ved indkomster og formuer kan give vigtige indsigter i forskellige fordelingsproblemer. Samtidig er det en enkel og letforståelig tilgang, hvor der er gode data, som gør det nemt at rangordne befolkningen og præcist opgøre forskellene. Men forskelle i indkomst og formue giver ikke det fulde billede, hvis man ønsker indblik i ulighed. Andre relevante emner kan fx være mulighederne for at opnå uddannelse, beskæftigelse og et godt helbred.

Med Aftale om finansloven for 2020 blev det besluttet, at der årligt skal offentliggøres en Ulighedsredegørelse, der har som formål at styrke vidensniveauet og skabe overblik over forskellige dimensioner af ulighed, *jf. boks 1.1*.

Boks 1.1

Status for arbejdet med Ulighedsredegørelsen

Regeringen (S), Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Alternativet har aftalt, at der skal udgives en årlig ulighedsredegørelse, der analyserer ulighed i bredere forstand. Formålet med redegørelsen er at styrke vidensniveauet, følge udviklingen og skabe overblik over forskellige dimensioner af ulighed, fx på velfærdsområdet, *jf. Aftale om finansloven 2020*.

Ulighedsredegørelsen 2020 indeholdt både analyser af indkomstforskellene og forskellene i nettoformuer. Et nyt datagrundlag blev benyttet til at belyse betydningen af noterede aktier. Redegørelsen satte også fokus på ulighed i bredere forstand, fx sammenhæng mellem indkomstforskellene og ulighed i muligheder. Publikationen havde desuden særskielt fokus på udviklingen i den såkaldte restgruppe uden uddannelse og de langsigtede effekter af lavindkomst i barndommen. Derudover blev forskelle i livskvalitet og levealder analyseret.

Ulighedsredegørelsen 2021 bygger blandt andet videre på analyserne præsenteret i *Ulighedsredegørelsen 2020*, og der indgår helt nye analyser af betydningen af arv fra forældre til børn og forskelle i sunde leveår.

Ulighedsredegørelsen udkom første gang i 2020. Redegørelsen indeholdt både analyser af traditionelle økonomiske forskelle, herunder indkomst- og formueforskelle, men havde også fokus på ulighed i bredere forstand.

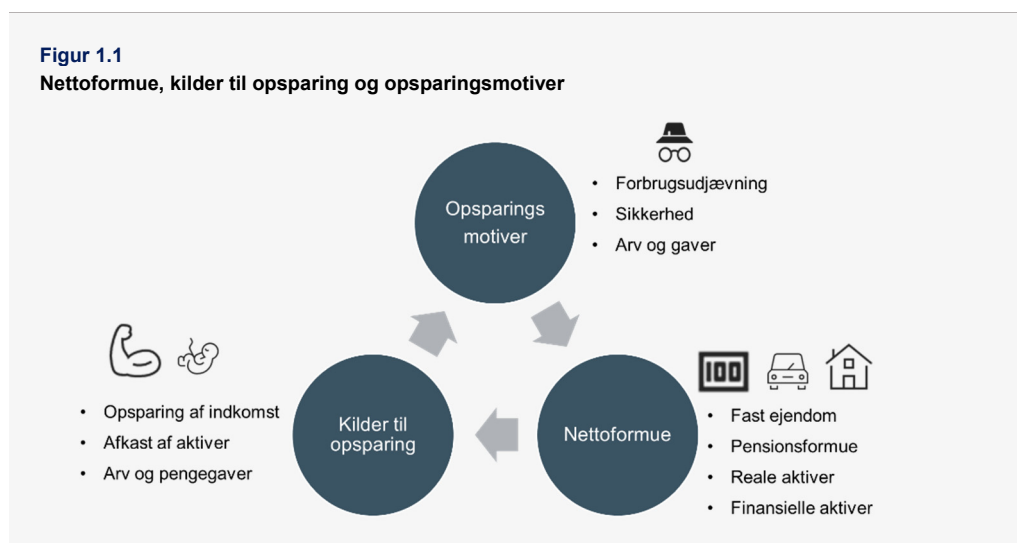
Ulighedsredegørelsen 2020 viste, at der tegn på, at en del af forklaringen på indkomstforskellene i Danmark kan henføres til frivillige valg, der tages gennem livet samt personlige egenskaber. Der er usikkerhed omkring, hvor stor gennemslaget er fra ulighed i muligheder til indkomstforskellene, men selv i et land som Danmark med et fintmasket socialt sikkerhedsnet sætter ulighed i muligheder store spor. Blandt de analyserede årsager til ulighed i muligheder kan især peges på sociale problemer i opvæksten og forældrenes arbejdsmarkedstilknytning og uddannelsesniveau.

Redegørelsen havde også fokus på forskelle i livskvalitet og levealder. Livskvaliteten stiger med indkomsten, men der er mange andre faktorer end indkomst, der har betydning for livskvaliteten. Det kommer til udtryk ved, at personer med godt helbred, gode sociale relationer og følelsen af personlig frihed har omtrent samme livskvalitet, uanset om de har høje eller lave indkomster.

Befolkningens levealder er steget markant. Samtidig er forskellene i levealder blevet mindre for befolkningen samlet set. Der er dog forsat tegn på en positiv sammenhæng mellem indkomst og levealder, så personer med høje indkomster lever længere end personer med lave indkomster.

Analyserne i Ulighedsredegørelsen 2021 bygger videre på analyserne fra sidste års publikation. Ulighedsredegørelsen 2021 har fokus på at belyse og forstå de grundlæggende årsager til udviklingen i de økonomiske forskelle, herunder indkomst- og formueforskellene. Derudover analyseres betydningen af direkte arv for formuefordelingen i det år, som arven kan henføres til. Endelig ses der nærmere på om stigningen i levealder også omsættes i flere sunde leveår samt på forskellene i sunde leveår i befolkningen.

Forskelle i indkomster, nettoformue, arv og sunde leveår er selvstændige emner, men kan også ses i sammenhæng. Det skyldes, at nettoformuen opbygges med henblik på at udjævne forbrugsmulighederne over livet eller med andre motiver for øje, herunder at videregive midler til næste generation, *jf. figur 1.1*. Nettoformue kan henføres til løbende opsparing af indkomster, arv, gaver og kapitalafkast på beholdningen af aktiver. Omvendt reduceres nettoformuen, når denne forbruges eller gives videre i form af arv og gaver til næste generation.

Kilde: Egen illustration.

Større løbende indkomster giver den enkelte bedre muligheder for at opbygge nettoformue og dermed også bedre muligheder for at efterlade arv og give gaver, der øger nettoformuen hos modtagerne. Samtidig kan forventningen om et længere liv med flere gode leveår betyde, at den enkelte i højere grad sparer op med henblik på forbrug senere i livet.

De observerede formueforskelle i dag afspejler dermed blandt andet den historiske udvikling i indkomsterne og opsparingstilbøjeligheden, mens formuerne blev opbygget. Ligesom formueforskellene i dag også kan afhænge af, i hvilket omfang ældre generationer giver formue videre til yngre generationer.

1.1 Forskelle i indkomster og nettoformuer

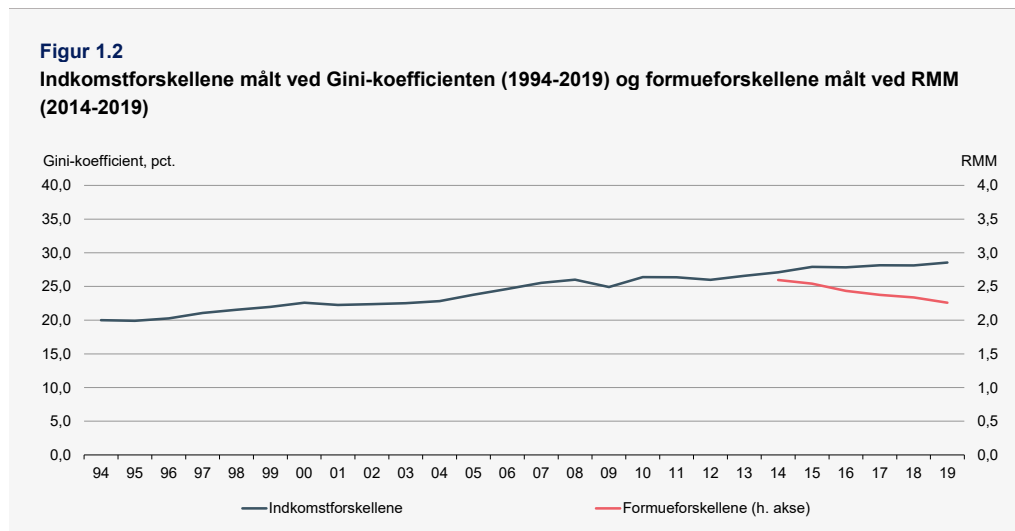
Ulighedsredegørelsen belyser både indkomst- og formueforskellene.

Indkomstforskellene er større i dag end i midten af 90'erne. Der har i perioder været tale om markante stigninger, mens der i andre perioder har været en stagnerende udvikling. For formuerne foreligger der først oplysninger inklusive pensionsformue mv. fra 2014, og i perioden frem til 2019 er der ikke tegn på stigende formueforskelle. Der findes et mindre fuldstændigt datagrundlag, der går tilbage til slutningen af 90'erne, og på dette grundlag er det heller ikke muligt at konkludere, at formueforskellene er stigende, jf. kapitel 3.

Stigningen i indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten kan især henføres til udviklingen i kapitalindkomsterne, herunder aktieindkomst og imputeret afkast af egen bolig, samt overførsler.

Indkomstforskellene er også i nogen grad påvirket af udviklingen i demografiske og strukturelle forhold. Det betyder, at indkomstforskellene kan stige (falde) uden, at det nødvendigvis er udtryk for, at samfundets evne til at skabe lige muligheder er svækket (styrket). Eksempelvis har det betydning, at antallet af ældre og personer med anden etnisk herkomst end dansk er øget siden 1994. Samtidig er andelen af højtuddannede i befolkningen steget, og flere er i beskæftigelse.

Indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten er øget fra ca. 20 pct. i 1994 til 28,5 pct. i 2019, jf. figur 1.2. Af den samlede stigning siden 1994 på ca. 8,5 pct.-point skønnes det, at ca. 2,3 pct.-point kan henføres til udviklingen i demografiske og strukturelle forhold.

Anm.: Se kapitel 2 og 3.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Gini-koefficienten er et af de mest benyttede mål for de samlede indkomstforskelle i en befolkning eller befolkningsgruppe. Det gælder, både når omfanget af indkomstforskellene og udviklingen i indkomstforskellene belyses.

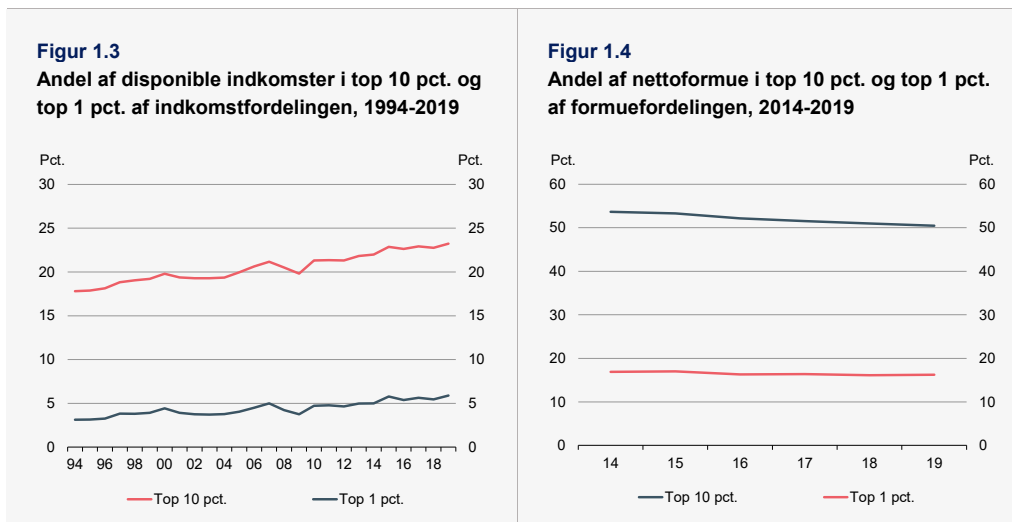
Gini-koefficienten kan imidlertid være mindre velegnet i forbindelse med opgørelse af *formueforskellene*. Forskellene i nettoformuerne dækker både over, at nogle har positive nettoformuer og andre har negative nettoformuer. Det er derfor typisk ikke meningsfuldt at opgøre formueforskellene ved Gini-koefficienten, da denne er følsom for negative værdier.

I stedet belyses formueforskellene ofte målt ved RMM (*Ratio between Mean and Median*), der angiver forholdet mellem gennemsnits- og medianformuerne i befolkningen. Hvis RMM er større end én, har mere end 50 pct. af befolkningen en nettoformue under gennemsnittet, altså er fordelingen "højreskæv".

I perioden fra 2014 til 2019 er forskellene i de samlede nettoformuer målt ved RMM reduceret fra godt 2,6 i 2014 til knap 2,3 i 2019.

Både Gini-koefficienten og RMM er summariske mål, der er koger den samlede fordeling ned til ét tal. Det har en række fordele, men der er risiko for, at vigtige nuancer går tabt. Derfor er det relevant at inddrage andre mål for at få en dækkende beskrivelse af indkomst- og formueforskellene.

Et andet mål for forskellene i indkomster og formuer er koncentrationen blandt de personer med de højeste indkomster og formuer. Andelen af den disponible indkomst, der kan henføres til den øverste del af indkomstfordelingen, svarende til top 10 pct. og top 1 pct. af indkomstfordelingen, er steget med henholdsvis 5,4 pct.-point og 2,8 pct.-point fra 1994 til 2019, *jf. figur 1.3*.

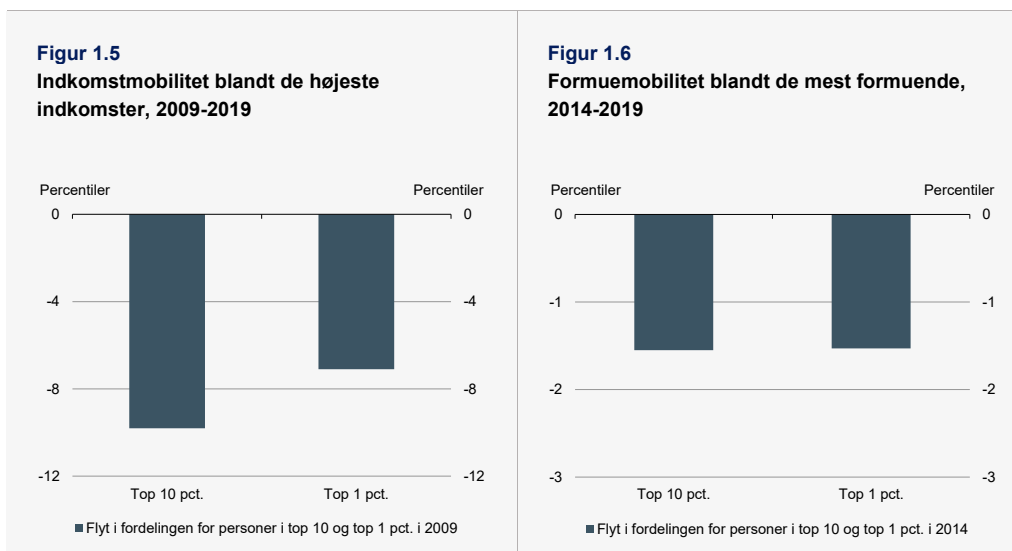
Anm.: Andel af disponible indkomster er opgjort på baggrund af familieækvivalerede disponible indkomster for hele befolkningen. Formueandele er opgjort på baggrund af alle voksne over 17 år og med udgangspunkt i personlig nettoformue.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er ikke tegn på en større koncentration af formuerne i toppen af formuefordelingen i perioden fra 2014 til 2019, *jf. figur 1.4*. Andelen af den samlede formue blandt personerne med de 10 pct. højeste formuer er reduceret fra 53,7 pct. i 2014 til 50,5 pct. i 2019. Det er ikke et udtryk for, at formuerne er faldet i toppen af formuefordelingen, men er drevet af relativt større stigninger i de reale aktiver og pensionsformuerne blandt de øvrige 90 pct. af befolkningen. Samtidig er gælden (der reducerer nettoformuen) vokset mindre blandt de øvrige 90 pct.

Danmark er kendetegnet ved, at der er en forholdsvis stor mobilitet i indkomstfordelingen over livet, herunder i toppen af indkomstfordelingen. Mobiliteten er udtryk for, at nogle personer opnår en højere indkomst og rykker op i indkomstfordelingen, fx ved at opnå beskæftigelse efter endt studie eller midlertidig ledighed samt ved lønstigninger som følge af højere anciennitet eller mere ansvar. Modsat bevæger nogle personer sig ned i indkomstfordelingen. Det kan blandt andet være ved midlertidig ledighed eller ved tilbagebetaling af gæld fra arbejdsmarkedet.

I gennemsnit er personer, der i 2009 var i top 10 pct. af indkomstfordelingen, rykket ca. 10 percentiler ned i indkomstfordelingen i 2019, mens personer, der i 2009 var i top 1 pct. af indkomstfordelingen, i gennemsnit er rykket ca. 7 percentiler ned, *jf. figur 1.5*. Det er et udtryk for, at der løbende sker en stor udskiftning i personkredsen i toppen af indkomstfordelingen. Denne udskiftning er blandt andet en naturlig konsekvens af, hvor den enkelte person er i livsforløbet.

Anm.: Indkomstmobiliteten er opgjort med udgangspunkt i individuel disponibel indkomst, og formuemobiliteten er opgjort på baggrund af personlig nettoformue blandt voksne over 17 år. Gennemsnitlig ændring for personer i henholdsvis 10. decil og 100. percentil. Det gennemsnitlige flyt i 10. decil dækker over både flyt op og ned i fordelingen, mens ændringer i 100. percentil alene er flyt nedad i fordelingen.

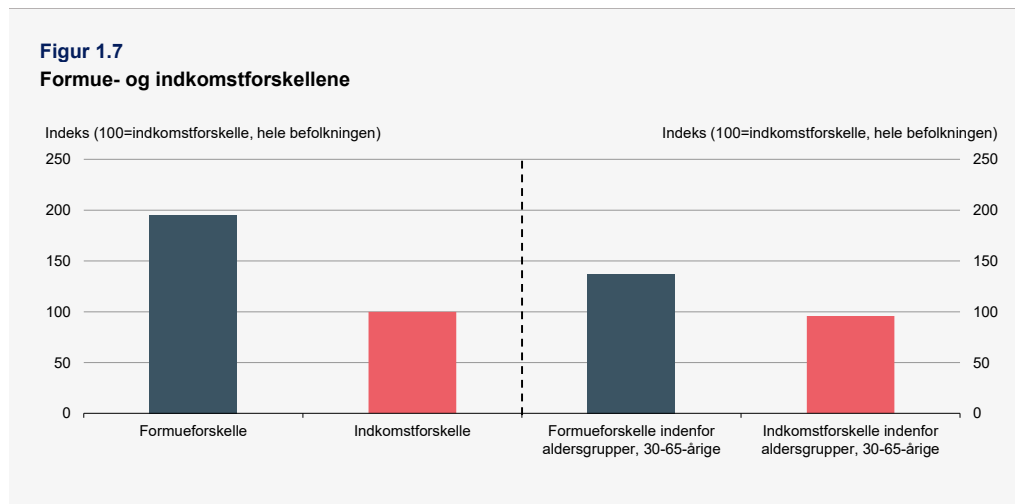
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

På samme måde kan formuemobiliteten opgøres – dog over en kortere periode – svarende til 2014-2019. Personer, der i 2014 var i top 10 pct. af formuefordelingen, er i gennemsnit rykket knap 1½ percentiler ned i fordelingen. Omtrent samme ændring findes for personer, der var i top 1 pct. i 2014, *jf. figur 1.6.*

Formueforskellene er generelt større end indkomstforskellene. Det skyldes blandt andet, at formuerne i højere grad end indkomsterne varierer gennem livet. Nettoformuen er typisk mindst og ikke sjældent negativ for unge voksne, men stiger igennem hele den erhvervsaktive del af livet frem mod pensions-tidspunktet. Nettoformuen er dermed typisk størst umiddelbart inden tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Personer, der er på de alderstrin, hvor langt hovedparten har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, har typisk en lavere nettoformue, hvilket blandt andet skyldes nedsparing.

Formueforskellene er knapt dobbelt så store som indkomstforskellene målt ved RMM for alle voksne, *jf. figur 1.7.*

Formueforskellene er betydeligt mindre blandt personer på samme alderstrin end blandt alle voksne i befolkningen. Formue- og indkomstforskellene er dermed mere ens, når man tager højde for, at alder har større betydning for formuen end for indkomsten.

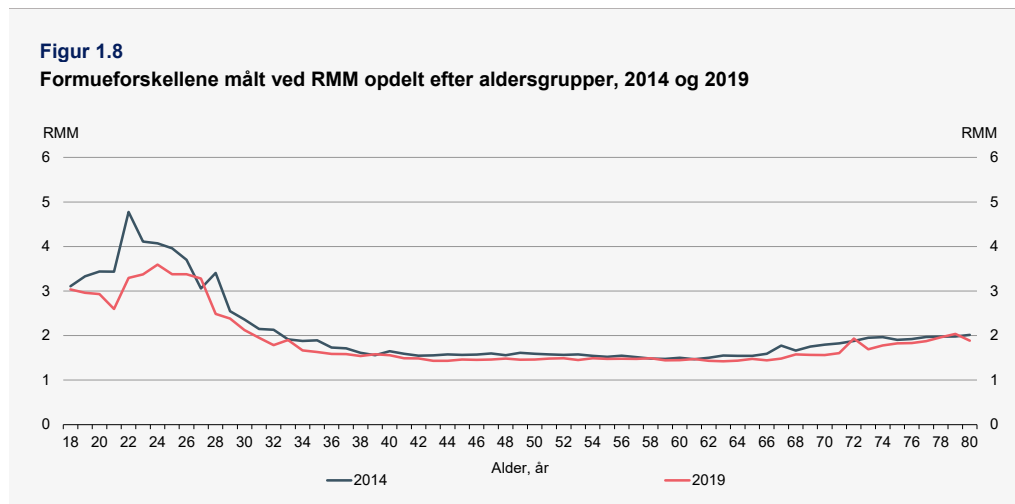

Anm.: Indeks er opgjort på baggrund af RMM for hhv. disponible indkomster og nettoformue.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Man bør dog ikke uden videre sammenligne formueforskellene og indkomstforskellene. Formueforskellene er resultatet af forskelle i valg og omstændigheder med betydning for forbrug og opsparing gennem hele personens liv, mens indkomstforskellene i højere grad er udtryk for forskelle i valg og omstændigheder med betydning for arbejdsindsats og uddannelsesniveau i dag.

Formueforskellene målt ved RMM er faldende i takt med alderen, *jf. figur 1.8*. Det skyldes, at flere sparer op blandt de over 30-årige, og dermed øges medianformuen relativt mere end gennemsnitsformuen.

Anm.: Se kapitel 3.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

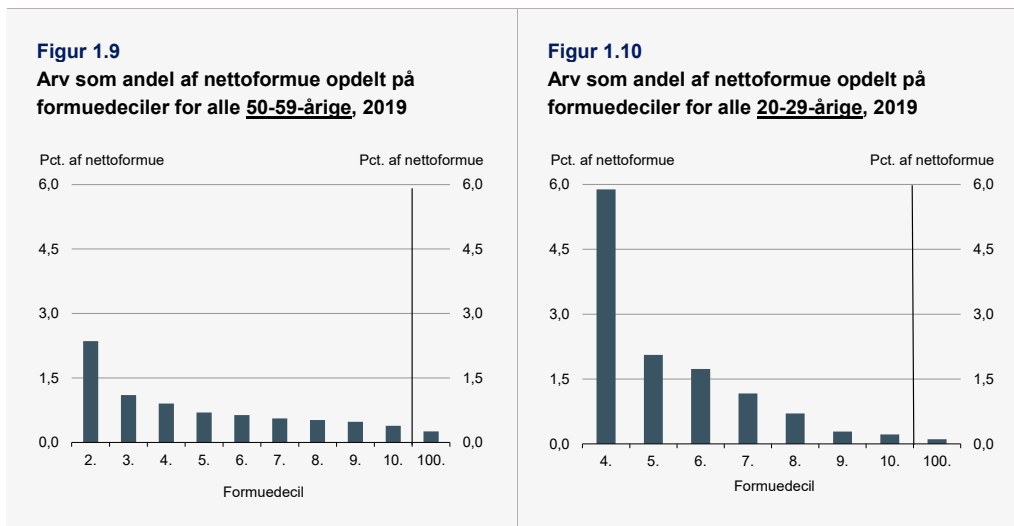
Formueforskellene er væsentligt højere blandt unge under 30 år, men der er ikke tegn på, at de relativt store formueforskelle blandt unge voksne er et nyt fænomen, som kan forventes at lede til stigende formueforskelle blandt kommende generationer. Formueforskellene blandt 25-årige var knap 4 målt ved RMM i 2014. Disse personer har som 30-årige i 2019 formueforskelle målt ved RMM på ca. 2, hvilket svarer til formueforskellene blandt de 30-årige i 2014.

1.2 Betydning af økonomisk arv

Forældre kan videregive økonomiske midler til deres børn gennem pengegaver og arv. Arv kan have væsentlig økonomisk betydning for personer, der arver store beløb. Arven er i kroner størst blandt personer placeret i den øverste del af formuefordelingen, mens arven har en smule større relativ betydning i den nedre del af formuefordelingen. Samlet set er der tegn på, at arv i det år, som den tilfaldende afdødes børn, har en forholdsvis begrænset betydning for formuefordelingen for befolkningen som helhed.

Det skyldes, at arven udgør en relativ beskeden andel af den samlede nettoformue. Det spiller også en rolle, at de aldersgrupper, der typisk arver, er relativt formuende i forvejen. Arven har dog større relativ betydning for formueforskellene blandt unge, da den samlede nettoformue blandt unge i udgangspunktet er væsentligt mindre.

De fleste børn af afdøde arver typisk, når de er mellem 45 og 65 år, svarende til ca. ¼ af børn af afdøde, men arven er beskeden relativt til de samlede nettoformuer. Arven som andel af nettoformuen udgør mindre end 1 pct. af nettoformuen de fleste steder i formuefordelingen blandt 50-59-årige (fra 4. decil og op), og betydningen af arv falder i takt med størrelsen på nettoformuen, jf. figur 1.9. Arv udgør en større andel af nettoformuen blandt personer placeret i den nedre del af formuefordelingen end blandt personer i den øvre del af formuefordelingen.

Anm.: 18+-årige. Personerne er rangeret efter personlig nettoformue i 2018, som er året inden arvetidspunktet. Arv fra boer tildelt børnene i 2019. Det er ikke muligt at udregne arvets andel af nettoformue for hhv. 1. (figur 1.9) og 1-3. formuedecil (figur 1.10), da nettoformuen samlet set er negativ. Se også kapitel 4.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den gennemsnitlige arv er i kroner mindre i de yngre aldersgrupper end blandt personer i aldersgruppen 50-59 år. Den relative betydning af arven blandt yngre personer i den nedre og midterste del af formuefordelingen er dog større blandt 20-29-årige end blandt personer i den nedre og midterste del af formuefordelingen blandt 50-59 årige, *jf. figur 1.10*.

Arv påvirker formueforskellene i et begrænset omfang målt ved henholdsvis RMM og ejerandelen blandt de mest formuende, *jf. tabel 1.1*. Betydningen af arv er en smule større blandt 20-29-årige end blandt 50-59-årige. Den større relative betydning af arv blandt yngre skal ses i lyset af, at nettoformuerne blandt yngre aldersgrupper i udgangspunktet er meget beskedne, og små beløb i arv vil derfor relativt set have en større betydning.

Tabel 1.1
Virkning i året af arv til børn på mål for formueforskellene, 2019

	RMM	Top 10 pct.	Top 1 pct.
Udgangspunkt		Pct.	
50-59-årige	1,52	40,74	12,52
20-29-årige	3,55	73,74	25,82
Ændring		Pct.-pct.	
50-59-årige	0,00	-0,00	-0,01
20-29-årige	0,01	-0,06	0,00

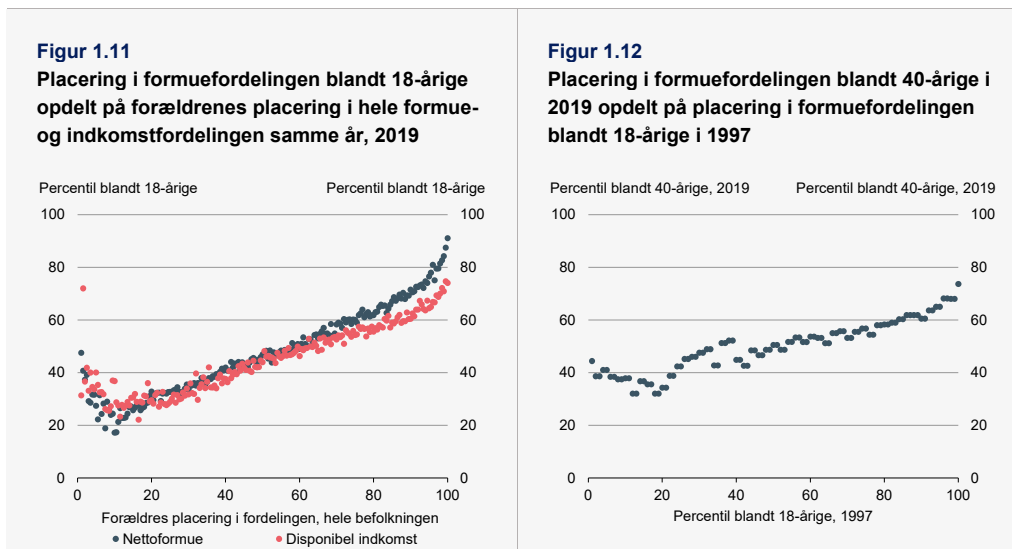
Anm.: Opgørelsen tager udgangspunkt i fordelingen af personlige nettoformuer i 2018. Arv fra boer tildelt børnene i 2019. RMM angiver forholdet mellem gennemsnit og median. Se også kapitel 4.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

1.3 Formuemobilitet på tværs af generationer

Selvom om de relativt større formueforskelle blandt unge udligner sig med alderen, kan der være nogle, der har bedre muligheder end andre for at opbygge formue. Derfor er det relevant at se på, om der er en sammenhæng på tværs af generationer mellem forældre og børns placering i formuefordelingen.

Der er umiddelbart en positiv sammenhæng mellem børns nettoformue og henholdsvis forældrenes nettoformue og disponible indkomster. 18-årige er placeret relativt højt i formuefordelingen blandt 18-årige, hvis deres forældre er placeret højt i formue- og indkomstfordelingen for hele befolkningen, *jf. figur 1.11*.

Anm.: I figur 1.11 er nettoformue og disponible indkomster opgjort på baggrund af individuel personlig formue og individuel disponibel indkomst. Forældrenes placering i fordelingen er opgjort som gennemsnittet for forældrene. Forældrenes placering er for befolkningen samlet set, mens percentilfordelingen for 18-årige er opgjort inden for aldersgruppen. Forældrenes placering er dermed til en vis grad aldersafhængig. Den viste sammenhæng er mellem børnenes gennemsnitlige placering opdelt efter forældrenes placering. Figur 1.12 viser sammenhængen mellem placeringen blandt 40-årige i 2019 og placering blandt 18-årige i 1997. Den umiddelbart tydeligere sammenhæng mellem forældre og barn end mellem placering som ung og senere i livet skal fortolkes med forbehold for, at formuefordelingen blandt forældre er aldersafhængig.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Samtidig er der en positiv sammenhæng mellem placeringen i formuefordelingen som 18-årig og placeringen som 40-årig, *jf. figur 1.12*. Det vil sige, at unge med relativt høje nettoformuer inden for aldersgruppen typisk også senere i livet vil være relativt højt placeret i formuefordelingen blandt deres jævnaldrende.

Økonomisk litteratur¹ peger på, at muligheden for at ende i toppen af formuefordelingen ikke skyldes, at yngre personer med formue kan akkumulere afkast over længere tid, da størrelsen på formuen blandt unge er for begrænset til dette. I stedet fremhæves det i litteraturen, at sammenhængen mellem placeringen som ung og senere i livet kan skyldes opsparings- og investeringsadfærd, der læres på tværs af generationer, og at personer, der har modtaget pengegaver som børn, bliver ved med dette gennem livet.

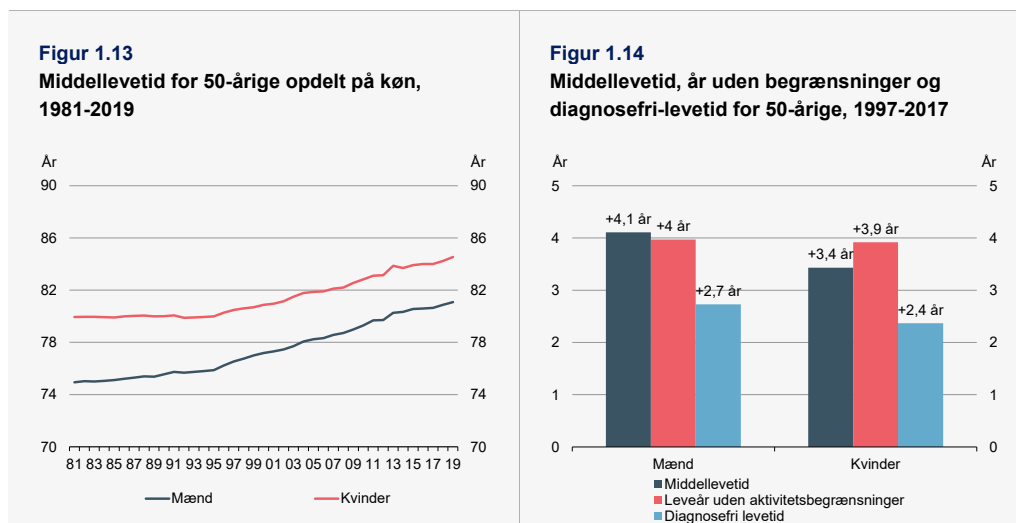
¹ *Born with a Silver Spoon? Danish Evidence on Wealth Inequality in Childhood*, Simon Halphen Boserup, Wojciech Kopczuk and Claus Thustrup Kreiner, *The Economic Journal*.

1.4 Forskelle i sunde leveår

Der er væsentlige forskelle på, hvor længe personer i befolkningen lever. Det gælder også på tværs af befolkningsgrupper, fx opdelt på uddannelsesniveau, branche eller indkomst. Eksempelvis kan personer med en videregående uddannelse forvente et længere liv end ufaglærte. Middellevetiden i Danmark er steget i de seneste årtier, samtidig med at forskellene målt ved levetid er reduceret.

Den bredt funderede stigning i middellevetiden stiller et nyt spørgsmål. Hvordan er kvaliteten af de ekstra leveår? I takt med at en større andel af befolkningen opnår et langt liv, kan der blive stillet større krav til, hvad det skal indeholde. Oplevelsen af at leve et godt liv kan eksempelvis afhænge af, om man føler sig fysisk og mentalt rask, kan klare sig selv og ikke er ensom. Det er således komplekst at vurdere kvaliteten af leveår i alle dimensioner, og der eksisterer derfor heller ikke ét mål, der entydigt kan benyttes til at vurdere, om et leveår samlet set er sundt. I det følgende tages der udgangspunkt i antal leveår uden diagnoser for en række udvalgte somatiske sygdomme stillet i sygehusvæsenet (dvs. eksklusive almenpraktiserende læger) og antal år uden aktivitetsbegrænsninger, men det skal understreges, at dette ikke er udtømmende for udviklingen i sundhed og livskvalitet.

Middellevetiden er steget for både mænd og kvinder de seneste fire årtier. Stigningen har været en smule større for mænd end for kvinder, således at forskellen i middellevetid mellem kønnene er blevet mindre. Middellevetiden er steget med godt 6 år fra 75 år i 1981 til 81 år i 2019 for mænd. For kvinder er middellevetiden steget med godt 4½ år fra 80 år i 1981 til 84½ år i 2019, *jf. figur 1.13*.

Anm.: Se kapitel 5.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

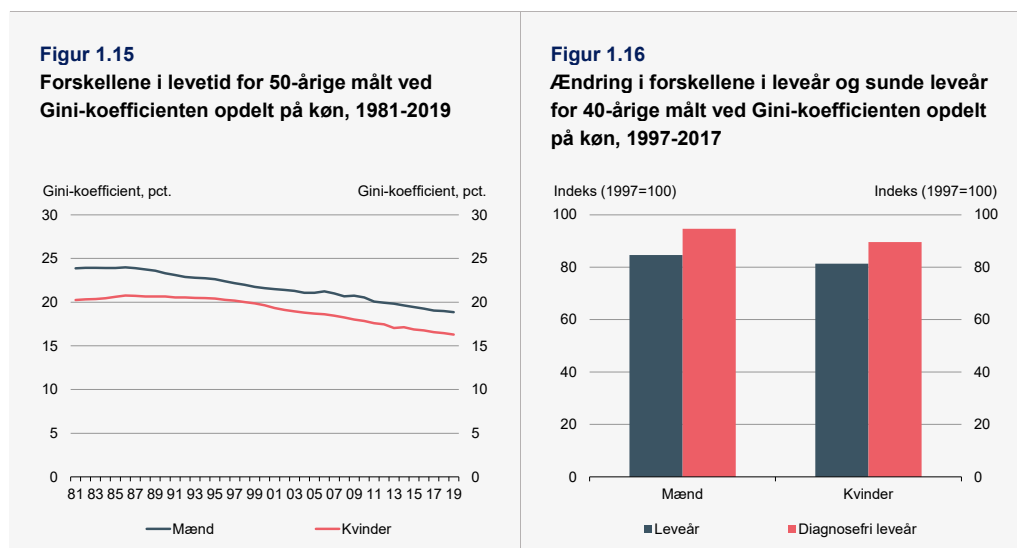
Med udgangspunkt i antal sunde leveår uden diagnoser for en række udvalgte somatiske sygdomme eller funktionsnedsættelse, er der tegn på, at stigningerne i middellevetiden siden 1997 i betydeligt omfang er blevet omsat til flere sunde leveår, *jf. figur 1.14*.

Antallet af oplevede *leveår uden aktivitetsbegrænsninger* i de daglige aktiviteter, såsom at gå en tur, gå op ad trappen eller lave mad, er steget med 4 år for mænd og 3,9 år for kvinder, svarende til 98-

115 pct. af stigningen i middellevetiden i samme periode. Antallet af diagnosefri leveår er steget med ca. 2,7 år for mænd og 2,4 år for kvinder fra 1997 til 2017. Det svarer for begge køn til ca. 70 pct. af stigningen i middellevetiden blandt 50-årige.

Stigningen i middellevetiden er udtryk for udviklingen i den forventede levetid for befolkningen som helhed. Alle personer opnår imidlertid ikke samme alder. Nogle personer lever i kortere tid end middellevetiden, og andre lever længere. For at få et mere dækkende billede af udviklingen kan de samlede forskelle i levetid opgøres.

Forskellene i levetid målt ved Gini-koefficienten for 50-årige er reduceret for både mænd og kvinder siden 1981. Den største reduktion over den samlede periode er sket blandt mænd, *jf. figur 1.15*. Forskellene i levetid målt ved Gini-koefficienten er reduceret med 5 pct.-point for mænd og knap 4 pct.-point for kvinder.

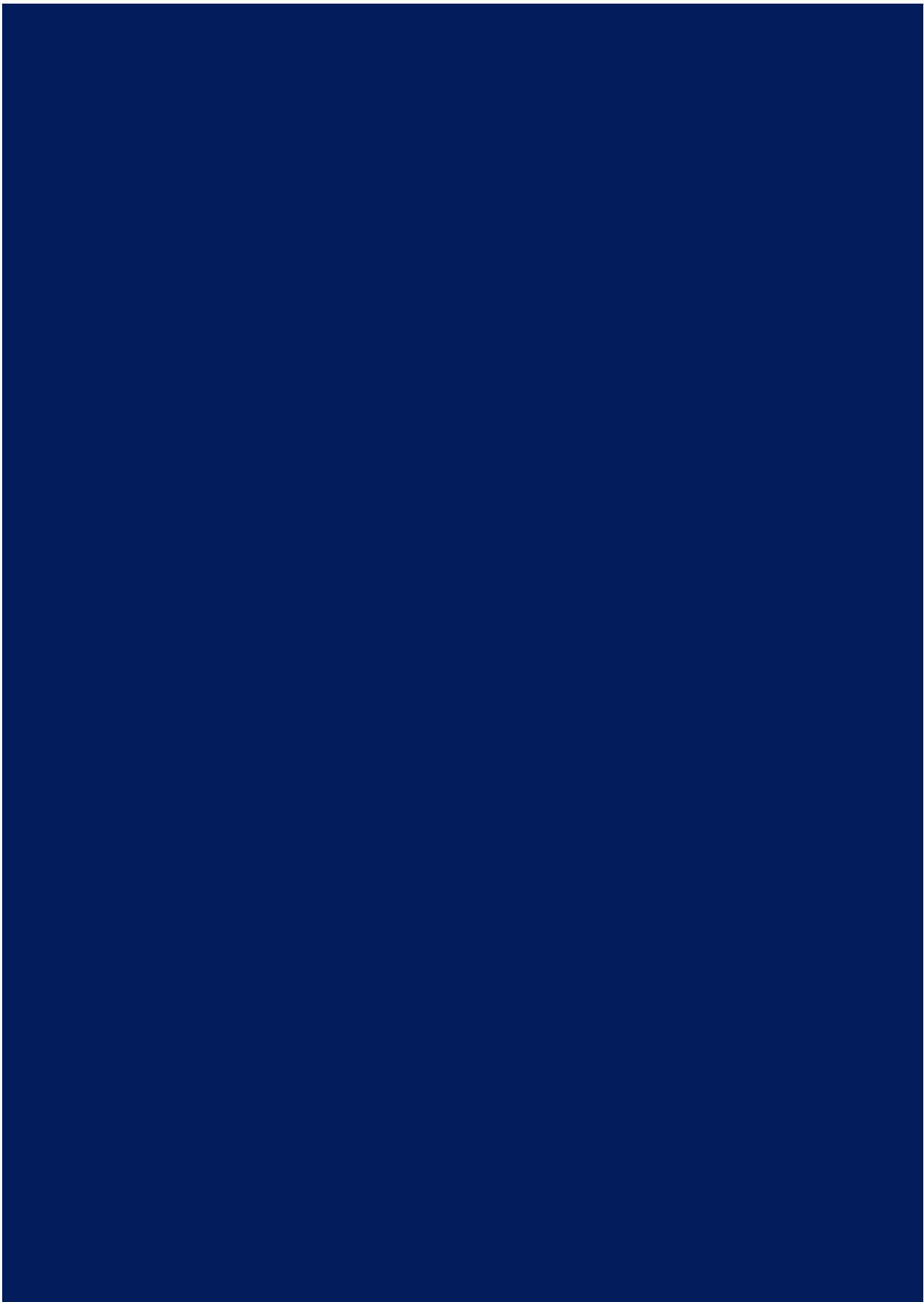

Anm.: Se kapitel 5.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det forventede antal sunde leveår dækker over, at nogle personer vil opleve flere sunde leveår, og nogle modsat vil opleve færre sunde leveår. Stigningen i antallet af diagnose-fri leveår er dog sket, samtidig med, at forskellene i antal diagnose-fri leveår målt ved Gini-koefficienten er reduceret.

Blandt 40-årige i perioden 1997-2017 er forskellene i forventet antal leveår målt ved Gini-koefficienten faldet mest for kvinder, og det samme gælder forskellene i sunde leveår, der er reduceret med ca. 10 pct. for kvinder og ca. 5 pct. for mænd fra 1997 til 2017, *jf. figur 1.16*.

2. Indkomstudvikling og -forskelle

Danmark er i en international sammenhæng kendetegnet ved at være et velstående land med små indkomstforskelle i befolkningen. Det gælder både, når der ses på indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten, og når fokus er på andelen af befolkningen i lavindkomstgruppen. Det kan blandt andet tilskrives den danske samfundsmode, der understøtter lige muligheder for at skabe sig det liv, som man ønsker for sig selv og sin familie, herunder som følge af formelt fri og lige adgang til uddannelse og sundhed, og som med et fintmasket socialt sikkerhedsnet holder hånden under personer uden tilstrækkeligt forsørgelsesgrundlag.

I de senere år er velstanden øget, og udviklingen er kommet alle befolkningsgrupper til gavn. Stigningen i de disponible indkomster har været højest blandt personer i toppen af indkomstfordelingen. Det har bidraget til, at indkomstforskellene er steget, og at andelen af befolkningen i lavindkomstgruppen er vokset. Fra 2012 til 2019 er de disponible indkomster vokset ca. 2½ gang hurtigere i top 1 pct., der består af den ene pct. af befolkningen med de højeste indkomster, end i befolkningen som helhed.

Naturlige ændringer i befolkningens sammensætning kan have betydning for fordelingen af de disponible indkomster, uden at det er udtryk for, at samfundets evne til at skabe lige muligheder er forringet. Dette kapitel ser nærmere på, hvordan udviklingen i en række demografiske og strukturelle faktorer har påvirket indkomstudviklingen og -forskellene. Der gives ligeledes et bud på, i hvilket omfang stigningen i de disponible indkomster i top 1 pct. kan tilskrives indkomstudviklingen blandt direktører.

Hovedbudskaberne i kapitlet er:

- De disponible indkomster er i gennemsnit vokset realt med knap 2 pct. årligt fra 1994 til 2019. Indkomstudviklingen var særligt lav i perioden omkring finanskrisen fra 2006 til 2012, hvor den udgjorde ca. 0,3 pct. årligt. Siden 2012 er de disponible indkomster vokset med ca. 2,1 pct. årligt.
- Velstandsudviklingen har været bredt forankret på tværs af arbejdsmarkedstilknytning, alder og indkomst. Befolkningsgrupper, der i udgangspunktet havde relativt høje disponible indkomster, har imidlertid oplevet større indkomstfremgang end andre grupper.
- De disponible indkomster er især for top 1 pct., dvs. den ene pct. af befolkningen med de højeste disponible indkomster, vokset meget siden 2012. I denne periode er de disponible indkomster i top 1 pct. vokset med 5,6 pct. årligt. Til sammenligning er indkomsten i midten af indkomstfordelingen vokset med 1,7 pct. årligt.

- Indkomstudviklingen i top 1 pct. har altså været relativt høj sammenlignet med befolkningen som helhed. Gruppen består af direktører og andre lønmodtagere, selvstændige og pensionister. Direktører i gruppen har imidlertid haft en lidt mindre indkomststigning end resten af top 1 pct., og indkomstudviklingen i top 1 kan derfor ikke primært tilskrives indkomstudviklingen blandt direktører. Det afspejler bl.a. større stigninger i kapitalindkomsterne for resten af top 1 pct.
- Indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten er steget fra ca. 20 pct. i 1994 til ca. 28,5 pct. i 2019. Danmark er dog fortsat kendetegnet ved relativt små indkomstforskelle i et internationalt perspektiv. Det skønnes, at ændringer i demografiske og strukturelle faktorer kan forklare 2,3 pct.-point af stigningen i indkomstforskellene i perioden.
- Udviklingen i indkomstforskellene kan, ud over den demografiske udvikling, tilskrives udviklingen i enkelte indkomstkomponenter. Overførselsindkomst, aktieindkomst og imputeret afkast på egen bolig har især bidraget til større målte indkomstforskelle.

2.1 Udviklingen i befolkningens indkomster

Det tages typisk udgangspunkt i befolkningens årlige disponible indkomster, når indkomstudviklingen belyses. Den disponible indkomst er sammensat af indkomst fratrukket skat og private pensionsindbetalinger. Den disponible indkomst er et mål for personers og familiers forbrugsmuligheder. Udgifter til forbrug, herunder forbrugsafgifter, indgår således ikke i den disponible indkomst.

Indkomsten kan opdeles i personlig indkomst og kapitalindkomst. *Den personlige indkomst* omfatter løn- og virksomhedsindkomst, overførselsindkomst, udbetalinger fra private pensioner samt anden privat indkomst. *Kapitalindkomsten* omfatter udbytter og kursgevinster fra aktier, renteindtægter og renteudgifter, imputeret afkast af egen bolig og anden kapitalindkomst. Imputeret afkast af egen bolig gør det muligt at sammenligne forbrugsmulighederne på tværs af ejere og lejere og opgøres beregningsteknisk som 4 pct. af boligens værdi. Se *Ulighedsredegørelsen 2020* for en nærmere beskrivelse af imputeret afkast af egen bolig.

Den gennemsnitlige disponible indkomst for hele befolkningen udgør knap 200.000 kr. i 2019. Det er dét beløb pr. person, der i gennemsnit er tilgængeligt til forbrug og opsparing. Den gennemsnitlige personlige indkomst efter skat udgør knap 180.000 kr., mens nettokapitalindkomst efter skat udgør godt 23.000 kr. Hertil kommer fradrag for private pensionsindbetalinger på godt 3.000 kr.

For at kunne sammenligne forbrugsmulighederne på tværs af familiestørrelser tages udgangspunkt i de familieækvivalerede disponible indkomster. Med ækvivaleringen af de disponible indkomster tages højde for stordriftsfordele i familier, der består af flere personer. Eksempelvis vil en familie bestående af to voksne og to børn med en samlet disponibel indkomst på 400.000 kr. (100.000 kr. pr. person) opleve, at indkomsten rækker længere, end en enlig person, der bor alene med en disponibel indkomst på 100.000 kr.

Den gennemsnitlige familieækvivalerede disponible indkomst pr. person i befolkningen udgør ca. 275.000 kr. i 2019, jf. *tabel 2.1*. De familieækvivalerede disponible indkomster er i gennemsnit større end de faktiske disponible indkomster, da personer i familier med mere end et familiemedlem får deres indkomster forhøjet, når der tages højde for familiestørrelser. Familieækvivaleringen sigter nemlig

på at korrigere for stordriftsfordele, hvilket gør indkomsterne (mere) sammenlignelige uanset familjestørrelse.

Tabel 2.1
Gennemsnitlige indkomster i befolkningen, 2019

	Faktiske indkomster	Ækvivalerede indkomster
Indkomstkomponent		
Lønindkomst	185.000	265.200
Virksomhedsindkomst	10.700	15.500
Erhvervsindkomst	195.700	280.600
Privat pension	19.700	23.900
Anden privat indkomst	1.600	2.500
Privat indkomst	217.000	307.000
Overførselsindkomst	50.300	61.900
Personlig indkomst	267.300	368.900
Skat af personlig indkomst	-87.800	-122.200
Personlig indkomst efter skat	179.500	246.700
Renteindtægter	1.800	2.300
Renteudgifter	-8.500	-12.200
Aktieindkomst	10.100	13.700
Imputeret afkast af egen bolig	23.500	32.500
Anden kapitalindkomst	1.500	1.900
Kapitalindkomst	28.500	38.300
Skat af kapitalindkomst	-5.200	-6.900
Kapitalindkomst efter skat	23.300	31.400
Private pensionsindbetalinger	-3.300	-4.500
Disponibel indkomst	199.500	273.500

Anm.: Familieækvivalering beregnes som summen af familiens disponible indkomst delt med antal personer i familien opløftet i 0,6. Ved private pensionsindbetalinger forstås indbetalinger til pensionsordninger, der ikke er arbejdsgiveradministreret. Indbetalinger til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger er fratrukket i den opgjorte lønindkomst. Afrunding medfører, at indkomstelementerne ikke nødvendigvis summer til de anførte totaler.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De disponible indkomster varierer mellem personerne i befolkningen. Det kan der være en række forskellige årsager til, herunder blandt andet forskelle i præferencer for arbejde og fritid, midlertidige indkomstudsving som følge af ledighed eller sygdom samt naturlig variation over livet.

Den disponible indkomst afhænger i høj grad af personernes arbejdsmarkedstilknytning, hvilket afspejler sig i indkomstsammensætningen. Personer i beskæftigelse (lønmottagere og selvstændige),

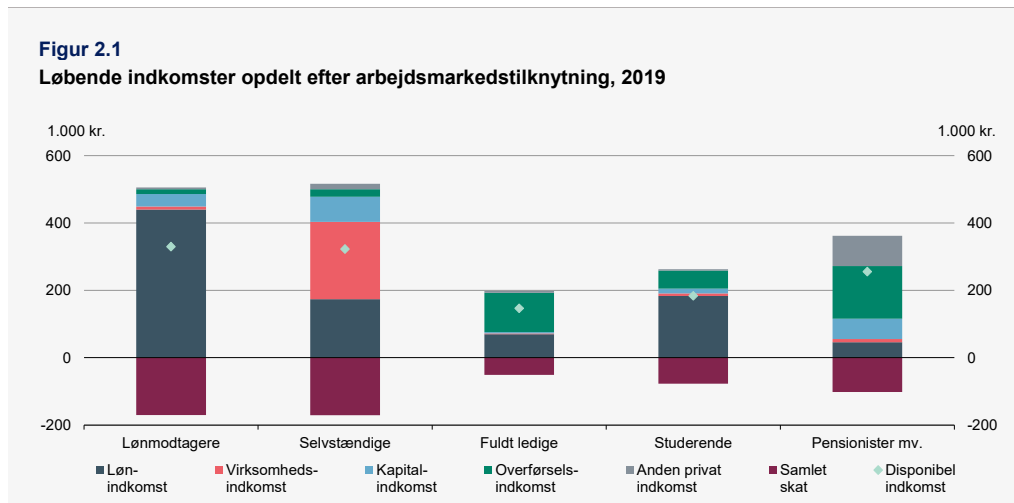
har de højeste disponible indkomster. For lønmodtagerne udgør lønindkomsten størstedelen af indkomsten, mens virksomhedsindkomsten udgør hovedparten af indkomsten for selvstændige, idet løn- og kapitalindkomst også har et væsentligt omfang.

Den disponible indkomst blandt fuldt ledige består hovedsageligt af overførselsindkomst samt en mindre andel lønindkomst (fra perioder i beskæftigelse). Den lavere disponible indkomst for denne gruppe skal ses i lyset af, at hovedparten af indkomstgrundlaget er midlertidige indkomsterstøttende ydelser, herunder dagpenge og kontanthjælpsydelse.

Pensionister har i gennemsnit en disponibel indkomst, der er mindre end de beskæftigedes, men væsentlig højere end indkomsten for fuldt ledige. Det skal ses i lyset af, at pensionisternes indkomster består af udbetalinger af både offentlige pensioner samt udbetalinger fra private pensioner og arbejdsmarkedsadministrerede ordninger. Hertil kommer, at især de yngste generationer over folkepensionsalderen fortsat har nogen lønindkomst, samt at der er et væsentligt indkomstbidrag fra kapitalindkomst.

I det følgende refererer disponible indkomster til de familieækvivalerede disponible indkomster i 2019-prisniveau.

Lønmodtagere og selvstændige har i gennemsnit en disponibel indkomst på ca. 330.000 kr. i 2019, *jf. figur 2.1*. For fuldt ledige udgør den disponible indkomst ca. 150.000 kr. og for pensionister mv. ca. 255.000 kr., mens den udgør knap 200.000 kr. for studerende. Når der ses bort fra hjemmeboende, udgør den disponible indkomst for studerende ca. 135.000 kr.

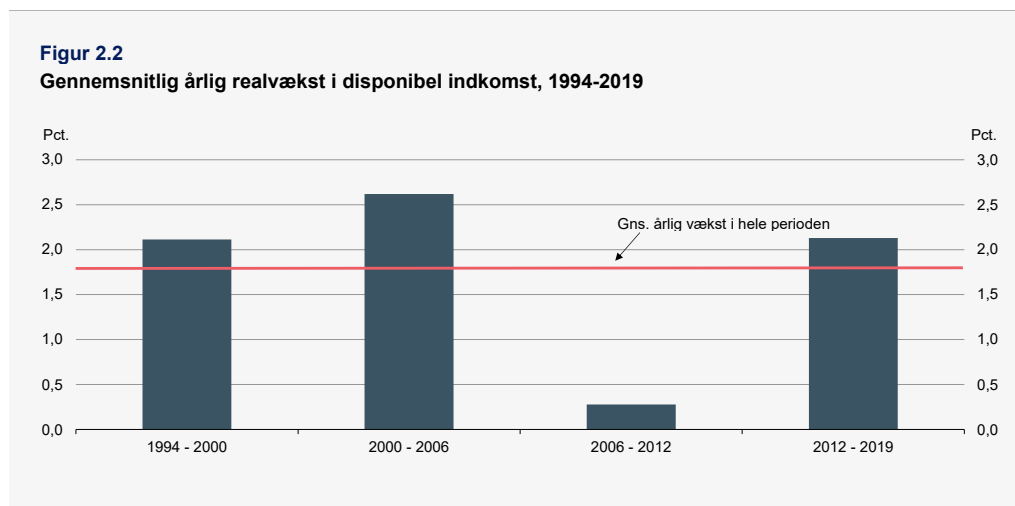

Anm.: Familieækvivalerede indkomster. *Lønmodtagere* omfatter fuldtidsbeskæftigede samt deltidsansatte. *Pensionister mv.* omfatter folkepensionister, førtidspensionister og personer på efterløn. Børn, delårsbeskæftigede og andre 18-66-årige er ikke vist i figuren. Private pensionsudbetalinger indgår under anden privat indkomst. Prædrag for private pensionsindbetalinger er ikke medtaget i figuren, men indgår i disponibel indkomst.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Igennem de seneste 25 år er danskernes indkomster vokset mere end priserne. Det betyder, at befolkningen i dag har mulighed for større privatforbrug og opsparing.

Den reale vækst i de disponible indkomster har i gennemsnit udgjort ca. 1,8 pct. årligt siden 1994, jf. figur 2.2.

Anm.: Gennemsnitlig real stigning i den disponible indkomst. Familieækvivalerede indkomster.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Indkomstudviklingen var markant lavere i årene omkring finanskrisen, svarende til ca. 0,3 pct. årligt fra 2006 til 2012. I de senere år har den gennemsnitlige årlige vækst i de disponible indkomster omtrent været tilbage på samme niveau som i årene før 2006, og har udgjort ca. 2,1 pct. fra 2012 til 2019.

Demografiske og strukturelle faktorer

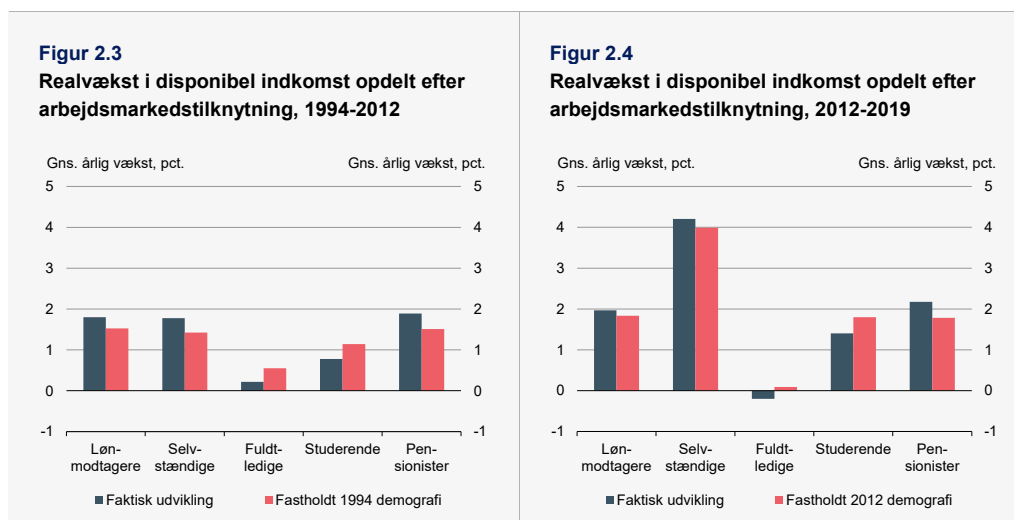
Analyserne i *Ulighedsredegørelsen 2020* pegede på, at udviklingen i demografiske og strukturelle faktorer i befolkningen har betydning for udviklingen og sammensætningen af de gennemsnitlige disponible indkomster. Eksempelvis bidrager stigende studietilbøjelighed og dermed flere studerende, der typisk har en relativt lav disponibel indkomst, isoleret set til at reducere den gennemsnitlige indkomst i befolkningen. Modsat bidrager stigende uddannelsesniveau i befolkningen via højere disponibel indkomst og større tilknytning til arbejdsmarkedet isoleret set til at øge den gennemsnitlige indkomst i befolkningen.

Det er muligt at skønne over betydningen af ændringer i udvalgte demografiske og strukturelle faktorer for udviklingen i de disponible indkomster i befolkningen. Konkret estimeres individuelle vægte til hver enkel persontype, afhængig af i hvor høj grad gruppen er blevet mere eller mindre typisk i befolkningen i den betragtede periode. Opgørelsen er behæftet med en vis usikkerhed, idet der kan være relevante faktorer, som er udeladt, ligesom der kan være faktorer med betydning for udviklingen i befolkningens indkomst, der ikke findes tilgængelige oplysninger om. I opgørelsen tages højde for ændringer i befolkningssammensætningen, for så vidt angår alder, herkomst, arbejdsmarkedstilknytning, uddannelsesniveau og familiesammensætning, jf. boks 2.1.

Udviklingen i de disponible indkomster varierer på tværs af arbejdsmarkedstilknytning. Det skal blandt andet ses i lyset af, at indkomstgrundlaget er forskelligt, og at de enkelte indkomstkompener ikke udvikler sig i samme takt. Eksempelvis er udviklingen i kapitalindkomsterne mere konjunktur- og rentefølsom end udviklingen i lønninger og overførselsindkomster.

Væksten i de disponible indkomster har været omtrent den samme for lønmodtagere, selvstændige og pensionister og har udgjort knap 2 pct. årligt fra 1994 til 2012. Indkomstudviklingen for fuldt ledige og studerende har været mindre, svarende til henholdsvis ca. 0,2 pct. og ca. 0,8 pct. årligt. Den lave vækst for fuldt ledige, skal blandt andet ses i lyset af, at den samlede ledighed er reduceret markant i perioden.

For fuldt ledige og studerende har ændringer i demografiske og strukturelle forhold medvirket til at dæmpe væksten. Det kan blandt andet hænge sammen med, at flere studerende og fuldt ledige var enlige i 2012 end i 1994, hvorfor gruppen derfor i mindre grad har fået glæde af indkomstudviklingen for en eventuel partner. Modsat har demografiske forhold, såsom højere uddannelsesniveau, medført, at realvæksten i disponibel indkomst for lønmodtagere, selvstændige og pensionister har været højere. Når der korrigeres for ændringer i demografiske og strukturelle faktorer, har væksten i disponibel indkomst været mere jævnt fordelt på tværs af arbejdsmarkedstilknytning fra 1994 til 2012, *jf. figur 2.3*.

Anm.: Familieækvivalerede indkomster. *Lønmodtagere* omfatter fuldtidsbeskæftigede samt deltidsansatte. *Pensionister mv.* omfatter folkepensionister, førtidspensionister og personer på efterløn. Børn, delårsbeskæftigede og personer med ukendt forsørgelsesgrundlag er ikke vist i figuren.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den årlige stigning i de disponible indkomster har især været høj blandt selvstændige fra 2012 til 2019. Det er også tilfældet efter korrektion for ændringer i demografiske og strukturelle faktorer. Således har væksten i disponibel indkomst udgjort ca. 4 pct. årligt for selvstændige. Omkring ¼ heraf kan tilskrives tilstedeværelsen af få selvstændige med store negative disponible indkomster i 2012 og et mindre antal selvstændige med meget høje disponible indkomster i 2019. For lønmodtagere, pensionister og studerende har væksten været omtrent ens, svarende til knap 2 pct. årligt efter korrektion for ændringer i demografi mv., mens de disponible indkomster for fuldt ledige er omtrent uændret reelt fra 2012 til 2019, *jf. figur 2.4*. Blandt fuldt ledige spiller det også en rolle, at sammensætningen af

gruppen ændrer sig over tid. Gruppen udgøres i dag i højere grad af kontanthjælpsmodtagere og i mindre grad af personer i støttet beskæftigelse, der har en forholdsvis høj indkomst relativt til resten af de fuldt ledige. Ligeledes har forhøjelsen af aldersgrænsen for ungeydelsen fra 25 år til 30 år i 2014 samt indførelsen af kontanthjælpsloftet i 2016 haft betydning. Der er ikke korrigeret herfor.

Boks 2.1

Udvalgte demografiske og strukturelle faktorer

Formålet med at kontrollere for demografiske og strukturelle faktorer er at sætte fokus på, hvordan ændringer i befolknings sammensætningen påvirker indkomstfordelingen.

Ved at tildele hver person en vægt baseret på udviklingen i en række karakteristika opnås en kontrafaktisk indkomstfordeling. Denne indkomstfordeling udgør et skøn for, hvordan befolkningens indkomster ville have været fordelt, hvis de udvalgte faktorer var fastholdt som i startåret.

Konkret beregnes vægtene ved at estimere, i hvor høj grad personernes karakteristika forekommer oftere i slutåret end i startåret. Estimationen tager udgangspunkt i følgende karakteristika:

- *Alder: 0-18-årige, 18-29-årige, 30-49-årige, 50-59-årige, 60-64-årige, 65-74-årige og 75+-årige*
- *Herkomst: Dansk, vestlige lande og ikke-vestlige lande*
- *Arbejdsmarkedstilknytning: Studerende, fuldt ledig og andre*
- *Uddannelsesniveau: Ufaglært (inkl. uoplyst), gymnasial, faglært, KVU/MVU og LVU*
- *Familietype: En voksen uden børn, en voksen med børn, to voksne uden børn, to voksne med børn*

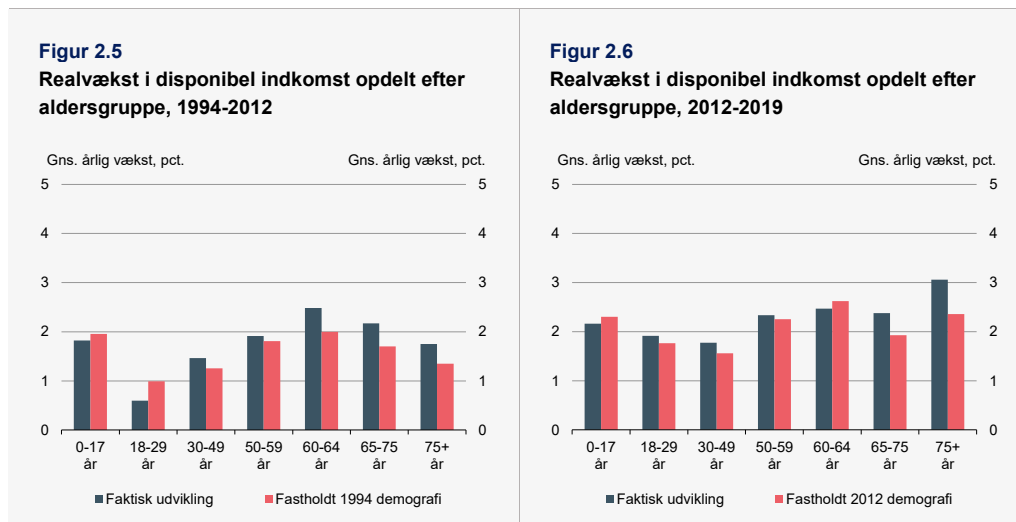
De enkelte faktorer interageres alle med hinanden, dog højest to faktorer ad gangen. I forhold til *Ulighedsredegørelsen 2020* ses bort fra *pardannelse*, og *fuldt ledig* indgår under arbejdsmarkedstilknytning.

Det skal bemærkes, at metoden forudsætter, at der ikke er ligevægtseffekter af ændringer i faktorerne. Eksempelvis forudsættes det, at den stigende andel af personer med en lang videregående uddannelse ikke har betydning for indkomsten i gruppen. Antagelsen kan ikke forventes fuldstændig opfyldt, hvorfor resultaterne skal fortolkes med forsigtighed.

Se *Ulighedsredegørelsen 2020* for en nærmere beskrivelse af metoden.

Alle aldersgrupper har fået del i den økonomiske vækst. Det er især børn, via udviklingen i deres forældres indkomster, og personer i aldersgrupperne over 50 år, der havde en høj indkomstvækst i perioden fra 1994 til 2012.

Indkomstudviklingen fra 1994 til 2012 har i nogen grad været båret af demografiske og strukturelle ændringer, hvilket blandt andet kan hænge sammen med stigende uddannelsesniveau, *jf. figur 2.5*. Modsat har den demografiske udvikling medvirket til at dæmpe indkomstfremgangen for de 18-29-årige, hvilket blandt andet kan hænge sammen med flere studerende.

Anm.: Familieækvivalerede indkomster.

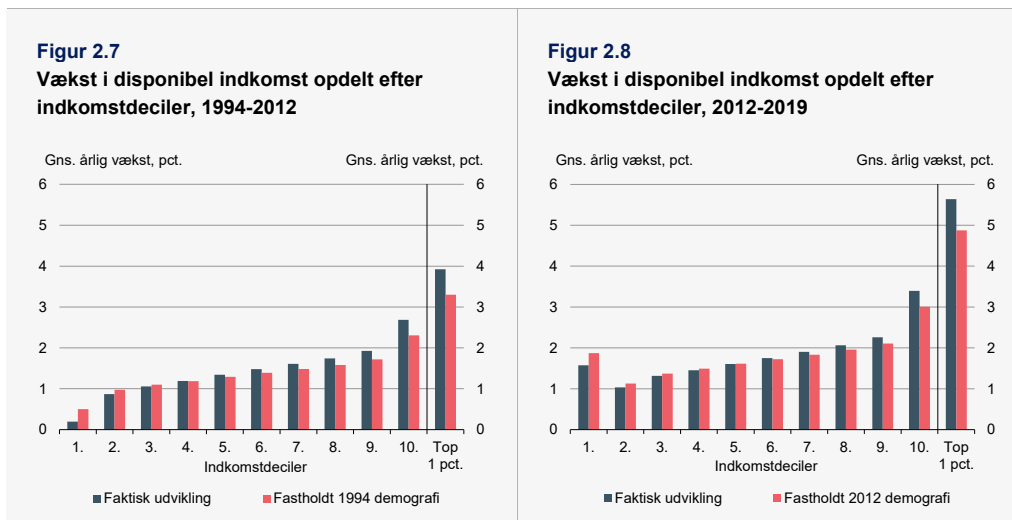
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Siden 2012 har indkomstudviklingen været mere jævnt fordelt på aldersgrupper, svarende til en stigning på omkring 2-3 pct. årligt fra 2012 til 2019, *jf. figur 2.6*. Det er især indkomstudviklingen for personer over 65 år, der har været båret frem af den demografiske og strukturelle udvikling fra 2012 til 2019.

Når indkomstudviklingen i en periode varierer på tværs af indkomstniveauer, så har det betydning for udviklingen i de målte indkomstforskelle. Hvis gruppen af personer med de højeste indkomster eksempelvis har en større indkomstfremgang end gruppen med de laveste indkomster, så vil indkomstforskellene vokse.

De disponible indkomster er steget for alle indkomstgrupper fra 1994 til 2012. Indkomstudviklingen har imidlertid været mindst blandt personer med relativt lave indkomster og størst i toppen af indkomstfordelingen. Udviklingen i indkomsterne har således udgjort ca. 0,2 pct. årligt blandt personer i 1. indkomstdecil, mens den har udgjort ca. 2,7 pct. årligt for personer i 10. indkomstdecil fra 1994 til 2012, *jf. figur 2.7*.

Når der korrigeres for udviklingen i demografiske og strukturelle faktorer fra 1994 til 2012, er indkomstudviklingen mere jævn på tværs af indkomstgrupper, idet væksten er højere for personer i 1.-3. indkomstdecil, mens den er mindre for personer i 4.-10. indkomstdecil.

Anm.: Familieækvivalerede indkomster.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag for faktiske tal.

Siden 2012 har personer i 1. indkomstdecil oplevet en indkomstfremgang på niveau med personer i midten af indkomstfordelingen, svarende til ca. 1,5 pct. årligt, og knap 2 pct. årligt med fastholdt demografi mv., jf. figur 2.8.

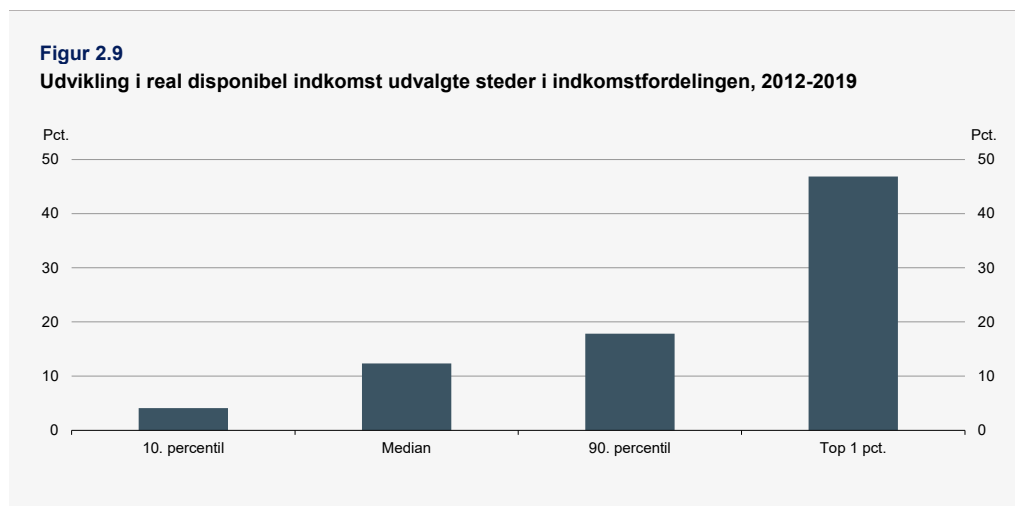
Særligt i perioden fra 2012 til 2019 har indkomstudviklingen været høj blandt personer i top 1 pct., dvs. den ene pct. af befolkningen med de højeste indkomster. Det er imidlertid også indkomstvæksten i top 1 pct., som i størst omfang reduceres, når befolkningssammensætningen fastholdes som i 2012. Det skyldes blandt andet, at flere personer i top 1 pct. er over 75 år, der er den gruppe i top 1 pct. med de højeste indkomster.

2.2 Topindkomster

I de senere år har den relativt kraftige indkomstudvikling for top 1 pct. været en del af debatten om ulighed.

Danmark er kendetegnet ved en relativt stor indkomstmobilitet gennem livet, se fx *Ulighedsredegørelsen 2020*. Det er således typisk ikke de samme personer, som indgår i top 1 pct. i alle år.

Udviklingen i de disponible indkomster har været kraftigere blandt personer i top 1 pct. end for den øvrige del af befolkningen. Siden 2012 er de disponible indkomster samlet set vokset med ca. 47 pct. for personer i top 1 pct., svarende til 5,6 pct. årligt. Til sammenligning er den disponible indkomst for 90. percentil steget med ca. 18 pct., medianindkomsten er steget ca. 12 pct., mens indkomsten for 10. percentil er steget knap 5 pct., jf. figur 2.9.

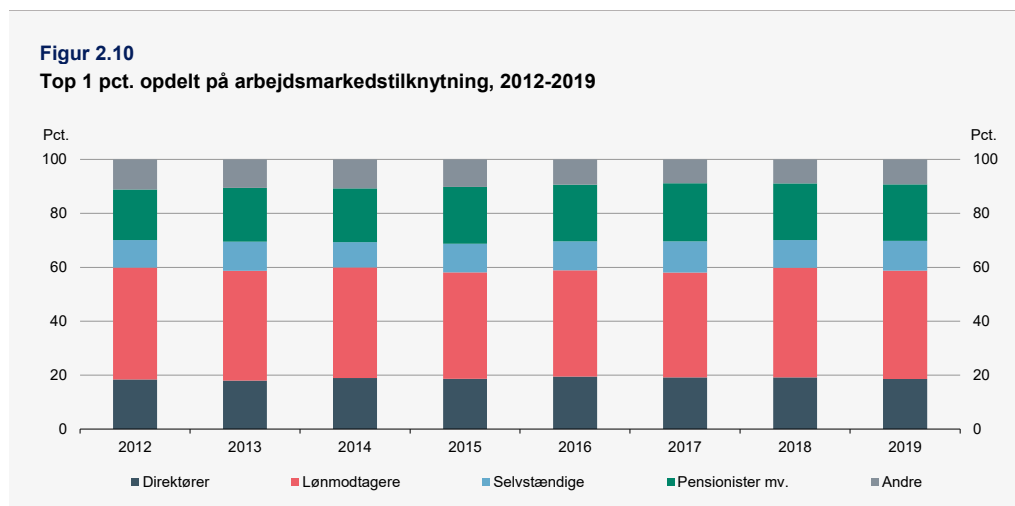

Anm.: Ækvivalerede indkomster.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

I resten af dette afsnit fremgår en række illustrationer af personer beskæftiget i øverste virksomhedsledelse ("direktører"). Det skyldes, at en hypotese kan være, at denne gruppe trækker indkomstudviklingen i top 1 pct. Der tages udgangspunkt i oplysninger for årene 2012-2019, som repræsenterer en sammenhængende periode med mulighed for at afgrænse direktører konsistent.

Direktører udgør ikke en større andel af top 1 pct. i 2019 end i 2012. Andelen af top 1 pct., der udgøres af direktører eller personer i familie med en direktør, udgør knap 20 pct. i alle de betragtede år, jf. figur 2.10. Til sammenligning udgør pensionister en omtrent tilsvarende andel på godt 20 pct. af top 1 pct.

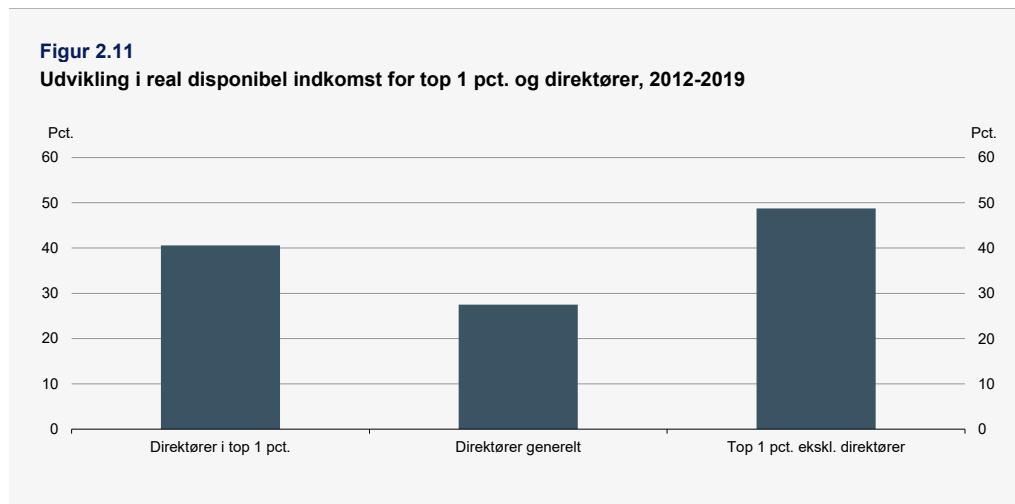

Anm.: Personerne i befolkningen er rangeret efter familieækvivaleret disponibel indkomst. Personer i top 1 pct., hvor den personlige indkomst ikke "rækker" til top 1 pct., kategoriseres ligesom den person, der har den højeste indkomst i familien. Dette betyder bl.a., at børn indgår i samme gruppe, som den voksne med højest indkomst, fx lønmodtagere. *Direktører* omfatter alle i Danmarks Statistiks Fagklassifikation (DISCO-08) i kategorierne "Øverste virksomhedsledelse" og "Virksomhedsledelse af tværgående funktioner". *Lønmodtagere* omfatter fuld- og deltidsbeskæftigede. *Pensionister mv.* omfatter førtidspensionister, efterlønnere og andre over 66 år. *Andre* består hovedsagligt af personer med udenlandsk løn o.lign., samt personer der får løn efter skatteordningen for forskere, eksperter mv.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er ikke tegn på, at indkomstudviklingen i top 1 pct. er drevet af indkomstudviklingen blandt direktører i top 1 pct. Indkomstudviklingen blandt direktører i top 1 pct. har således været mindre end for de øvrige personer i gruppen.

Den disponible indkomst blandt direktører er vokset ca. 40 pct., mens indkomstudviklingen for den øvrige del af top 1 pct. har udgjort ca. 50 pct. fra 2012 til 2019, jf. figur 2.11. Indkomstudviklingen blandt direktører i top 1 pct. har imidlertid været større end for direktører generelt på knap 30 pct.

Anm.: Familieækvivalerede indkomster. Personer i top 1 pct., hvor den personlige indkomst ikke ”rækker” til top 1 pct., kategoriseres ligesom den person, der har den højeste indkomst i familien. Dette betyder bl.a., at børn indgår i samme gruppe, som den voksne med højest indkomst, fx lønmodtagere.

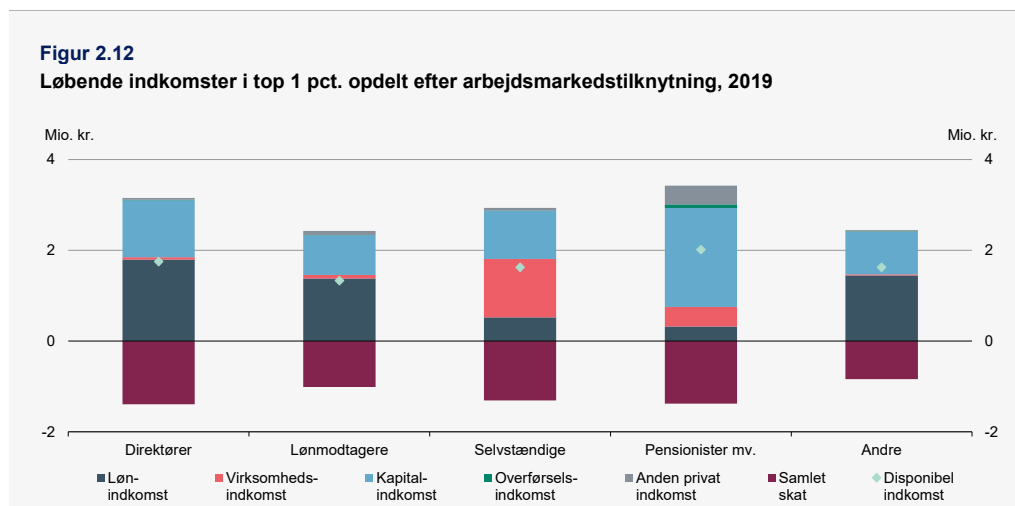
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Direktørerne i top 1 pct. har haft en lavere vækst i disponibel indkomst end resten af gruppen siden 2012. Da direktører heller ikke udgør en større andel af top 1 pct., er det samlet set tegn på, at den høje indkomstfremgang øverst i indkomstfordelingen ikke kan tilskrives udviklingen i disponibel indkomst blandt direktører i top 1 pct.

For direktører i top 1 pct. består den disponible indkomst i høj grad af lønindkomst, men også kapitalindkomst udgør en forholdsvis stor andel.

I gennemsnit udgør lønindkomst ca. 1,8 mio. kr., og kapitalindkomster udgør ca. 1,3 mio. kr. for direktører i top 1 pct. i 2019. Samtidig betaler direktørerne i gennemsnit ca. 1,4 mio. kr. årligt i skat¹. Dermed er direktørerne, sammen med de selvstændige, den gruppe, der har den største skattebetaling i forhold til deres bruttoindkomst. Direktørerne har en disponibel indkomst på knap 1,8 mio. kr. i 2019. Det overgås kun af pensionister mv. i top 1 pct., som har en disponibel indkomst på ca. 2 mio. kr., jf. figur 2.12.

¹ Familieækvivalerede beløb.

Anm.: Familieækvivaleret disponibel indkomst. Personerne i befolkningen er rangeret efter familieækvivaleret disponibel indkomst. Personer i top 1 pct., hvor den personlige indkomst ikke "rækker" til top 1 pct., kategoriseres ligesom den person, der har den højeste indkomst i familien. Dette betyder bl.a., at børn indgår i samme gruppe, som den voksne med højest indkomst, fx lønmodtagere. *Lønmodtagere* omfatter fuld- og deltidsbeskæftigede. *Pensionister mv.* omfatter førtidspensionister, efterlønnere og andre over 66 år. *Andre* består hovedsagligt af personer med udenlandsk løn o.lign., samt personer der får løn efter skatteordningen for forskere, eksperter mv.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den årlige udvikling i de disponible indkomster blandt direktører i top 1 pct. har været væsentligt lavere end blandt pensionister i top 1 pct. Til gengæld har indkomstudviklingen blandt direktørerne været en smule større end blandt andre lønmodtagere og selvstændige i top 1 pct., jf. tabel 2.2.

Vækstbidraget fra personlig indkomst efter skat, herunder lønindkomst, har været størst blandt direktørerne i top 1 pct. Fra 2012 til 2019 har udviklingen i den personlige indkomst efter skat blandt direktørerne bidraget til en stigning i den disponible indkomst på 1,5 pct. årligt, hvilket er en smule højere end blandt andre lønmodtagere i top 1 pct.

Tabel 2.2
Bidrag til årlig realvækst i disponibel indkomst for top 1 pct., 2012-2019

	Direktører	Andre lønmodtagere	Selvstændige	Pensionister mv.	Andre
Indkomstkompont	Pct. pr. år				
Lønindkomst	3,1	2,5	1,9	-0,3	3,3
Virksomhedsindkomst	0,3	0,1	1,5	2,0	0,1
Erhvervsindkomst	3,3	2,6	3,4	1,7	3,4
Privat pension	0,0	0,0	-0,1	0,6	0,0
Anden privat indkomst	-0,1	-0,1	-0,9	0,2	-0,1
Privat indkomst	3,2	2,7	2,3	2,6	3,3
Overførselsindkomst	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Personlig indkomst	3,2	2,6	2,3	2,7	3,3
Skat af personlig indkomst	-1,7	-1,4	-2,3	-1,6	-1,9
Pers. indk. efter skat	1,5	1,2	0,0	1,1	1,4
Renteindtægter	0,0	0,1	0,4	0,2	0,7
Renteudgifter	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Aktieindkomst	4,1	3,4	2,4	9,5	5,0
Imputeret afkast af egen bolig	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5
Anden kapitalindkomst	0,2	0,3	1,4	2,1	0,3
Kapitalindkomst	5,0	4,6	5,0	12,7	7,0
Skat af kapitalindkomst	-1,8	-1,7	-1,5	-4,9	-2,6
Kap. indk. efter skat	3,2	2,9	3,6	7,7	4,4
Private pensionsindbetalinger	0,0	0,1	0,3	0,1	0,0
Disponibel indkomst	4,7	4,3	3,8	8,9	5,8

Anm.: Vækstbidragene er opgjort som ændringen i et givent indkomstelement delt med den disponible indkomst i udgangspunktet. Afrunding medfører, at indkomstelementerne ikke nødvendigvis summer til de anførte totaler.
 Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

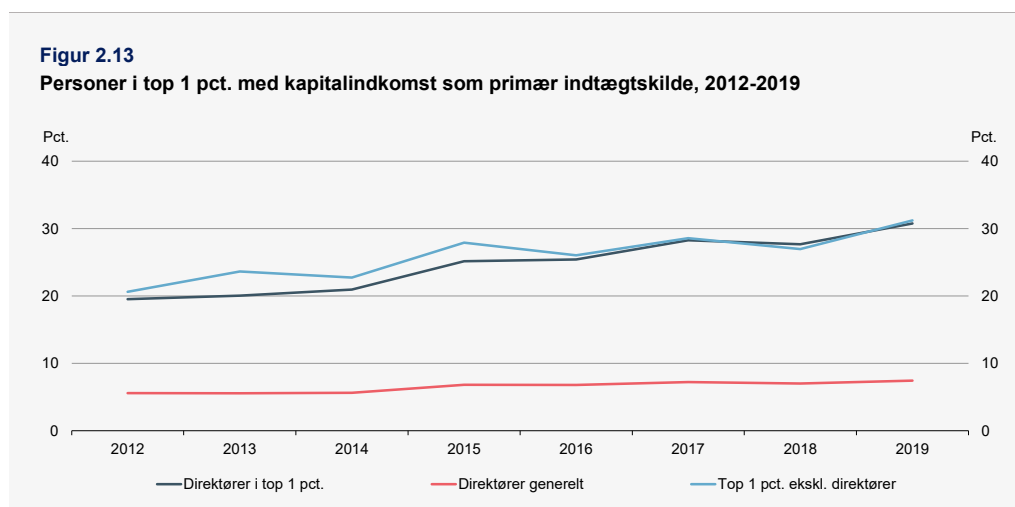
Det er især udviklingen i kapitalindkomst efter skat, som har drevet stigningen i disponibel indkomst i top 1 pct. på tværs af grupperne fra 2012 til 2019. Det skal ses i lyset af, at aflønningen af direktører i et vist omfang kan bestå af aktieoptioner, der ved udnyttelse kan generere kapitalindkomst i form af aktieindkomster ved løbende udbetaling af dividender og senere frasalg af aktierne. Der er dog ikke tegn på, at udviklingen i kapitalindkomsterne efter skat i særlig grad har bidraget til stigningen i disponibel indkomst for direktører i top 1 pct.

Vækstbidraget fra kapitalindkomst efter skat har udgjort 3,2 pct. årligt for direktører, mens det har udgjort 2,9 pct. for andre lønmodtagere og 3,6 pct. for selvstændige i top 1 pct. fra 2012 til 2019. Bidraget har været væsentligt højere og udgjort 7,7 pct. årligt blandt pensionister i top 1 pct. Det skal ses i

lyset af, at lønindkomst udgør en relativt lille del af den disponible indkomst blandt pensionister i top 1 pct. i 2019.

Stigningen i kapitalindkomster har medført, at en større andel af gruppen har kapitalindkomst som primær indtægtskilde.

Andelen af top 1 pct., der har kapitalindkomst som deres primære indkomst, er således steget fra ca. 20 pct. i 2012 til godt 30 pct. i 2019, *jf. figur 2.13*. Det gælder både for direktører i top 1 pct. og for den øvrige del af gruppen.

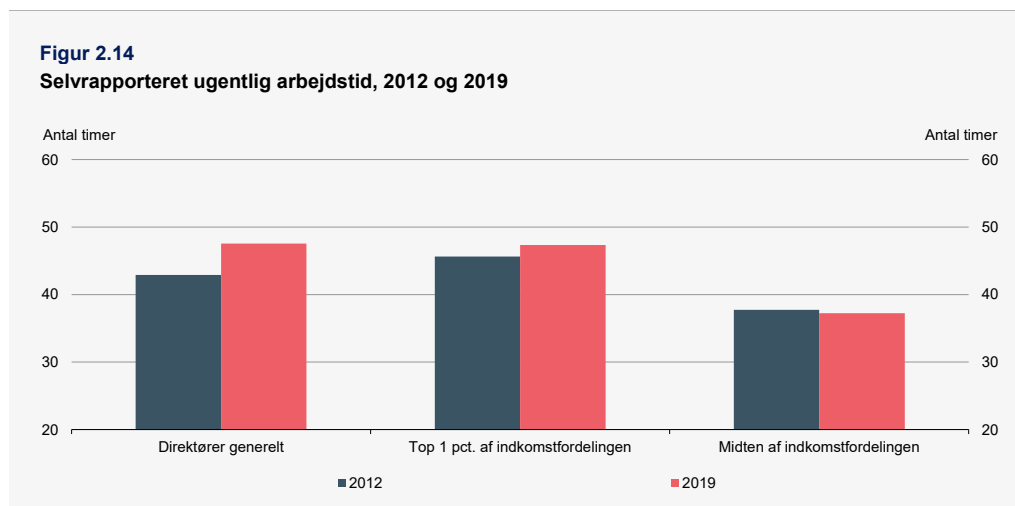
Anm.: Kapitalindkomst anses som den primære indtægtskilde, hvis den udgør over 50 pct. af bruttoindkomsten. Bruttoindkomsten omfatter personlig indkomst før skat og kapitalindkomster før skat.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Arbejdskraftundersøgelsen (AKU), som er en kvartalsvis interviewundersøgelse, giver mulighed for at belyse antal arbejdstimer på en typisk arbejdsuge, for de personer, der ligger i top 1 pct. Da undersøgelsen kun besvares af en forholdsvis lille andel af befolkningen, og at en endnu mindre andel kan knyttes til lovmodellens stikprøve, er resultaterne vedrørende top 1 pct. behæftet med betydelig usikkerhed. Det er derfor ikke meningsfuldt at betragte de direktører, der befinder sig i gruppen som følge af få observationer.

Den ugentlige selvrapporterede arbejdstid blandt alle direktører samt for personer i top 1 pct. er væsentligt højere end for beskæftigede i midten af indkomstfordelingen både i 2012 og 2019. Arbejdstiden er desuden steget blandt direktører og personer i top 1 pct., mens den er reduceret en smule blandt beskæftigede i midten af indkomstfordelingen.

Direktørernes selvrapporterede ugentlige arbejdstid er steget med ca. 4 timer, mens arbejdstiden er steget med knap 2 timer ugentligt for personer i top 1 pct. fra 2012 til 2019, *jf. figur 2.14*. Til sammenligning arbejder personer i midten af indkomstfordelingen lidt mindre hver uge, svarende til ca. ½ time.

Anm.: Gennemsnitlig arbejdstid indenfor gruppen er opgjort i referenceugen. *Midten af indkomstfordelingen* er afgrænset som personer placeret i 45. til 55. percentil. Der er medtaget personer, der i henholdsvis 2012 og 2019 var enten fuldtids-, deltidsbeskæftigede eller selvstændige, og som indgår i den kvartalsvise AKU i de respektive år. Indgår en person i undersøgelsen i flere kvartaler, er der taget et gennemsnit af arbejdstimerne. Kun personer, der har angivet et gennemsnitligt antal arbejdstimer, er medtaget i figuren.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der kan være en række andre grunde til, at lønningerne blandt direktører i top 1 pct. er steget siden 2012. Det kan blandt andet skyldes større international konkurrence, eller at direktørerne har større ansvar, fx som følge af større værdi i selskabet eller flere ansatte.

Nogle nyere danske studier finder, at lønudviklingen for direktører (her i hele indkomstfordelingen) har været relativt stor i de senere år. Det er i tråd med resultaterne i dette kapitel, der peger på, at direktører har haft en indkomstfremgang på knap 30 pct. fra 2012 til 2019. Det er omkring 2½ gange mere end udviklingen i medianindkomsten på ca. 12 pct.

Studierne finder forskellige årsager til indkomstudviklingen blandt direktører, ligesom der er væsentlig forskel på, i hvor høj grad udviklingen i aflønningen kan forklares ud fra målbare karakteristika. Studierne peger blandt andet på, at de mest relevante faktorer for aflønningen af direktører er:

- Størrelse på virksomheden
- Branche
- Incitamentsstrukturer, fx aflønning med aktieoptioner og -warrants

Fælles for studierne er dog, at det ikke har været muligt fuldt ud at forklare indkomstudviklingen blandt direktører. Se *boks 2.2* for en gennemgang af to nyere danske studier af stigningen i aflønningen af direktører.

Boks 2.2**Udvalgte nyere studier af udvikling i direktørlønninger*****Er danske direktørlønninger stukket af?, Jørgensen, Sørensen, m.fl., 2019, Kraka***

Studiet finder "at direktørlønningerne er stukket af". Det drejer sig især om lønninger til direktører i virksomheder, hvor antallet af årsværk er over 1.000. Således er lønratioen, dvs. direktørernes løn delt med den gennemsnitlige løn til medarbejderne, vokset fra ca. 8 i 2002 til ca. 33 i 2016.

I studiet benyttes en regression af lønratioen på en række forklarende variable, der knytter sig til direktøren, en række forklarende variable, der knytter sig til virksomheden, samt års-dummies.

Studiet finder ikke en stærk sammenhæng mellem lønratioen og de forklarende variable. Således kan kun 27 pct. af variationen forklares med den regression, der vedrører direktører i virksomheder med over 1.000 årsværk. Det illustreres også ved, at den prædikterede lønratio ikke stiger over tid i samme omfang som den faktiske udvikling.

De statistisk signifikante variable til at forklare variationen i lønratioen er størrelsen af virksomheden (antal årsværk), virksomhedens produktivitet, dens brug af aktieaf lønning samt tilknytning til visse sektorer. For variable vedrørende direktøren er uddannelsesniveaue, og hvorvidt denne er internt forfremmet (negativ sammenhæng med løn) af signifikant betydning. Brugen af aktieaf lønning kan forklare 10 pct. af variationen og antal årsværk 7 pct. Internationaliseringsgraden, målt ved eksportandelen, har ikke nogen signifikant effekt for virksomheder over 1.000 årsværk, hvilket dog er tilfældet for alle virksomheder under et.

Studiet har ikke haft mulighed for at kontrollere for virksomhedernes størrelse målt på markedsværdi. Der peges dog på, at der ser ud til at være en stærk positiv sammenhæng mellem stigningen i direktørlønratioen i virksomheder med mere end 1.000 årsværk og markedsværdien af danske børsnoterede virksomheder.

Direktørlønninger og betydningen af korrekt benchmarking, Bechman, 2019, Finans/Invest

Artiklen anvender oplysninger om 46 børsnoterede danske virksomheder i årene 2016, 2017 og 2018 til at lave en regression af lønnen på en række virksomhedsspecifikke variable, som størrelse, sektortilknytning og endelig den variable andel af den samlede løn. Som mål for virksomhedens størrelse bruges omsætning, men alternativt er virksomhedens samlede aktiver og samlede markedsværdi af egenkapital også afprøvet med samme resultater. Andelen af den samlede løn, der udgøres af en variabel komponent, skal kontrollere for direktørens incitamenter til at opnå et godt resultat.

Samlet set kan 82 pct. af variationen i lønningerne forklares, og eftersom tids-dummyerne er statistisk insignifikante, konkluderes det; "at der ikke umiddelbart er tale om stigninger i direktørlønningerne udover, hvad der kan forklares af udviklingen i de andre variable herunder stigninger i virksomhedernes omsætning." Især den andel af lønnen, der er variabel, og virksomhedens størrelse har stor forklaringsgrad på direktørens løn. Visse sektorer har også en statistisk signifikant betydning.

Det er klart, at andelen af direktørens løn, der udgøres af en variabel komponent, kan være endogen i forhold til direktørens samlede løn. I stedet forsøges det at kontrollere for, hvorvidt virksomheden anvender langsigtede incitamentsprogrammer. Ved denne specifikation opnås en forklaringsgrad af modellen på 66 pct.

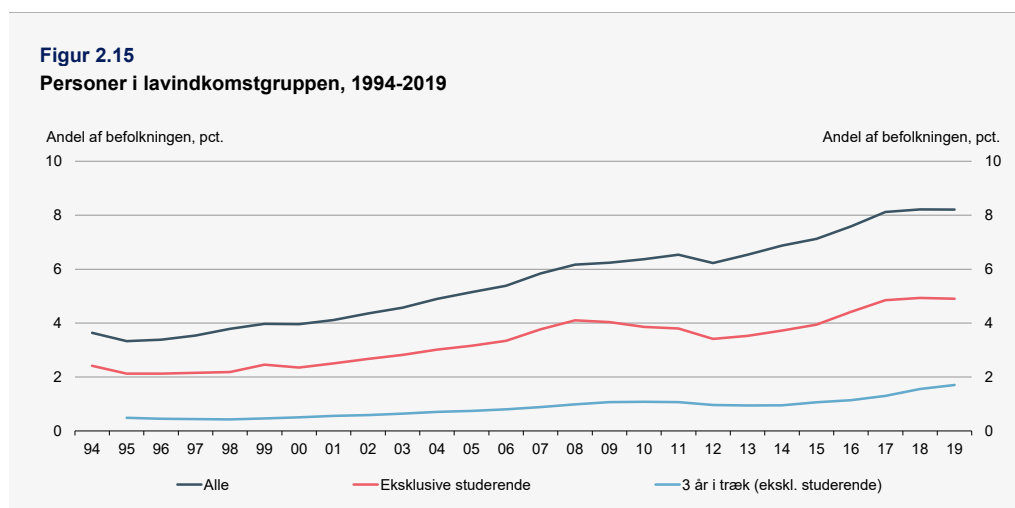
Artiklens resultater skal dog ses i lyset af forholdsvis få observationer og en kort tidsperiode på 3 år.

2.3 Lavindkomstgruppen

Lavindkomstgruppen omfatter personer, der i et enkelt år har en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten for hele befolkningen. Personer i lavindkomstgruppen kan således siges at have en relativt lav indkomst i forhold til befolkningen generelt.

Lavindkomstgruppen er vokset siden 1994. Godt 8 pct. af befolkningen har en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten i 2019. Det er lidt mere end en fordobling siden 1994, hvor lavindkomstgruppen udgjorde knap 4 pct. af befolkningen, *jf. figur 2.15*.

En stor del af stigningen i lavindkomstgruppen skyldes, at flere i dag får en uddannelse. Studerende har typisk en relativt lav indkomst under uddannelse sammenlignet med befolkningen som helhed. Omvendt kan studerende se frem til relativt høj indkomst efter endt studie. Hvis man ser bort fra studerende, reduceres lavindkomstgruppen betragteligt, og stigningen siden 1994 er væsentlig mindre.

Anm.: Lavindkomstgruppen omfatter personer med en ækvivaleret disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten i befolkningen. I *Eksklusive studerende* ses bort fra studerende over 18 år og personer i familie med studerende.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er generelt stor mobilitet ud af lavindkomstgruppen, og mange oplever kun relativt lav indkomst i en begrænset periode. Det gælder fx ledige, der finder et job, eller selvstændige, der i en kort periode ikke har tjent penge i deres virksomhed. Der er derfor færre, der har været i lavindkomstgruppen flere år i træk. Andelen af befolkningen, der har været i lavindkomstgruppen (opgjort ekskl. studerende) 3 år i træk, har udgjort mellem 1 pct. og 2 pct. af befolkningen i de senere år og udgør ca. 1,7 pct. af befolkningen i 2019.

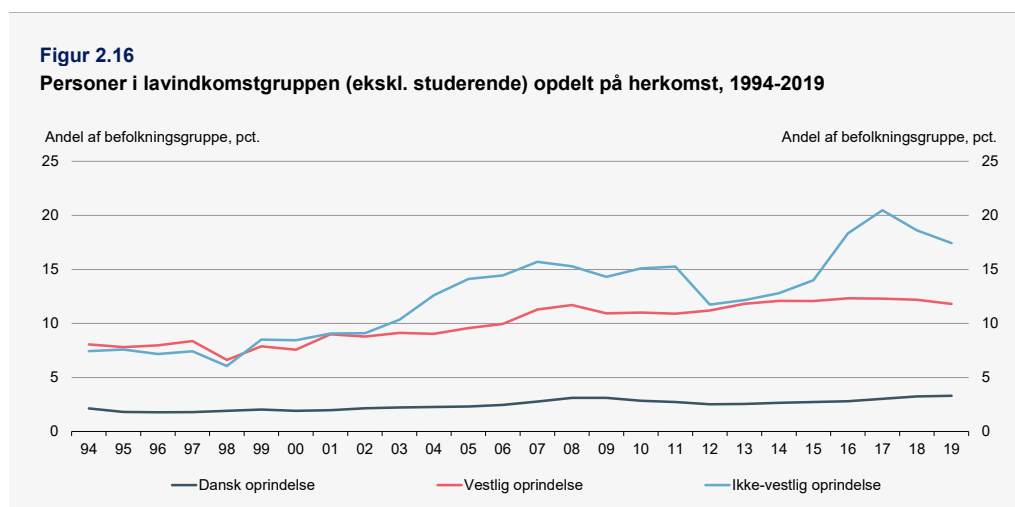
Den generelle velstandsudvikling har medført, at medianindkomsten i Danmark er vokset støt siden 1994. Det samme gælder lavindkomstgrænsen, som udgør 50 pct. af medianindkomsten.

Alle befolkningsgrupper har fået del i den generelle velstandsudvikling. Stigningen i de disponible indkomster har imidlertid været større for nogle grupper. Indkomstfremgangen for personer i beskæftigelse og folkepensionister har eksempelvis været større end for personer, der modtager kontanthjælp.

Udviklingen i befolkningssammensætningen på herkomst har også bidraget til at øge antallet af personer i lavindkomstgruppen fra 1994 til 2019. Det hænger blandt andet sammen med, at indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande har en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet end personer med dansk oprindelse. Samtidig modtager personer, der ikke opfylder opholdskravet i kontanthjælpsystemet, den lavere integrationsydelse (selvforsørgelses- og hjemrejseydelse eller overgangsydelse fra 1. januar 2020) i tilfælde af ledighed.

Samtidig med en øget indvandring er andelen af personer med ikke-vestlig baggrund i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende) steget fra ca. 12 pct. i 2012 til godt 20 pct. i 2017. Andelen af personer med ikke-vestlig oprindelse, der er i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende), er imidlertid reduceret fra 2017 til 2019, hvilket blandt andet skal ses i lyset af, at flere personer med ikke-vestlig herkomst er kommet i beskæftigelse.

Siden 1994 er andelen af personer med anden etnisk herkomst end dansk, der er i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende), således steget. Godt hver sjette person med ikke-vestlig baggrund i lavindkomstgruppen i 2019 mod hver ottende i 2012, *jf. figur 2.16*.

Anm.: Personer i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende) som andel af alle i befolkningsgruppen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

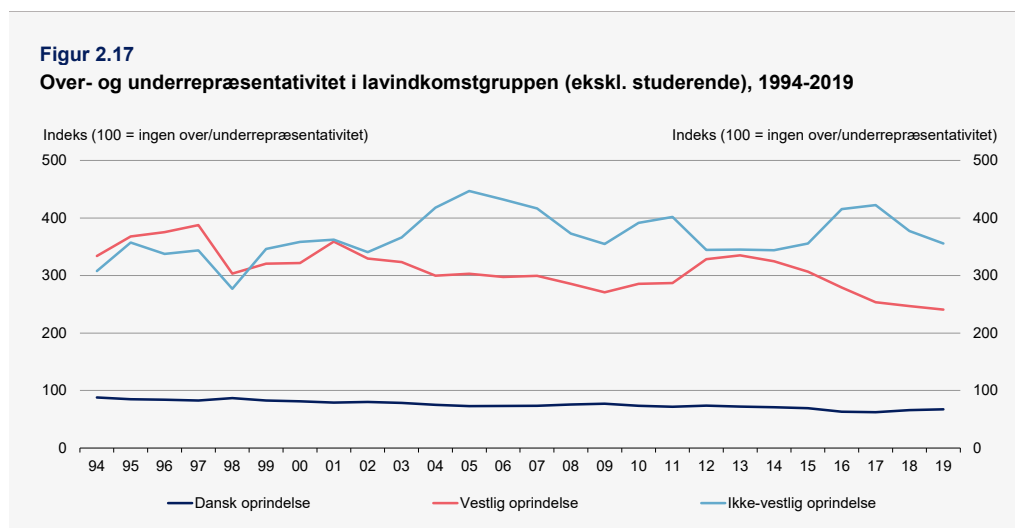
En stigning i andelen af en befolkningsgruppe, der indgår i lavindkomstgruppen, kan skyldes, at gruppen udgør en større andel af befolkningen. Det er derfor relevant, i hvilket omfang grupperne er blevet mere eller mindre overrepræsenteret i lavindkomstgruppen.

Repræsentativiteten er opgjort som andelen af gruppen, der er i lavindkomstgruppen, delt med andelen af befolkningen i lavindkomstgruppen. Hvis andelen, der er i lavindkomstgruppen, er den

samme for både gruppen og befolkningen som helhed, er repræsentativitetsindekset lig 100, og gruppen er hverken over- eller underrepræsenteret i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende).

Personer med anden etnisk herkomst er markant overrepræsenteret i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende). Modsat er personer med dansk oprindelse underrepræsenteret i lavindkomstgruppen. Det hænger netop sammen med, at personer med anden etnisk herkomst i langt højere grad befinder sig i lavindkomstgruppen end personer med dansk oprindelse. Dermed udgør de en større andel af lavindkomstgruppen end af befolkningen som helhed.

Personer med ikke-vestlig herkomst har været ca. 3-4½ gange overrepræsenteret i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende) i hele perioden fra 1994 til 2019. Set over hele perioden er overrepræsentationsindekset for personer med ikke-vestlig herkomst steget en smule fra godt 300 i 1994 til ca. 360 i 2019, jf. figur 2.17.

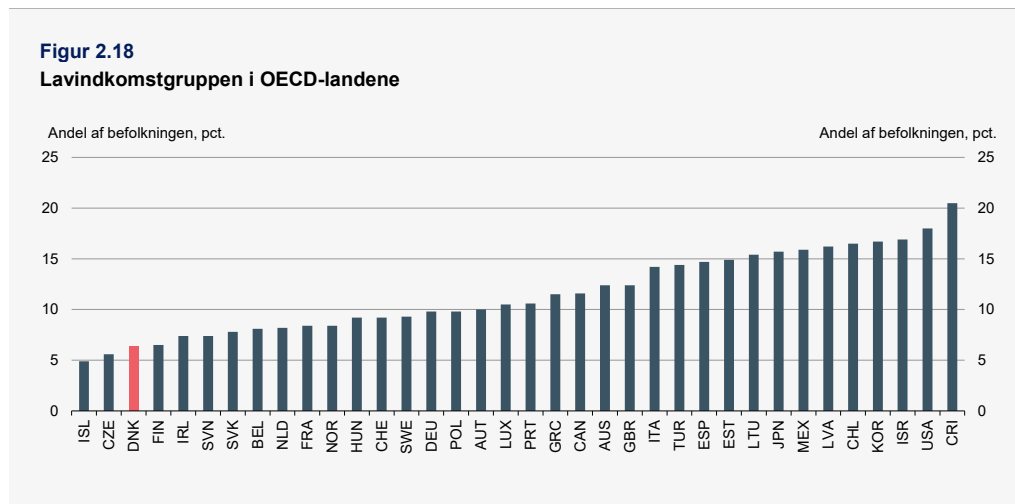

Anm.: Repræsentativiteten er udregnet som andelen af gruppen, der er i lavindkomstgruppen, delt med andelen af befolkningen i lavindkomstgruppen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Personer med dansk oprindelse er modsat underrepræsenteret i lavindkomstgruppen (ekskl. studerende). Repræsentativitetsindekset for personer med dansk oprindelse er reduceret en smule fra 1994 til 2019.

I et internationalt perspektiv er lavindkomstgruppen i Danmark lille. Således er det kun i Island og Tjekkiet, at lavindkomstgruppen udgør en mindre andel af befolkningen. Norge, Sverige og Tyskland har en højere andel af befolkningen i lavindkomstgruppen, jf. figur 2.18.

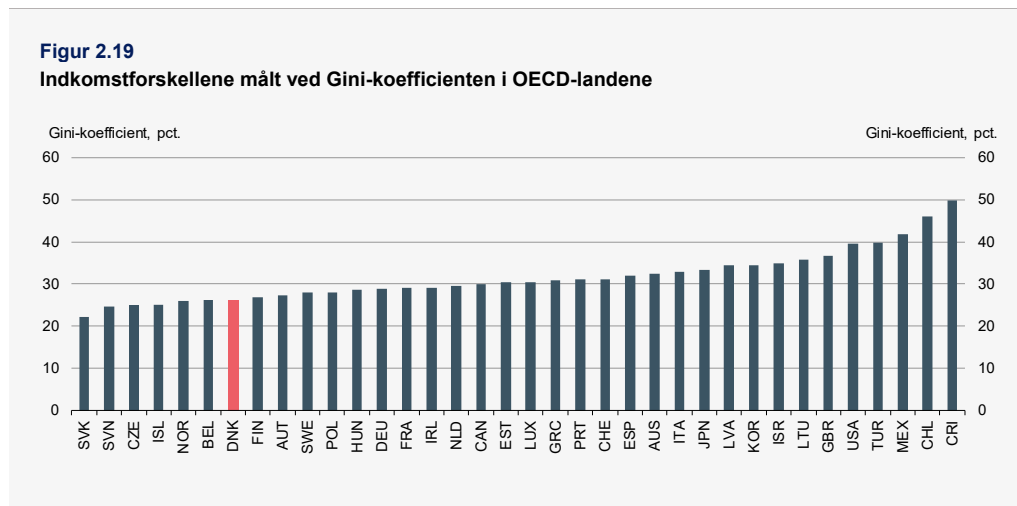
Anm.: Data er fra seneste år (2017, 2018, 2019 og 2020). For Danmark er data fra 2018. Definitionen af den disponible indkomst i OECD's opgørelse er ikke identisk med definitionen, der ligger til grund for opgørelsen i figur 15 mv.

Kilde: OECD's *Income Distribution Database*.

2.4 Udvikling i indkomstforskellene

Danmark er generelt kendetegnet ved små indkomstforskelle set i et internationalt perspektiv. Det gælder både, når man ser på lønforskellene mellem lavt- og højtuddannede, lønforskellene mellem mænd og kvinder og forskellene i de disponible indkomster.

Danmark er blandt de OECD-lande, hvor indkomstforskellene i befolkningen er mindst. Blandt sammenlignelige lande har blandt andet Norge lidt mindre indkomstforskelle målt ved Gini-koefficienten, mens indkomstforskellene i Sverige er en smule større, *jf. figur 2.19*.

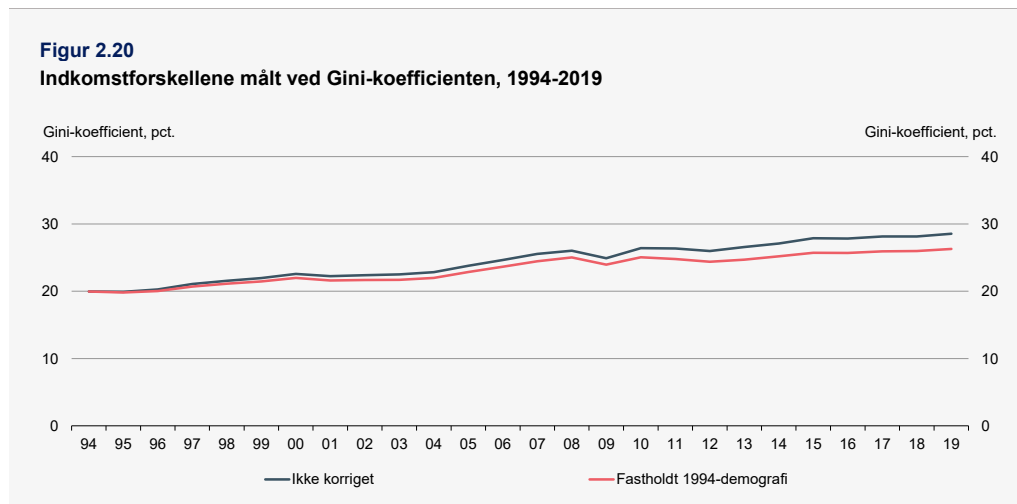

Anm.: Data er fra seneste år (2017, 2018, 2019 og 2020). For Danmark er data fra 2018. Definitionen af den disponible indkomst i OECD's opgørelse er ikke identisk med definitionen, der ligger til grund for opgørelsen i figur 20 mv.

Kilde: OECD's *Income Distribution Database*.

Den større indkomstfremgang i toppen end i bunden af indkomstfordelingen har resulteret i, at indkomstforskellene er steget siden midten af 1990'erne.

Indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten er steget fra ca. 20 pct. i 1994 til ca. 28,5 pct. i 2019, jf. figur 2.20.

Anm.: Familieækvivalerede indkomster.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Demografiske og strukturelle forhold har siden 1994 været med til at forstærke udviklingen i indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten. Det hænger blandt andet sammen med flere studerende med relativt lave indkomster og generelt højere uddannelsesniveau i befolkningen, der bidrager til højere produktivitet og dermed højere indkomster blandt personer i beskæftigelse. Det skønnes, at omkring 2,3 pct.-point af udviklingen i indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten kan henføres til udviklingen i demografiske og strukturelle faktorer fra 1994 til 2019.

Det er muligt at dekomponere udviklingen i indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten i bidrag fra hvert af de indkomstelementer, som den disponible indkomst er sammensat af. Dekomponeringen giver et indblik i, i hvor høj grad indkomstelementerne har bidraget til stigningen i indkomstforskellene.

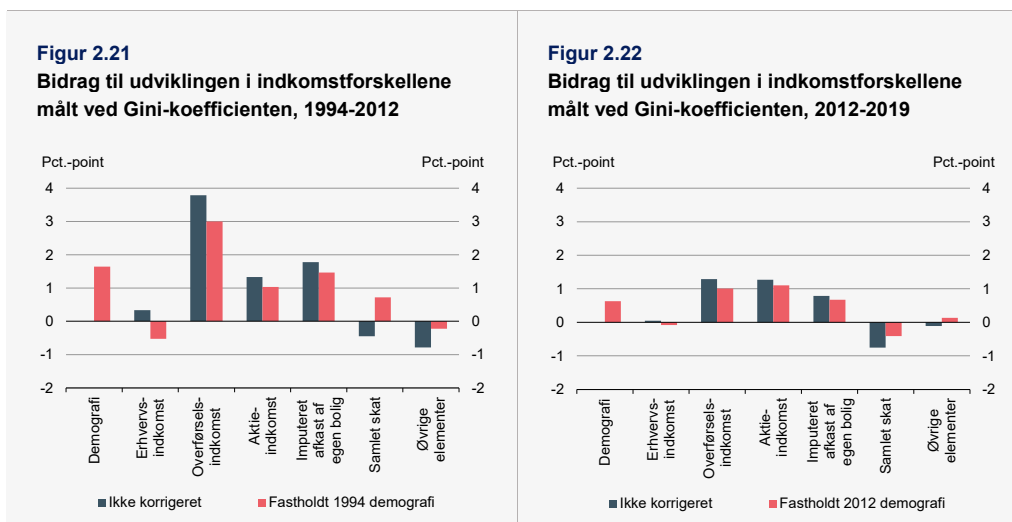
Det er ikke trivielt at foretage en sådan dekomponering, og der findes flere metoder, som kan benyttes. I *Ulighedsredegørelsen 2020* findes en gennemgang af to typiske tilgange til at dekomponere indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten (i dette kapitel benyttes metode 2).

Den disponible indkomst er sammensat af en række indkomstelementer. Nogle indkomstelementer er i høj grad koncentreret i toppen af indkomstfordelingen, fx aktieindkomster, hvorimod andre indkomstelementer i høj grad er koncentreret i bunden af indkomstfordelingen, fx overførselsindkomster.

Indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten steg med ca. 6 pct.-point i perioden fra 1994 til 2012. Heraf kan knap 4 pct.-point af stigningen henføres til udviklingen i overførselsindkomsterne. Det var således især udviklingen i overførselsindkomsterne, der bidrog til stigningen i indkomstforskellene. Når der kontrolleres for den demografiske og strukturelle udvikling, er bidraget fra overførsler dog lidt mindre og udgør ca. 3 pct.-point.

Når overførsler har bidraget til øgede indkomstforskelle, skal det ses i lyset af, at overførselsindkomster typisk modtages af personer nederst i indkomstfordelingen, og at overførsler i gennemsnit udgjorde en mindre del af den disponible indkomst i 2012 end i 1994.

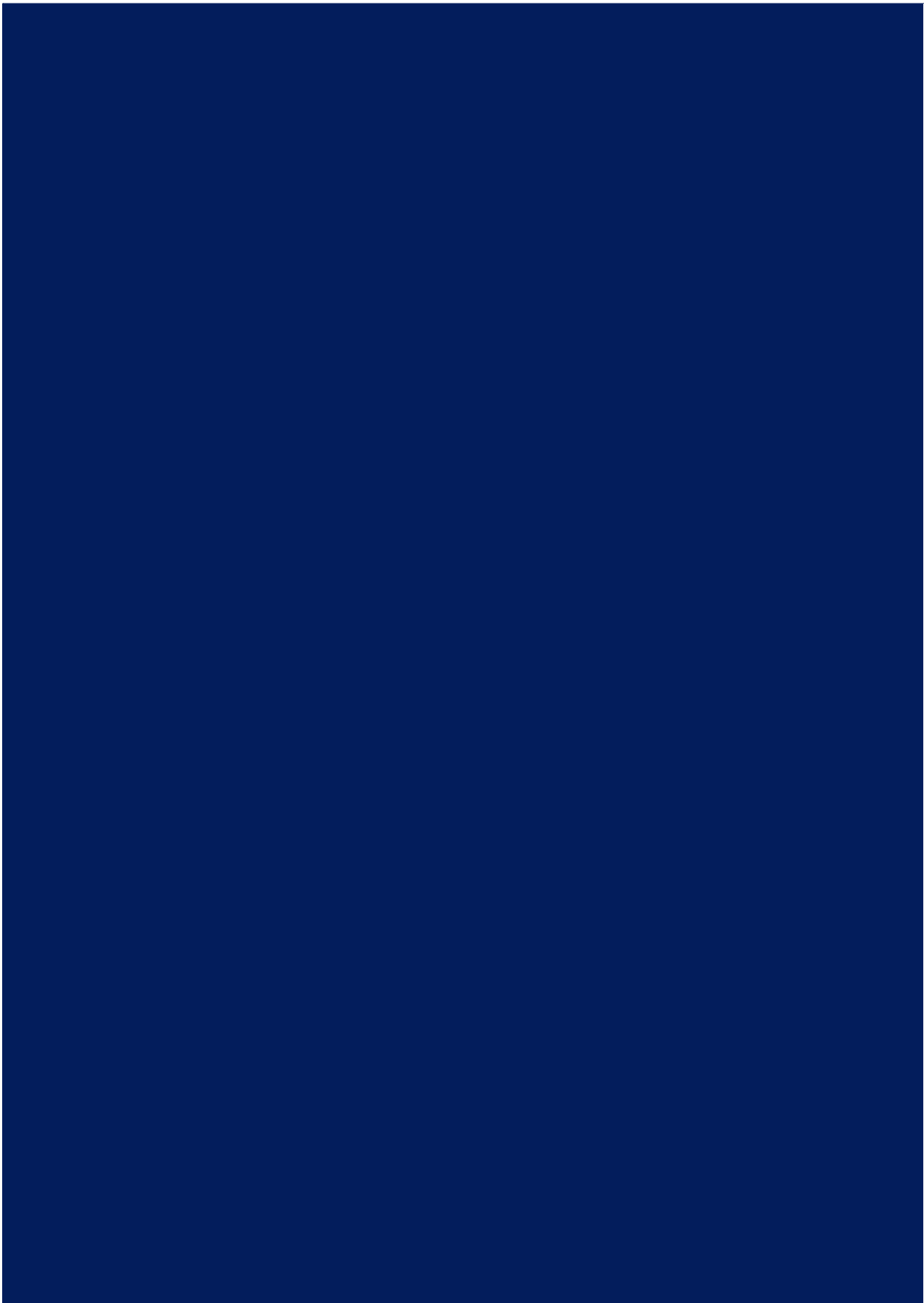
Aktieindkomst og imputeret afkast af egen bolig har også bidraget til at øge indkomstforskellene med henholdsvis ca. 1,3 pct.-point og 1,8 pct.-point fra 1994 til 2012. Erhvervsindkomsterne har modsat bidraget til at reducere indkomstforskellene en smule, når der korrigeres for ændringer i demografiske og strukturelle faktorer, jf. figur 2.21.

Anm.: Øvrige elementer indeholder bl.a. renteindtægter og -udgifter samt anden kapitalindkomst.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Fra 2012 til 2019 er indkomstforskellene målt ved Gini-koefficienten steget med ca. 2,5 pct.-point. Ligesom i perioden før 2012 er det især udviklingen i overførselsindkomster, aktieindkomster, og imputeret afkast af egen bolig, der har bidraget til at øge indkomstforskellene. Udviklingen i demografiske og strukturelle faktorer har også bidraget til øgede indkomstforskelle, om end bidraget er noget mindre end tidligere. Således har demografi mv. bidraget med ca. 0,6 pct.-point af den samlede stigning i indkomstforskellene fra 2012 til 2019. *jf. figur 2.22.*

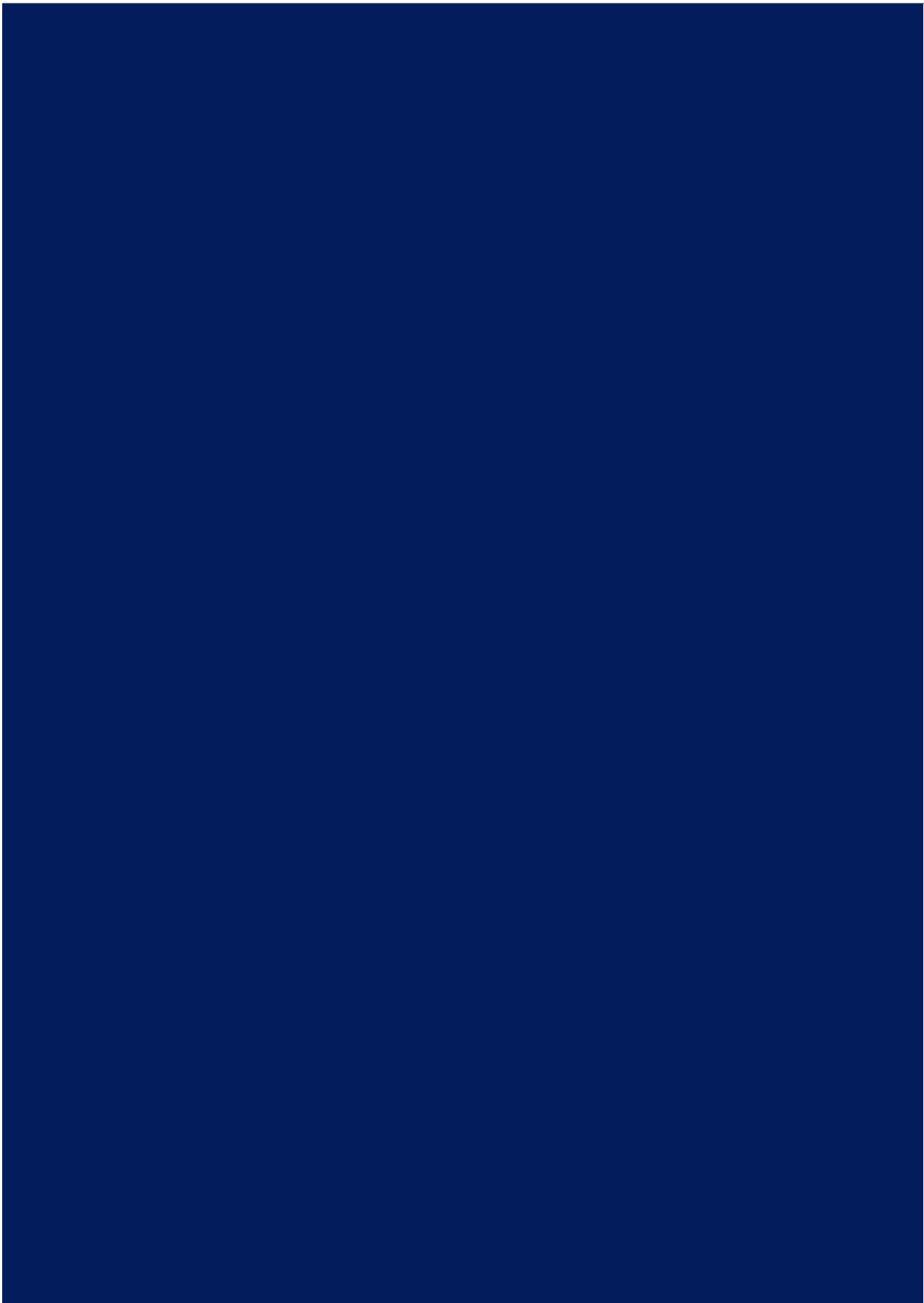
Bilag 2.1 Bidrag til realvækst i disponibel indkomst

Tabel B.1
Bidrag til realvækst i disponibel indkomst

	1994-2019	1994-2012	2012-2019
Indkomstkompont	Pct. pr år.		
Lønindkomst	1,2	1,0	1,5
Virksomhedsindkomst	0,0	0,0	0,2
Erhvervsindkomst	1,2	1,0	1,6
Privat pension	0,2	0,2	0,3
Anden privat indkomst	0,0	0,0	0,0
Privat indkomst	1,4	1,3	1,9
Overførselsindkomst	0,0	-0,1	0,1
Personlig indkomst	1,4	1,2	2,0
Skat af personlig indkomst	-0,3	-0,1	-0,8
Personlig indkomst efter skat	1,1	1,1	1,2
Renteindtægter	-0,1	-0,1	0,0
Renteudgifter	0,3	0,2	0,4
Aktieindkomst	0,2	0,2	0,4
Imputeret afkast af egen bolig	0,4	0,4	0,3
Anden kapitalindkomst	0,0	0,0	0,1
Kapitalindkomst	0,8	0,7	1,2
Skat af kapitalindkomst	-0,2	-0,2	-0,3
Kapitalindkomst efter skat	0,6	0,5	0,9
Private pensionsindbetalinger	0,0	0,0	0,0
Disponibel indkomst	1,8	1,7	2,1

Anm.: Afrunding i tabellen kan medføre, at tallene ikke summer til de anførte totaler.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

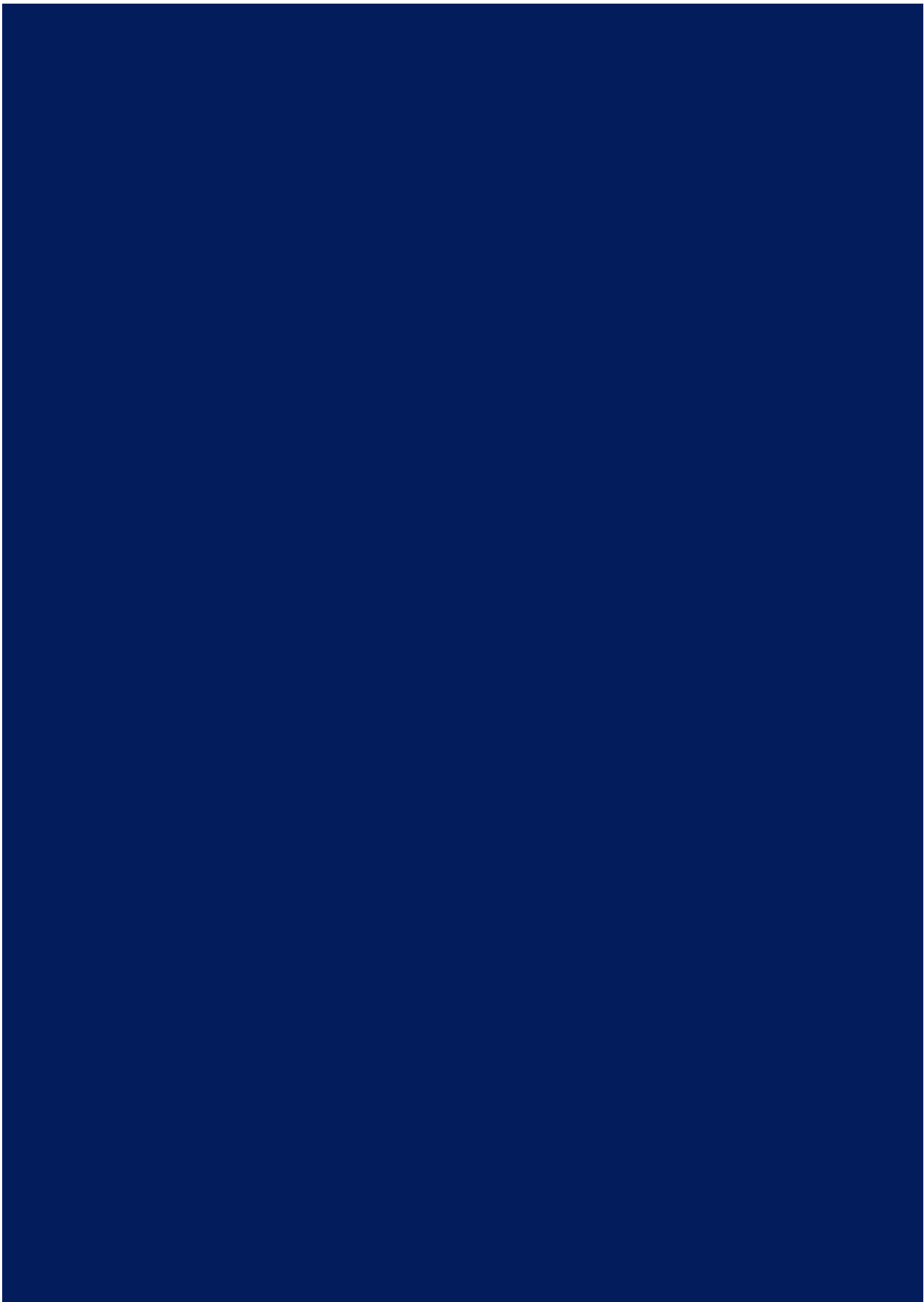

Bilag 2.2 Indkomstudvikling, indkomstforskelle og lavindkomstgruppe

Tabel B.1
Indkomstforskelle og lavindkomstgruppe

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Indkomstforskelle													
Gini-koefficient, pct.	19,9	22,6	23,8	26,4	26,4	26,0	26,6	27,1	27,9	27,8	28,1	28,1	28,5
Lavindkomstgruppe													
Antal, 1.000 personer													
Alle	172	209	274	345	357	343	361	382	399	427	460	467	468
Heraf børn	29	34	50	64	63	51	51	54	57	70	85	84	83
Andel af befolkningen, pct.													
Alle	3,3	4,0	5,1	6,4	6,5	6,2	6,5	6,9	7,1	7,6	8,1	8,2	8,2
Børn	2,6	3,0	4,3	5,4	5,3	4,4	4,5	4,8	5,0	6,1	7,5	7,5	7,4
Medianindkomst													
2019-niveau, 1.000 kr.	169	184	208	222	218	215	218	222	225	229	232	237	241

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

3. Fordelingen af danskernes formuer

Forbrugsmulighederne er som udgangspunkt givet ved den disponible indkomst i en given periode. Der er imidlertid muligheder for at flytte forbrug fra en periode til en anden. Er forbruget lavere end den disponible indkomst, spares der op, og forbruget kan øges i en senere periode. Modsat kan et lån betyde, at forbruget kan være højere end den disponible indkomst, mod at fremtidig disponibel indkomst bruges til at betale lånet tilbage.

Et hovedformål med opsparing og gældsætning er at udjævne forbruget over livet. Mange låner eksempelvis til forbrug under uddannelse, sparer op igennem den erhvervsaktive alder og forbruger af formuen efter tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Der kan imidlertid også være andre motiver for at spare op eller optage lån, herunder ønsket om at efterlade arv eller forsikringshensyn. Et eksempel på forsikringshensyn kan være et ønske om at have mulighed for at opretholde forbrug i tilfælde af sygdom eller ledighed.

Danmark er kendetegnet ved samfundsstrukturer, der betyder, at behovet for blandt andet forsigtighedsopsparing er mindre end i andre lande. Det fintmaskede sociale sikkerhedsnet reducerer behovet for at spare op til midlertidige perioder uden indkomst, mens fri og lige adgang til uddannelse og sundhed reducerer behovet for at spare op til sundhedsbehandling og uddannelse. Samtidig er mulighederne for at låne relativt gode. Eksempelvis understøttes adgangen til at låne til uddannelse ved SU-lån og køb af bolig med realkreditsystemet.

I dette kapitel belyses udviklingen i og fordelingen af danskernes nettoformuer. Kapitlet bygger videre på analyserne af formuefordelingen i *Ulighedssedegørelsen 2020*, herunder ved at inddrage formueandelene blandt personer med de største formuer og ved at se på forskellene i nettoformuerne mellem køn. Der er desuden fokus på formueforskellene blandt unge, som er større end blandt personer i de øvrige aldersgrupper. Endelig sammenlignes formueforskellene på tværs af OECD-landene.

Hovedbudskaberne i kapitlet er:

- Den gennemsnitlige nettoformue er steget realt med ca. ¼ mio. kr. fra 2014 til 2019. Den gennemsnitlige nettoformue er ca. 1,4 mio. kr. i 2019. Mænd har i gennemsnit en større nettoformue end kvinder. Forskellen mellem kønnene er størst blandt ældre aldersgrupper og er reduceret fra 2014 til 2019.
- Det er ikke muligt at opnå et fuldstændigt billede af de samlede formueforskelle med ét summarisk mål. I stedet kan formueforskellene belyses ved en række forskellige mål. Et mål, der ofte anvendes, er RMM, der angiver forholdet mellem gennemsnits- og medianformuen i befolkningen. I perioden fra 2014 til 2019 er forskellene i de samlede nettoformuer målt ved RMM reduce-

- ret fra godt 2,6 i 2014 til knap 2,3 i 2019. Det kan blandt andet skyldes den fortsatte opbygning af arbejdsmarkedspensionerne, som i stigende grad omfatter alle grupper på arbejdsmarkedet.
- Når der zoomes ind på forskellene mellem personer med de største formuer og resten af befolkningen, er der også tegn på, at formuerne er blevet mere lige fordelt. Eksempelvis er andelen af den samlede nettoformue blandt personer med de 10 pct. højeste formuer reduceret fra 53,7 pct. i 2014 til 50,5 pct. i 2019. Det er drevet af relativt større stigninger i de reale aktiver og pensionsformuerne blandt de øvrige 90 pct. Samtidig er gælden (der reducerer nettoformuen) vokset mindst blandt de øvrige 90 pct.
- Der er også tegn på, at formueforskellene samlet set er faldet fra 1997 til 2019, hvor formueforskellene dog kun kan opgøres med udgangspunkt i nettoformue eksklusive pension mv. Udviklingen bør fortolkes forsigtigt, idet opbygningen af arbejdsmarkedspensioner også påvirker øvrige aktiver og passiver, og det ikke er muligt at tage højde for dette i perioden før 2014 som følge af manglende oplysninger.
- Opgørelser af formueforskellene i befolkningen som helhed skal generelt fortolkes varsomt og i lyset af, at opbygningen af nettoformue i høj grad afhænger af alder. Det kan derfor være mere relevant at betragte de aldersfordelte formueforskelle, som typisk er mindre end formueforskellene for befolkningen under ét. De aldersfordelte formueforskelle udgør omkring 1,5-2 målt ved RMM blandt personer i aldersgrupperne over 30 år i 2019 mod 2,3 for befolkningen som helhed.
- Blandt unge voksne under 30 år er formueforskellene dog markant større og udgør mellem 2,5 og 3,6 målt ved RMM. Formueforskellene blandt unge voksne skal ses i lyset af, at nettoformuerne typisk er små, og at små forskelle i kroner medfører store relative forskelle. De lave nettoformuer skyldes bl.a., at studerende, der har en forholdsvis begrænset formue, udgør en stor andel af aldersgruppen.
- Der er ikke tegn på, at de relativt store formueforskelle blandt unge voksne er et nyt fænomen, som kan tolkes som et varsel om stigende formueforskelle for kommende generationer. Formueforskellene blandt 25-årige var således knap 4 målt ved RMM i 2014. Disse personer har som 30-årige i 2019 formueforskelle på ca. 2, hvilket også svarer til formueforskellene blandt de 30-årige i 2014.
- Internationale sammenligninger af formuefordelinger skal fortolkes med stor forsigtighed af en række årsager. Danmark er et af de lande i OECD med de største formueforskelle, hvis der tages udgangspunkt i fordelingen af nettoformue eksklusive pensionsformue, mens Danmark modsat er placeret i den halvdel med de mindste formueforskelle, hvis der tages udgangspunkt i en mere fuldstændig opgørelse af nettoformuen inklusive pensionsformue.

3.1 Danskernes personlige formuer

Danmark er kendetegnet ved gode muligheder for at optage lån og spare op. Det kommer både samfundet og den enkelte til gode.

For samfundet bidrager muligheden for at øge det løbende forbrug, fx i studietiden ved hjælp af SU-lån, til en veluddannet og produktiv arbejdsstyrke. Det veludbyggede arbejdsmarkedspensionssystem

sikrer en høj indkomst som folkepensionist for langt hovedparten af befolkningen og bidrager således til at reducere de offentlige udgifter til folkepension, boligydelse mv. Og det særlige danske realkredit-system gør det muligt for unge familier at få eget tag over hovedet relativt tidligt i livet.

For den enkelte er hovedformålet med at optage gæld eller opbygge formue at udligne forbrugsmulighederne over livet. Mange optager studielån under uddannelse, lån ved bilkøb og realkreditlån i forbindelse med køb af fast ejendom. Lån kan også optages med henblik på at øge det løbende forbrug i en periode med midlertidig lav indkomst, fx i forbindelse med orlov, sabbatår, ledighed eller ved sygdom. Formue opbygges typisk igennem den erhvervsaktive alder ved anskaffelse af egen bolig, pensionsopsparing og fri opsparing. Og formuen forbruges efter tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Det er derfor naturligt, at nogle personer i befolkningen har nettoformue, mens andre har nettogæld.

I Danmark findes der detaljerede registeroplysninger om *aktiver* og *passiver* på individniveau, som gør det muligt at belyse udviklingen og fordelingen af nettoformuerne i befolkningen fra 1997 til 2019. Det er imidlertid først fra 2014, at der findes tilgængelige oplysninger om pensionsopsparing. Desuden er værdien af biler, indeståender under virksomhedsordningen og andelsboliger indregnet i nettoformuen fra 2014, mens dette ikke er tilfældet i tilgængelig formuestatistik fra før 2014.

De *reale aktiver* består primært af ejendomme, herunder helårsboliger, hvor ejeren har bopælsadresse, fritidsboliger (sommerhuse), andelsboliger og anden fast ejendom, hvor sidstnævnte blandt andet dækker over forældrekøb, værdien af udlejningsejendomme og sommerhuse til udlejning. De *finansielle aktiver* opdeles som udgangspunkt i pensionsformue, der opgøres efter skat¹, og (andre) finansielle aktiver, som består af bankindestående, aktie- og obligationsbeholdning og andele i investeringsfonde. Hertil indregnes ofte også indestående under virksomhedsordningen. *Passiverne* består af prioritetsgæld, herunder især realkreditforeningsgæld, og andre lån, som blandt andet omfatter forbrugslån, kassekredit og SU-lån.

Selvom Danmark har en veludbygget formuestatistik, findes der ikke tilgængelige oplysninger om alle formueelementer. Det gælder blandt andet værdien af unoterede aktier, kontantbeholdninger og indbo. Det er muligt med nogen usikkerhed at skønne over værdien af unoterede aktier til illustrative formål. Der findes imidlertid ikke tilstrækkelige oplysninger om ejerskab af unoterede virksomheder, der gør det muligt at lave en fuldstændig opgørelse af værdien og fordelingen af unoterede aktier, *jf. boks 3.1*. Værdien af unoterede aktier indgår derfor ikke i analysen af udviklingen i formueforskellene.

I opgørelsen af passiver mangler gæld til det offentlige (med undtagelse af SU-lån) samt eventuelle forbrugslån, der ikke indberettes.

¹ I formuestatistikken er der forudsat en efterskatværdi svarende til 60 pct.

Boks 3.1**Unoterede aktier**

Der findes ikke en konsolideret formuestatistik inklusive unoterede aktier. Det er imidlertid muligt at identificere en stor del af de såkaldte reelle ejere af ikke-børsnoterede selskaber fra og med 2017. Unoterede aktier handles ikke på et organiseret marked, og det er derfor heller ikke muligt at observere handelspriserne. De unoterede aktier kan i stedet skønsmæssigt værdiansættes med udgangspunkt i oplysninger om virksomhedernes egenkapital fra Regnskabsstatistikken.

En sådan opgørelse er foretaget i *Ulighedsredegørelsen 2020*. Værdien af unoterede aktier skønnes i gennemsnit at udgøre ca. 6½ mio. kr. blandt de godt 100.000 personer, der er registreret som ejere af unoterede aktier. Det svarer til ca. 142.000 kr. blandt alle voksne i befolkningen i 2018.

Opgørelsen er dog behæftet med væsentlig usikkerhed, dels fordi det ikke er muligt at identificere alle reelle ejere, dels fordi metoden til opgørelsen af værdien i sig selv er forbundet med usikkerhed, *jf. også Ulighedsredegørelsen 2020*.

Det er ikke muligt at identificere alle ejere, fordi oplysningerne om reelle ejere ikke dækker alle danske virksomheder, herunder virksomheder i brancherne landbrug, fiskeri og finansielle virksomheder, og det derfor ikke er muligt at knytte reelt ejerskab af alle virksomheder til konkrete personer.

Hertil kommer, at det i opgørelsen ikke umiddelbart er muligt at tage højde for en vis grad af dobbelttælling af værdien af datterselskaber. Der medfører isoleret set en risiko for, at værdien af unoterede aktier overvurderes. Der har pågået et arbejde med at forfine metoden til fordeling af værdien af unoterede aktier. Det er i den sammenhæng blevet bekræftet, at der ikke aktuelt findes en metode og et analysegrundlag, der gør det muligt konsistent at korrigere fordelingen af unoterede aktier for dobbelttælling.

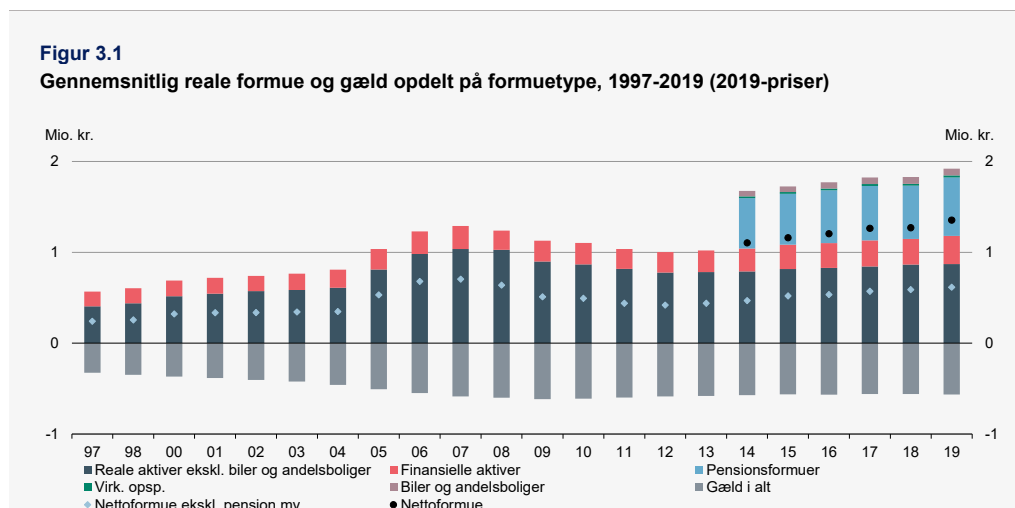
Nettoformuen opgøres som værdien af de samlede aktiver fratrukket værdien af de samlede passiver, dvs. gæld. Nettoformuen er den personlige nettoformue, dvs. formuen opgjort på personniveau, hvorfor formuen ikke er ligeligt fordelt mellem ægtefæller.

I analysen anvendes to definitioner af nettoformuen, alt efter om nettoformuen opgøres for perioden fra 2014 til 2019 eller fra 1997 til 2019.

Nettoformue omfatter alle de tilgængelige oplysninger, der indgår i formuestatistikken for perioden fra 2014 til 2019. Nettoformuen er dermed den mest retvisende opgørelse af de samlede nettoformuer.

Nettoformue eksklusiv pension mv. dækker over nettoformuen opgjort eksklusiv pension, værdi af biler, værdi af andelsboliger og indeståender i virksomhedsordninger. I nettoformuen indgår dog fortsat gæld knyttet til anskaffelsen af aktiverne, der ikke kan udskilles fra øvrig bankgæld, fx banklån knyttet til køb af bil og andelsbolig. Denne opgørelse er mulig at foretage for perioden fra 1997 til 2019.

Fra 2014, hvor oplysninger om pension mv. er tilgængelige, er den gennemsnitlige nettoformue (realt) steget med ca. ¼ mio. kr. fra ca. 1,1 mio. kr. i 2014 til knap 1,4 mio. kr. i 2019, *jf. figur 3.1*. Stigningen i perioden fra 2014 til 2019 kan henføres til stigninger i pensionsformuerne, i de reale aktiver eksklusive biler og andelsboliger samt stigninger i de finansielle aktiver. Samtidig er husholdningernes gennemsnitlige gæld faldet en smule i perioden.

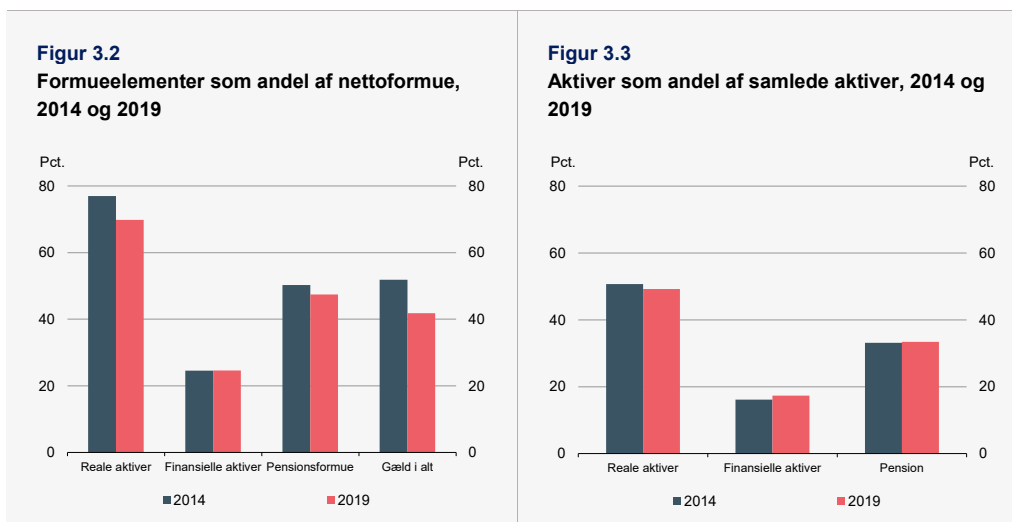

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Der findes ikke tilgængelig formuestatistik på individniveau om pensionsformue for 2014, ligesom værdi af biler, andelsboliger og indeståender i virksomhedsordningen ikke er indregnet i nettoformuen for 2014. Pensionsformuerne er beregningsteknisk nettoficeret med en beskatning på 40 pct. Værdien af formueelementerne er deflateret med udviklingen i forbrugerpriserne. Fra 2014 anvendes formuestatistikken, mens lovmodellens datagrundlag anvendes for perioden for 2014.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Formuesammensætningen opgjort som formueelementernes andel af den samlede nettoformue har ændret sig en smule fra 2014 til 2019, idet reale aktiver og pensionsformue udgør en mindre andel af den samlede nettoformue, mens de finansielle aktivers andel er omtrent uændret. Gælden som andel af den samlede nettoformue er også faldet, hvilket isoleret set øger nettoformuen.

De reale aktivers (inklusive biler og værdi af andelsboliger) andel af nettoformuen er faldet med ca. 7 pct.-point fra 77 pct. i 2014 til knap 70 pct. i 2019, *jf. figur 3.2*. Gældens andel er faldet med ca. 10 pct.-point fra knap 52 pct. til 42 pct., og pensionsformuen er faldet med knap 3 pct.-point fra ca. 50 pct. til ca. 47 pct.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Værdi af andelsboliger og biler indgår i reale aktiver og indestående i virksomhedsordningen er tillagt finansielle aktiver. Nettoformue summerer til 100 pct. ved at summere aktiver og fratække gæld.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Faldet i aktivernes andel af nettoformuen skal ses i lyset af, at gælden i kroner er omtrent uændret. Når gælden ikke vokser med samme stigningstakt som aktiverne, øges nettoformuen samlet set. Det bidrager isoleret set til en stigning i nettoformuen, der reducerer aktivernes andel. Opgøres formueaktiverne som andel af alle aktiver, er de reale aktiver faldet med knap 1,5 pct.-point fra knap 51 pct. i 2014 til ca. 49 pct. i 2019, jf. figur 3.3. Modsat er de øvrige aktivers andel steget, herunder især finansielle aktivers andel, svarende til godt 1 pct.-point fra 16 pct. i 2014 til 17 pct. i 2019.

Den gennemsnitlige nettoformue eksklusive pensionsformue mv. er reelt steget med ca. 0,4 mio. kr. i perioden fra 1997 til 2019. Udviklingen i nettoformuen eksklusive pensionsformue mv. fra 1997 til 2014 skal dog fortolkes med forsigtighed. Det skyldes blandt andet, at udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne, som udgør en forholdsvis stor andel af de samlede formuer, kan have haft betydning for udviklingen i de øvrige aktiver og passiver. En stigende pensionsformue kan medføre en reduktion af andre former for opsparing eller alternativt øge gælden. I den økonomiske litteratur er der fundet tegn på, at større pensionsopsparing reducerer fri opsparing. Blandt andet finder DØRS, at obligatoriske arbejdsmarkedspensioner fortrænger mellem 0-30 pct. af fri opsparing afhængig af aldersgruppe².

Unge voksne under 30 år har typisk relativt små indkomster og små eller negative nettoformuer. Det kan fx skyldes supplerende af indkomsten i form af SU-lån, som muliggør større forbrug under uddannelse. Desuden kan køb af bolig eller bil være forbundet med lån ud over værdien af aktivet, fx som følge af omkostninger ved handlen.

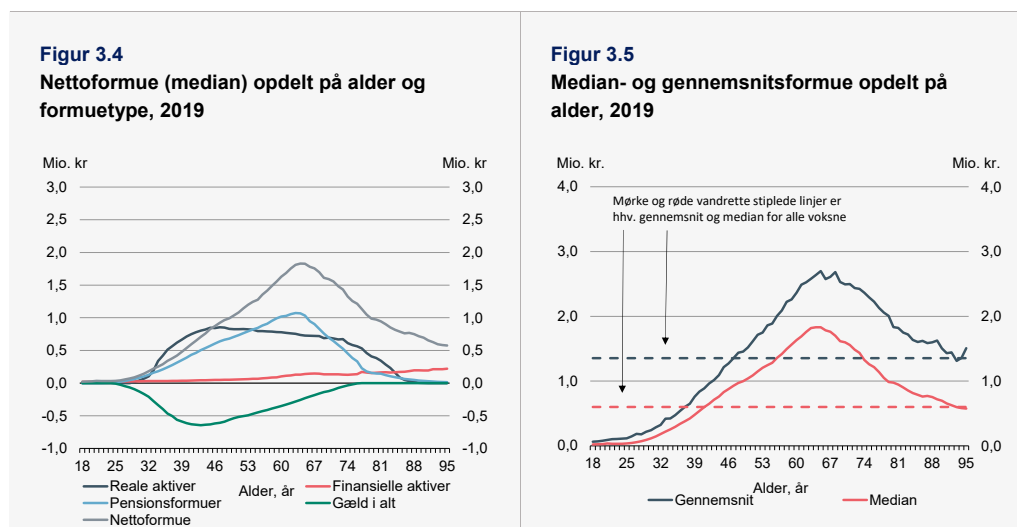
² Working Paper 2012: 1: The Crowding-Out Effect of Mandatory Labour Market Pension Schemes on Private Savings: Evidence from Renters in Denmark, Arnberg og Barslund, DØRS. Finansministeriet anvender 25 pct. som fortrængningseffekt i forbindelse med fremskrivninger.

Nettoformuen øges typisk i hele den erhvervsaktive alder og frem til pensionstidspunktet. Det skal blandt andet ses i sammenhæng med opbygning af pensionsformue og stigende friværdi for bolig-ejere som følge af afbetaling af boliglån.

Efter tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet reduceres indkomsten, hvilket reducerer opsparingen. Samtidig påbegyndes udbetalingen af den opsparede pensionsformue. Det medfører et fald i nettoformuen.

De reale aktiver er i højere grad end de finansielle aktiver og pensionsformuerne koblet sammen med gæld, fx realkreditlån til boligkøb eller forbrugslån til køb af bil. Dette ses blandt andet ved, at værdien af de reale aktiver stiger med alderen frem til midten af 40'erne, hvor gælden også når sit højeste niveau, *jf. figur 3.4*.

Det bemærkes, at profilen for nettoformuerne på tværs af forskellige alderstrin i 2019 skal fortolkes med forsigtighed. Det skyldes, at oplysningerne stammer fra personer fra forskellige generationer, som i nogen grad kan have forskellig formue over livet. Eksempelvis kan de nuværende erhvervsaktive personer forvente en højere pensionsformue end gruppen af aktuelle folkepensionister. Ligesom lavere pensionsformuer for personer over 65 år ikke kun skyldes, at udbetaling af pension er påbegyndt, men også at de ældste pensionister trak sig tilbage med en mindre pensionsformue.

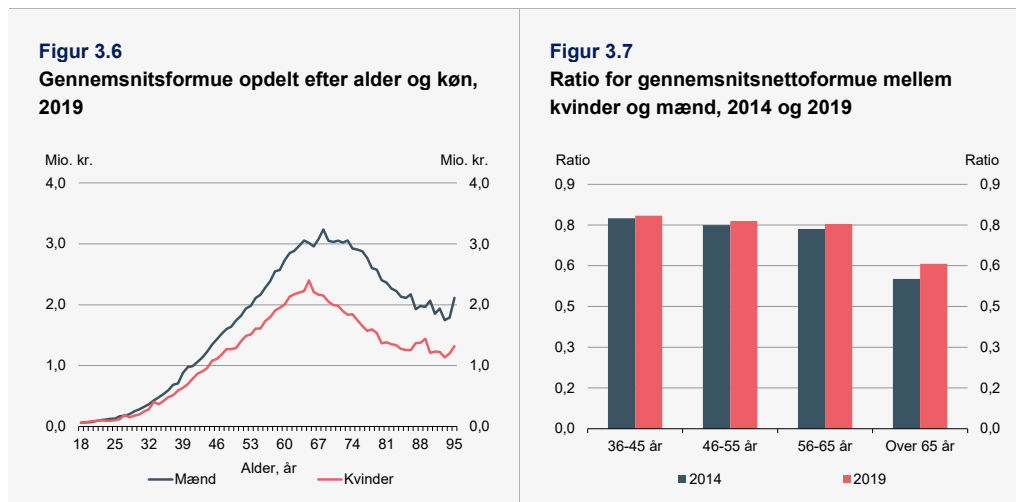

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Medianværdierne for de enkelte formuekomponenter summerer ikke til medianværdien for nettoformuen, da det ikke er samme person, der udgør medianen i de forskellige opgørelser. I figur 3.4 indgår indestående i virksomhedsordningen ikke, da medianværdien er 0 kr.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Nettoformuen afhænger i høj grad af alderen. Nettoformuen er lavest og meget beskedent for 18-årige, men stiger igennem livet efter 25-årsalderen frem mod pensionstidspunktet, *jf. figur 3.5*. Nettoformuen er dermed størst for 65-årige, hvor medianen udgør 1,8 mio. kr., mens den tilsvarende gennemsnitlige formue er 2,7 mio. kr. For personer i aldersgrupperne efter 65 år, hvor langt hovedparten har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, er nettoformuen faldende. Det skyldes blandt andet nedsparing.

Der er forskel på størrelsen af nettoformuen mellem kønnene, men forskellene er blevet mindre over tid. Mænd har i gennemsnit en højere nettoformue end kvinder på tværs af alle aldersgrupper, *jf. figur 3.6*. Forskellene er i kroner større for de ældre alderstrin, hvilket kan ses ved, at afstanden mellem den mørke og den røde linje i figur 3.6 øges i takt med alderen frem til tidspunktet for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, dvs. i midten af 60'erne.

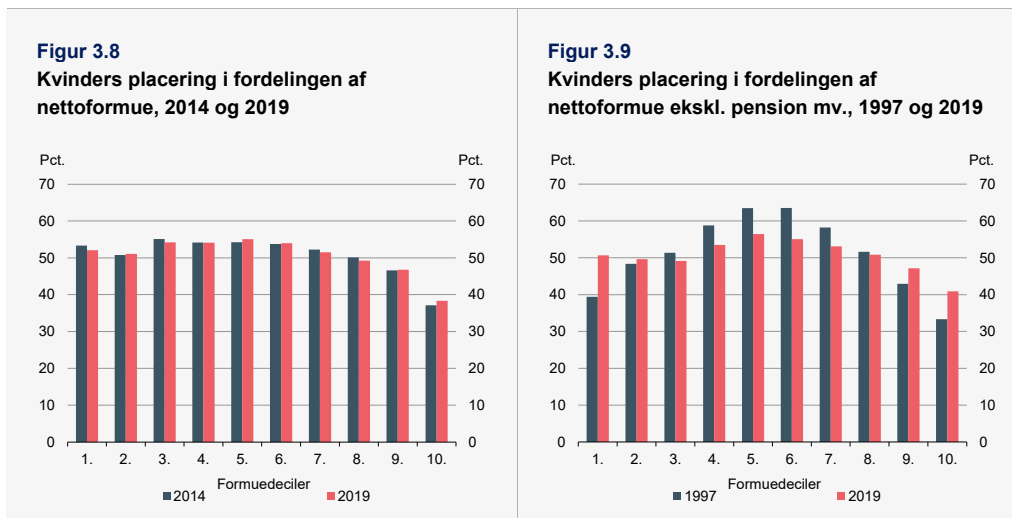

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Ratio viser den gennemsnitlige nettoformue for kvinder i aldersgruppen i forhold til mænd i aldersgruppen. En ratio på 1 betyder, at kvinder og mænd har den samme gennemsnitlige nettoformue. En ratio, der er mindre end 1, betyder, at kvinder har en lavere nettoformue end mænd og omvendt ved en ratio større end 1.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den relative forskel i nettoformuen mellem kvinder og mænd er størst for aldersgruppen over 65 år, *jf. figur 3.7*, hvilket kommer til udtryk ved en lavere ratio. Forskellene i nettoformuen mellem køn er faldet fra 2014 til 2019, herunder især for over 65 årige. Det kommer til udtryk ved en stigende ratio for alle aldersgrupper fra 2014 til 2019.

Faldet i formueforskellene mellem kvinder og mænd kommer også til udtryk ved, at kvinder er rykket højere op i formuefordelingen opgjort efter formuedeciler. Som andel af den voksne befolkning udgør kvinder ca. 51 pct. af alle voksne i 2019. Hvis mænd og kvinder er helt ligeligt fordelt i formuefordelingen, vil alle formuedeciler derfor bestå af 51 pct. kvinder og 49 pct. mænd. Kvinder er underrepræsenteret i den øvre del af formuefordelingen, svarende til 8.-10. decil, *jf. figur 3.8*. Kvinder er omvendt overrepræsenteret især i midten af fordelingen. Fra 2014 til 2019 er andelen af kvinder i 10. decil steget med 1 pct.-point, mens andelen af kvinder i 1. decil er faldet med ca. 1 pct.-point. Andelen af kvinder i den øvrige del af formuefordelingen er omtrent uændret.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Andelen af kvinder i procent af den voksne befolkning udgør 51 pct. i 1997, ca. 50,7 i 2014 og 50,8 i 2019. Ændringen i den samlede andel af kvinder medfører, at ændringer i andele af kvinder over tid på tværs af deciler ikke summerer til 0. Serien for 2014-2019 er baseret på formuestatistikken, mens serien for 1997-2019 er baseret på lovmodellens datagrundlag.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Kvindens placering i formuefordelingen er nogenlunde den samme, når nettoformuen opgøres eksklusive pension mv. i 2019, jf. figur 3.9. Fra 1997 til 2019 er der dog sket en markant udvikling, idet andelen af kvinder er steget i 1.-2. decil og 9.-10. decil, mens andelen af kvinder omvendt er faldet i midten af fordelingen, svarende til 3.-8. decil.

Den samlede reduktion i forskellene mellem køn kan skyldes, at kvinder i stigende grad har opnået højere indkomster og dermed bedre muligheder for at spare op.

Det bemærkes, at ovenstående forskelle mellem køn viser forskelle i personlig formue og derfor skal ses i lyset af, at nogle af formuekomponenterne reelt kan være mere lige fordelt inden for familien og derfor også mellem køn. Når nettoformuen opgøres som den personlige formue, tages der ikke højde for, at det registrerede ejerskab kan følge et bestemt mønster. Såfremt ægtefæller ikke har særeje, er det reelle ejerskab lige, men når formuen opgøres som den personlige formue, indgår værdien af fx familiens bil kun i nettoformuen hos den registrerede ejer af bilen. Det samme kan gælde andre aktiver, fx finansielle aktiver. Aktiver så som ejerbolig, vil typisk være registreret hos begge ægtefæller og er derfor i udgangspunktet ligeligt fordelt. Andre dele af formuen, herunder typisk pensionsformue, er imidlertid helt individuelle, hvorfor den samlede formue ikke meningsfuldt kan fordeles ligeligt mellem ægtefæller/registrerede partnere.

3.2 Formueforskellene i Danmark

Formueforskellene siger noget om fordelingen af nettoformuerne i befolkningen. Nettoformuerne dækker både over, at nogle har positive nettoformuer og andre har negative nettoformuer. Omkring hver tiende af de over 17-årige i befolkningen har en negativ nettoformue.

Når indkomstforskellene for disponible indkomster opgøres, anvendes ofte Gini-koefficienten som ét summarisk mål. Men dette mål er mindre meningsfuldt ved opgørelser af formueforskelle, da Gini-koefficienten er følsom over for negative værdier. Det er i praksis ikke en udfordring for indkomstforskellene, idet meget få har en negativ indkomst, mens det gør Gini-koefficienten svært anvendelig for formueforskelle.

I stedet belyses formueforskellene i det følgende afsnit ved brug af flere forskellige mål. Først opgøres formueforskellene ved at se på ejerandelene på tværs af hele formuefordelingen. Herefter fokuseres der på udviklingen i ejerandelen blandt de mest formuende. Afslutningsvis opgøres formueforskellene målt ved RMM (Ratio between Mean and Median), og RMM opgøres separat for mænd og kvinder og på tværs af aldersgrupper.

Formueforskellene i kapitlet og udviklingen over tid opgøres med udgangspunkt i *nettoformuen* og *nettoformuen eksklusiv pension mv.*, jf. også tidligere angivne definitioner.

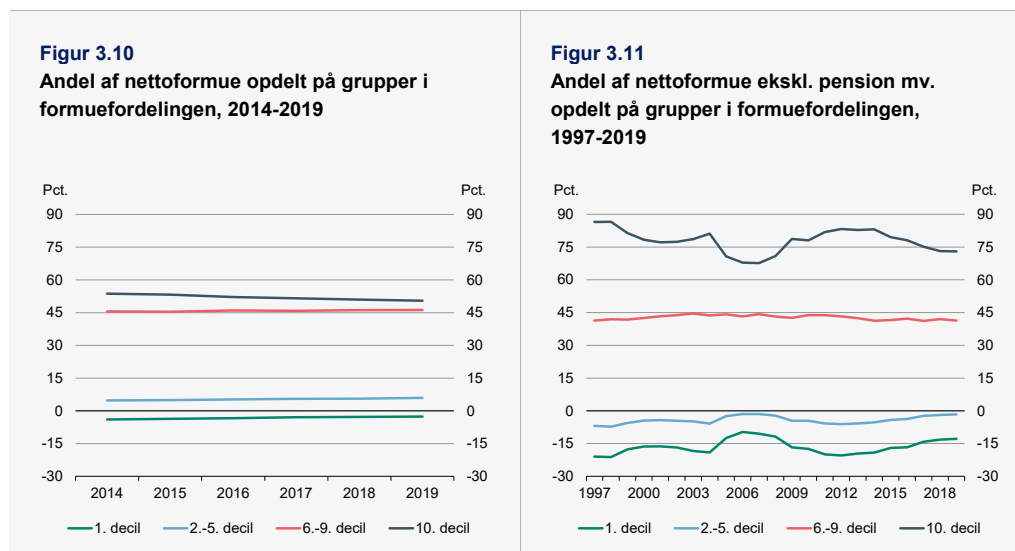
Det bemærkes, at selvom pension udgør den største andel af de udeladte aktiver i opgørelsen af nettoformuen eksklusiv pension mv. (svarende til 86 pct. af udeladte aktiver), har de øvrige komponenter også betydning for de relative fordelingsmål, der præsenteres i det følgende afsnit. Der henvises til *bilag 3.1*, hvor betydningen for de relative fordelingsmål af at undlade pensionsformue fremgår særskilt sammen med andre fordelingsmål, herunder P90/P50 mv. I *bilag 3.1* fremgår også udviklingen i formueforskellene, når formueforskellene opgøres med udgangspunkt i en lige fordeling af nettoformuen blandt voksne i familien for at tage højde for eventuelle mønstre i det registrerede ejerskab inden for familierne.

Resultaterne i *bilag 3.1* bekræfter de overordnede konklusioner, der præsenteres nedenfor.

Formueforskelle på tværs af formuefordelingen

Når ejerandelen opgøres efter formuedeciler, opnås et billede af de samlede formueforskelle på tværs af formuefordelingen.

I midten af formuefordelingen, svarende til 2.-5. decil og 6.-9. decil, er andelen af den samlede nettoformue steget med hhv. 1,2 pct.-point og 0,7 pct.-point, jf. *figur 3.10*. Omvendt er ejerandelen i 10. formuedecil tilsvarende faldet med 3,2 pct.-point.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Personerne er rangeret efter nettoformue. Serien for 2014-2019 er baseret på formuestatistikken, mens serien for 1997-2019 er baseret på lovmodellens datagrundlag. Udviklingen i negative andele er vanskelig at fortolke, da det både kan dække over reduktioner i nettogælden i decilet eller en stigning i nettoformuen for hele befolkningen.

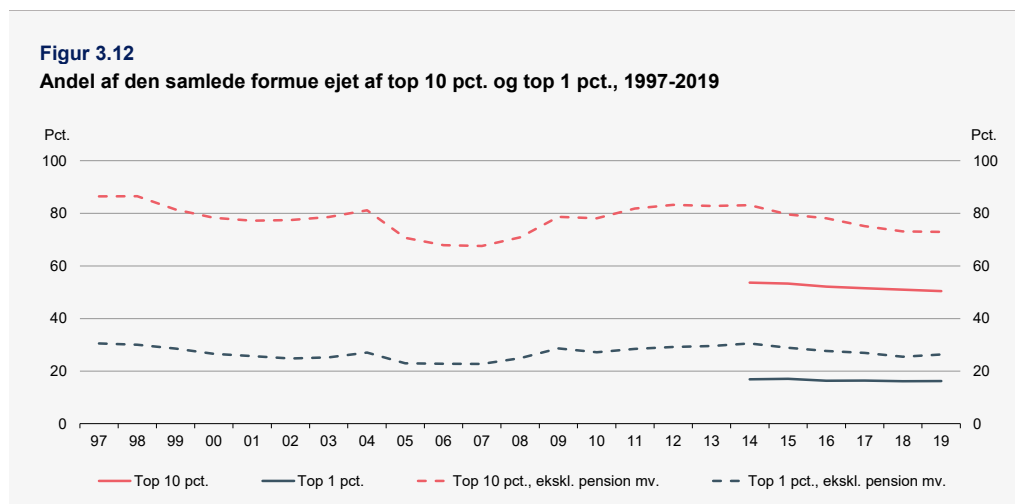
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Når nettoformuen opgøres eksklusiv pension mv., er ejerandelen faldet i 10. decil fra 1997 til 2019, mens ejerandelen i 6.-9. decil er omtrent uændret, *jf. figur 3.11*.

Formueforskelle målt ved ejerandelen blandt de mest formuende

Når de samlede formueforskelle skal opgøres med ét enkelt mål anvendes ofte andelen af nettoformuen, der ejes af de mest formuende personer i samfundet. Hvis andelen af formuen, der tilhører personer i den øvre del af formuefordelingen i befolkningen, stiger over tid, er det et tegn på, at formueforskellene bliver større. Modsat hvis andelen falder, så er det tegn på, at formueforskellene reduceres.

Andelen af den samlede nettoformue, der ejes af de 10 pct. af befolkningen med de største formuer, er reduceret med knap 3,2 pct.-point fra 53,7 pct. i 2014 til 50,5 pct. i 2019, *jf. figur 3.12*. Tilsvarende er andelen af den samlede nettoformue, som ejes af top 1 pct. af befolkningen med de største formuer, reduceret fra 16,9 pct. i 2014 til 16,2 pct. i 2019. Faldet i andelen af nettoformue, der ejes af de højeste formuer, er modsvaret af en tilsvarende større andel blandt den øvrige del af befolkningen.

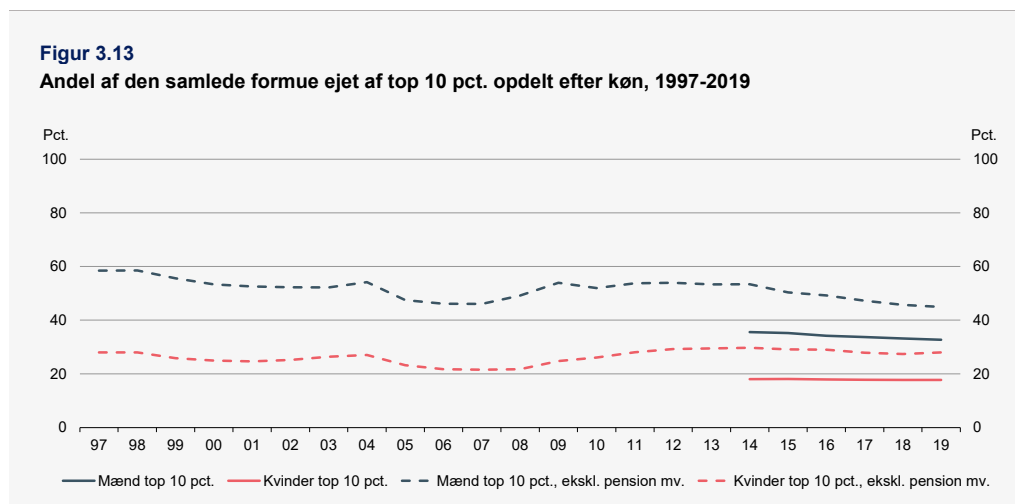

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Personerne er rangeret efter relevant formuebegreb. Serien for 2014-2019 er baseret på formuestatistikken, mens serien for 1997-2019 er baseret på lovmodellens datagrundlag.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Ejerandelen blandt de mest formuende er større, når nettoformuen opgøres eksklusiv pension mv., men ejerandelen er ligeledes faldet over tid. I perioden fra 1997 til 2019 er ejerandelen af nettoformuen eksklusiv pension mv. samlet set faldet fra 86,5 pct. til 73 pct. blandt top 10 pct. og fra 30,5 pct. til 26,3 pct. blandt top 1 pct. Der er dog forholdsvis store udsving hen over perioden, og ejerandelen blandt de mest formuende er lavest i årene 2006-2007.

Af den samlede ejerandel på 50,5 pct. blandt de 10 pct. mest formuende i 2019 kan 32,8 pct.-point henføres til formue, der er ejet af mænd og 17,8 pct.-point til formue, der er ejet af kvinder, *jf. figur 3.13*. Af den samlede reduktion i ejerandelen på knap 3,2 pct.-point blandt de 10 pct. mest formuende fra 2014 til 2019 kan godt 2,8 pct.-point henføres til formue ejet af mænd og godt 0,3 pct.-point til formue ejet af kvinder. Det større fald i formueandelen blandt mænd skal også ses i forlængelse af, at andelen af kvinder i 10. formuedecil er steget fra 2014 til 2019.

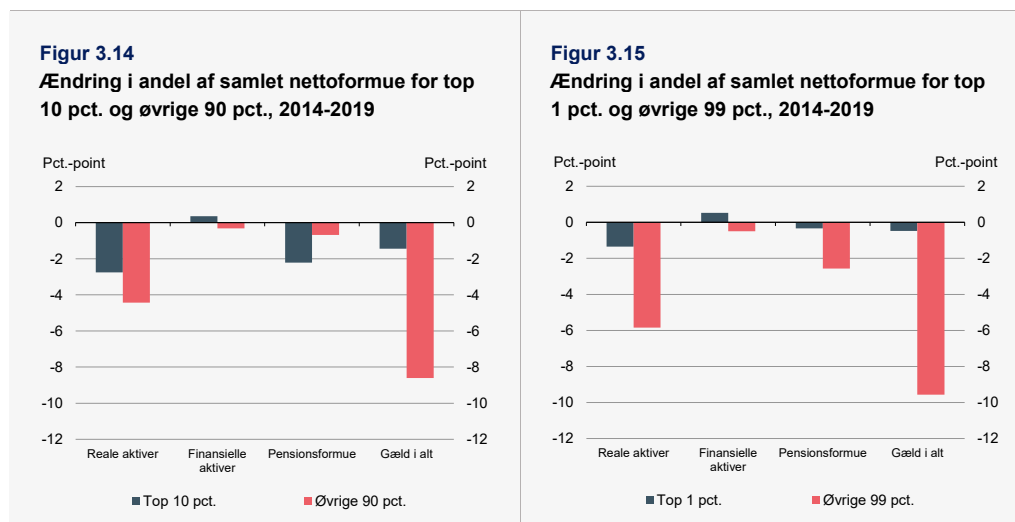
Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Formuedeciler er opgjort for alle voksne. Herefter er ejerandelen i 10. formuedecil opgjort som nettoformuen blandt hhv. mænd og kvinder i 10. formuedecil som andel af den samlede nettoformue for alle voksne. Serien for 2014-2019 er baseret på formuestatistikken, mens serien for 1997-2019 er baseret på lovmodellens datagrundlag.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Når nettoformuen opgøres eksklusive pension mv. i perioden fra 1997 til 2019, er det samlede fald i ejerandelen blandt top 10 pct. ca. 13½ pct.-point. Heraf kan hele faldet henføres til mænd.

Af det samlede fald i ejerandelen med 3,2 pct.-point blandt top 10 pct. kan knap 3 pct.-point henføres til et fald i reale aktivers andel af nettoformuen, *jf. figur 3.14*. Til sammenligning er reale aktivers andel faldet med ca. 4 pct.-point for de øvrige 90 pct. Pensionsformuens andel af nettoformuen blandt top 10 pct. er faldet med godt 2 pct.-point, mens faldet blandt de resterende 90 pct. er knap 1 pct.-point.

Omvendt bidrager de finansielle aktivers andel af nettoformuen isoleret set til en stigning med 0,4 pct.-point i ejerandelen hos top 10 pct. mod -0,2 pct.-point for de øvrige 90 pct. Gældens andel er faldet med 1½ pct.-point blandt top 10 pct. mod godt 8½ pct. for de øvrige 90 pct. af formueejerne. Gæld udgør dermed en væsentlig mindre andel af nettoformuen for de øvrige 90 pct. end tidligere.

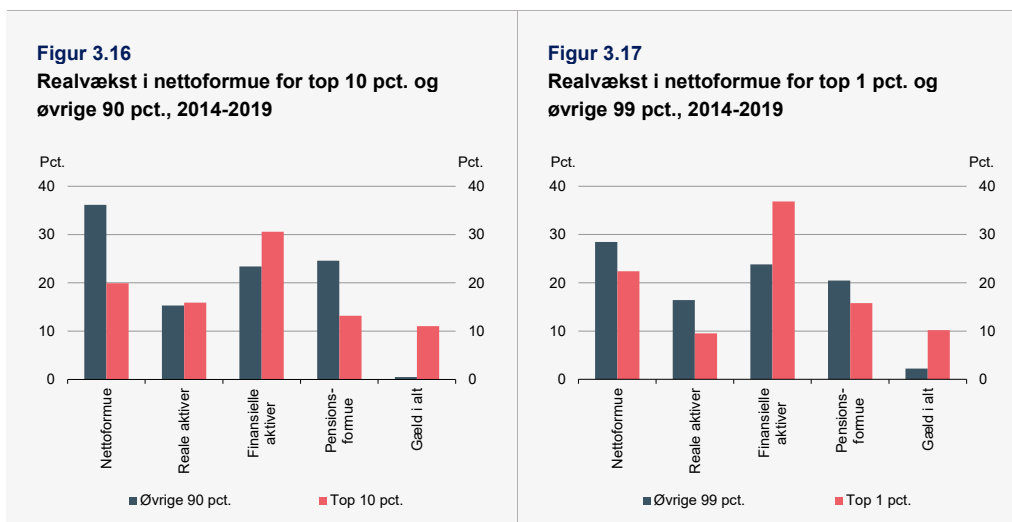
Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Indestående i virksomhedsordningen er tillagt finansielle aktiver.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Billedet er omtrent det samme, når der fokuseres på top 1 pct. af befolkningen med de største formuer, og dette sammenholdes med de øvrige 99 pct. af formueejerne, *jf. figur 3.15*.

Den faldende ejerandel blandt de mest formuende er ikke et udtryk for en faldende nettoformue i kroner samlet set i gruppen (herunder fald i kroner i hverken aktiver eller passiver), men derimod at nettoformuen i den øvrige del af befolkningen er steget relativt mere. Nettoformuen i top 10 pct. er realt steget med knap 20 pct. fra 2014 til 2019, mens den for de øvrige 90 pct. er steget med godt 36 pct., *jf. figur 3.16*. De reale aktiver er steget med nogenlunde samme stigningstakt for begge grupper, mens væksten i de finansielle aktiver er større i top 10 pct. Omvendt er pensionsformuen steget med mere blandt de øvrige 90 pct. af formueejerne end i top 10 pct. Samtidig er gælden kun steget en smule blandt de øvrige 90 pct. af formueejerne, mens den er steget med 11 pct. for top 10 pct.³

³ Når den gennemsnitlige gæld i figur 3.1 er faldet, mens den er steget i figur 3.16 og 3.17, er det udtryk for, at antallet af personer i alderen over 17 år er steget. Således er den samlede gæld i kroner øget, mens gennemsnittet er faldet.

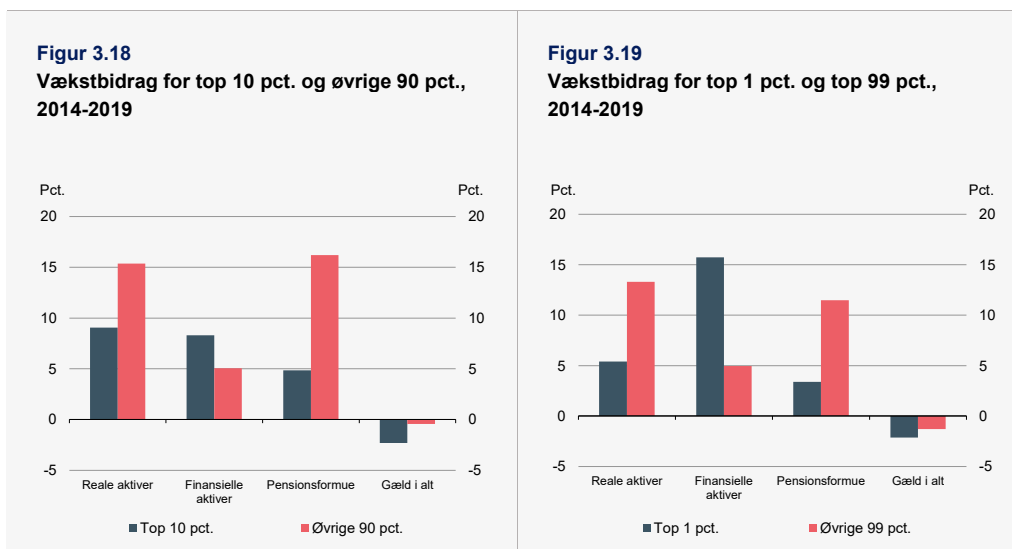

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Indestående i virksomhedsordningen er tillagt finansielle aktiver. Værdien af formueelementerne er deflateret med udviklingen i forbrugerpriserne.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Nettoformuen i top 1 pct. er steget med 22 pct. mod 29 pct. for de øvrige 99 pct. af formuefordelingen, *jf. figur 3.17*. De 99 pct. af formueejerne har haft større stigninger i reale aktiver og i pensionsformuen samt en mindre stigning i gælden end top 1 pct. Omvendt er de finansielle aktiver steget mere i top 1 pct.

Den højere samlede realvækst i nettoformuen blandt de øvrige 90 pct. af formueejerne kan henføres til højere vækstbidrag fra de reale aktiver og pensionsformuen samt et mindre negativt vækstbidrag som følge af en lavere stigning i gælden. Vækstbidraget fra reale aktiver udgør ca. 9 pct. blandt top 10 pct. mod 15 pct. blandt de øvrige 90 pct., *jf. figur 3.18*. Samtidig er bidraget fra pensionsformuerne ca. 5 pct. blandt top 10 pct. mod ca. 16 pct. for de øvrige 90 pct. Det negative vækstbidrag som følge af øget gæld er godt 2 pct. i top 10 pct. og knap ½ pct. for de øvrige 90 pct. Omvendt er vækstbidraget fra de finansielle aktiver ca. 8 pct. i top 10 pct. mod 5 pct. for de øvrige 90 pct. af formueejerne.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Indestående i virksomhedsordningen er tillagt finansielle aktiver. Vækstbidraget er beregnet som ændring i den enkelte formuekomponent sat i forhold til nettoformuen i udgangspunktet. Dette er gjort separat for henholdsvis gruppen af de mest formuende (top 1 pct. og top 10 pct.) og for de øvrige (90 pct. og 99 pct.). Værdien af formueelementerne er deflateret med udviklingen i forbrugerpriserne.

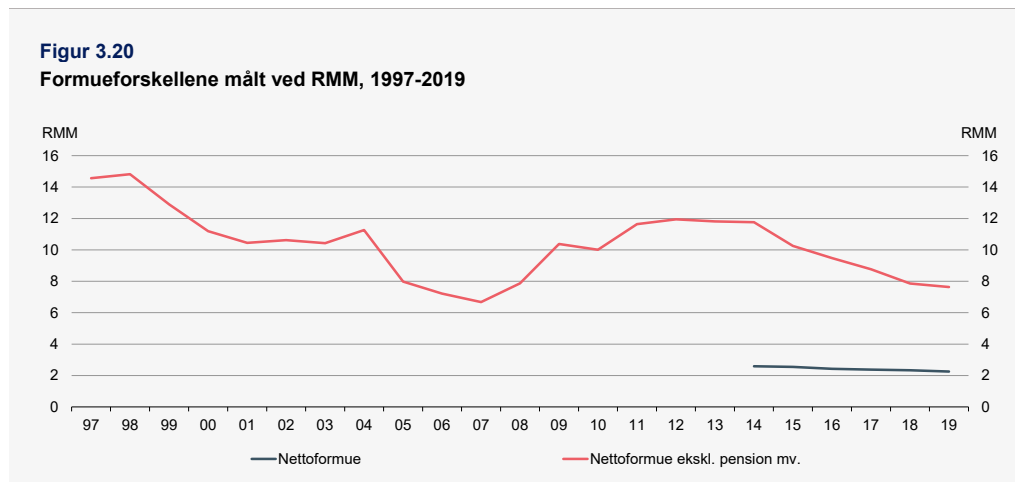
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Også faldet i ejerandelene i top 1 pct. kan forklares ved større vækstbidrag blandt de øvrige 99 pct. fra reale aktiver og pensionsformuer samt en lavere stigning i gælden, *jf. figur 3.19*.

Formueforskellene målt ved RMM

Formueforskellene målt ved RMM angiver forholdet mellem gennemsnits- og medianformuerne i befolkningen. Hvis RMM er større end én, har mere end 50 pct. af befolkningen en nettoformue under gennemsnittet, altså er fordelingen "højre-skæv". Det er dog ikke muligt entydigt at fortolke årsagerne til forskelle i niveauet for RMM. Et givent niveau for RMM over 1 kan både skyldes, at der er relativt mange formuer, der er lige under medianen, eller at der er formuer, der er relativt meget større end medianen.

Der er stor forskel i formueforskellene målt ved RMM, alt efter om pensionsformue indgår i nettoformuen eller ej. Formueforskellene er væsentlig højere, når formueforskellene opgøres eksklusive pension mv., *jf. figur 3.20*. Forskellene i nettoformuerne målt ved RMM er reduceret fra godt 2,6 i 2014 til ca. 2,3 i 2019.

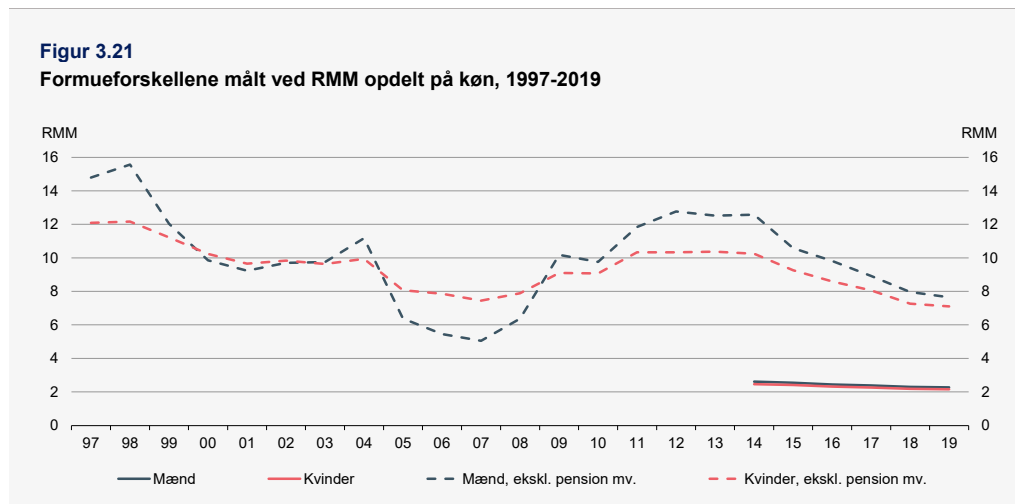

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. RMM er defineret som gennemsnitsformuen delt med medianformuen. Serien for 2014-2019 er baseret på formuestatistikken, mens serien for 1997-2019 er baseret på lovmodellens datagrundlag.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Ser man på perioden fra 1997 til 2019, hvor nettoformuen kun kan opgøres eksklusiv pension mv., er formueforskellene også samlet set faldet. Formueforskellene målt ved RMM er faldet fra 14,6 i 1997 til 7,6 i 2019. Opgørelsen viser dog både stigninger og fald over perioden, og fraværet af mulighed for at tage højde for pensionsopsparing taler for ikke at fortolke hårdt på udviklingen. Det bemærkes, at der fra 2007 til 2014 har været en stigning i formueforskellene målt ved RMM, mens formueforskellene for nettoformue eksklusiv pension mv. er faldende fra 2014 til 2019, ligesom det er tilfældet, når formueforskellene opgøres på baggrund af nettoformue inklusive pension mv.

Der er ikke væsentlig større formueforskelle blandt mænd end blandt kvinder i 2019 målt ved RMM, og formueforskellene blandt både mænd og kvinder er – ligesom for befolkningen som helhed – faldet over tid. Således er formueforskellene opgjort for kvinder faldet fra 2,4 i 2014 til 2,2 i 2019, mens formueforskellene opgjort for mænd er faldet fra 2,6 i 2014 til 2,3 i 2019, *jf. figur 3.21*.

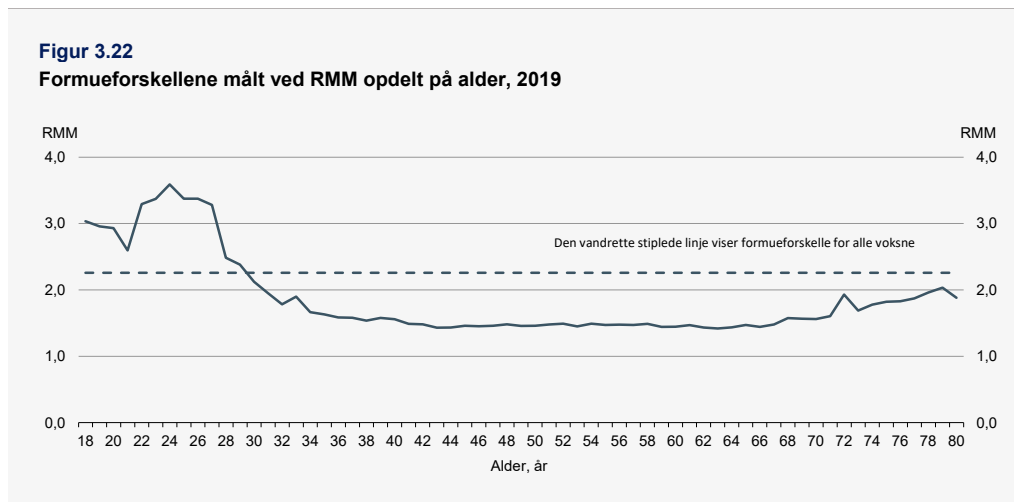

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. RMM er opgjort som gennemsnitsformuen delt med medianformuen. Serien for 2014-2019 er baseret på formuestatistikken, mens serien for 1997-2019 er baseret på lovmodellens datagrundlag.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

På samme vis er formueforskellene målt ved RMM i perioden fra 1997 til 2019 også faldet samlet set for både mænd og kvinder, når nettoformuerne opgøres eksklusive pension mv. Faldet for mænd sker dog fra et højere udgangspunkt end kvinder, og der er større udsving over tid i formueforskellene for mænd end for kvinder. Formueforskellene opgjort for mænd er især små i årene 2005-2009.

De samlede formueforskelle blandt alle voksne skal opgøres og fortolkes med forsigtighed på grund af den store naturlige sammenhæng mellem formue og alder. Det kan derfor være mere retvisende at betragte formueforskellene opdelt efter alder. Formueforskellene er typisk lavere opdelt efter alder end for befolkningen som helhed. Formueforskellene er mellem 1 og 2 målt ved RMM i hovedparten af aldersgrupperne, jf. figur 3.22.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. RMM er opgjort som gennemsnitsformuen delt med medianformuen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Formueforskellene er væsentligt højere blandt unge voksne end blandt de øvrige aldersgrupper. Formueforskellene topper for de 23-26-årige, hvor de udgør ca. 3,5 målt ved RMM i 2019.

3.3 Formueforskellene blandt unge voksne

Den gennemsnitlige nettoformue blandt unge i midten af 20'erne svarer til ca. $\frac{1}{4}$ af den gennemsnitlige nettoformue blandt voksne i midten af 30'erne. Samtidig er formueforskellene målt ved RMM blandt unge voksne i midten af 20'erne markant større end blandt voksne i midten af 30'erne.

En væsentlig forklaring på de større relative formueforskelle målt ved RMM blandt unge voksne er, at nettoformuerne er meget små, og at små forskelle i kroner har stor betydning, når der ses på relative formueforskelle.

Den lave nettoformue blandt unge i midten af 20'erne er en naturlig følge af, at der er tale om unge mennesker, der typisk ikke er begyndt at spare op. Aldersgruppen udgøres i høj grad af studerende, der i gennemsnit har en begrænset nettoformue. Både gennemsnits- og medianformuen er derfor lav, men der kan være flere årsager til, at gennemsnitsformuen er større end medianformuen.

Unge i 20'erne, der vælger ikke at tage en uddannelse eller tager en kort uddannelse, vil have mulighed for hurtigere at komme i beskæftigelse – og dermed mulighed for at spare op tidligere end deres jævnaldrende studerende. Den gennemsnitlige nettoformue blandt fuldt beskæftigede i midten af 20'erne er godt $1\frac{1}{2}$ gang så stor, som deres jævnaldrende studerende, men gruppen udgør en mindre andel af årgangen end studerende. Det påvirker gennemsnittet i positiv retning, men har kun begrænset betydning for medianformuen.

Arv og gaver vil ligeledes påvirke formueforskellene blandt unge. Arv og gaver medfører, at relativt få unge opnår formue tidligere i livet end andre. Arv og gaver vil påvirke gennemsnittet i positiv retning, men kun i mindre grad påvirke medianen, hvilket ligeledes trækker i retning af større relative forskelle.

Derudover kan opsparing blandt unge i højere grad være med henblik på forbrug inden for en kort tidshorizont – fx opsparing til rejser, indskud til lejebolig mv. Unge, der sparer op med henblik på forbrug året efter, vil i det ene år have relativt stor formue, der dog forbruges året efter. Det påvirker gennemsnittet i positiv retning, men i mindre grad medianformuen, *jf. boks 3.2*.

Der er ikke tegn på, at de relativt store formueforskelle blandt unge voksne er et nyt fænomen, som kan forventes at lede til stigende formueforskelle blandt kommende generationer i alderen over 30 år. Derimod er der tegn på, at formueforskelle blandt unge udligner sig, i takt med at en større andel af årgangen kommer på arbejdsmarkedet og opnår en højere indkomst og dermed mulighed for at spare op.

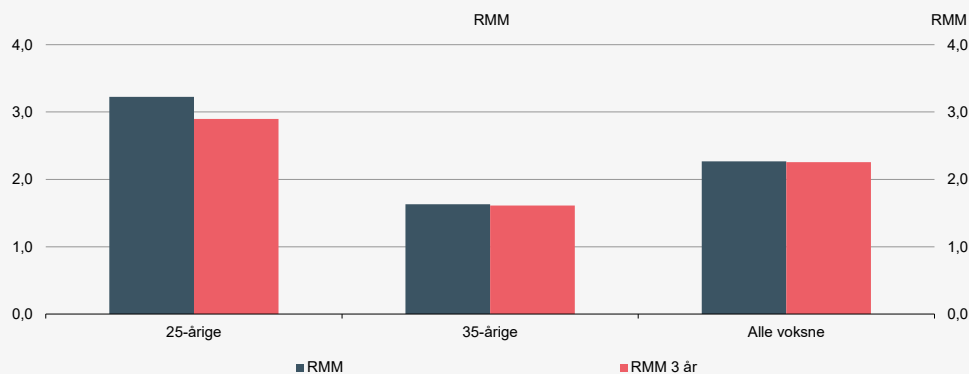
Boks 3.2**Formueforskelle og betydning af opsparing og kortvarig gæld med henblik på forbrug inden for en kort tidshorisont**

Formueforskellene målt ved RMM falder for 25-årige, når formueforskellene opgøres med udgangspunkt i et gennemsnit af nettoformuen over tre år, mens det samme ikke er tilfældet for 35-årige eller for alle voksne samlet set, *jf. figur a.*

Serien RMM 3 år er opgjort ved at beregne gennemsnitsformuen for den enkelte fra 2017 til 2019. Herefter er RMM beregnet som gennemsnitsformue over medianformue med udgangspunkt i det 3-årige gennemsnit af nettoformuen. Faldet i formueforskellene målt ved RMM blandt 25-årige er drevet af en relativt større stigning i medianformuen end i den gennemsnitlige formue, når formuen opgøres som et 3-årigt gennemsnit.

Det kan være et tegn på, at en del af de større formueforskelle målt ved RMM blandt unge er drevet af, at nogle unge opbygger en beskedent nettoformue, der er større end deres jævnaldrende i det pågældende år. Formuen forbruges dog allerede inden for en kort tidshorisont, mens andre i årgangen i mellemtid har opbygget en beskedent formue. Når der ses på et gennemsnit over tre år, øges nettoformuen dermed samlet set for størstedelen af årgangen, hvilket øger medianformuen relativt mere end gennemsnittet – og dermed reduceres formueforskellene.

På samme vis kan kortvarig gældsættelse med henblik på forbrug også påvirke formueforskellene målt ved RMM. Eksempelvis hvis unge optager forbrugslån, som de betaler tilbage inden for en kort periode. Nogle unge vil have negativ nettoformue det ene år, men gælden vil være afviklet året efter. Andre har dog i mellemtiden optaget forbrugslån. Det vil også kunne bidrage til større formueforskelle målt ved RMM.

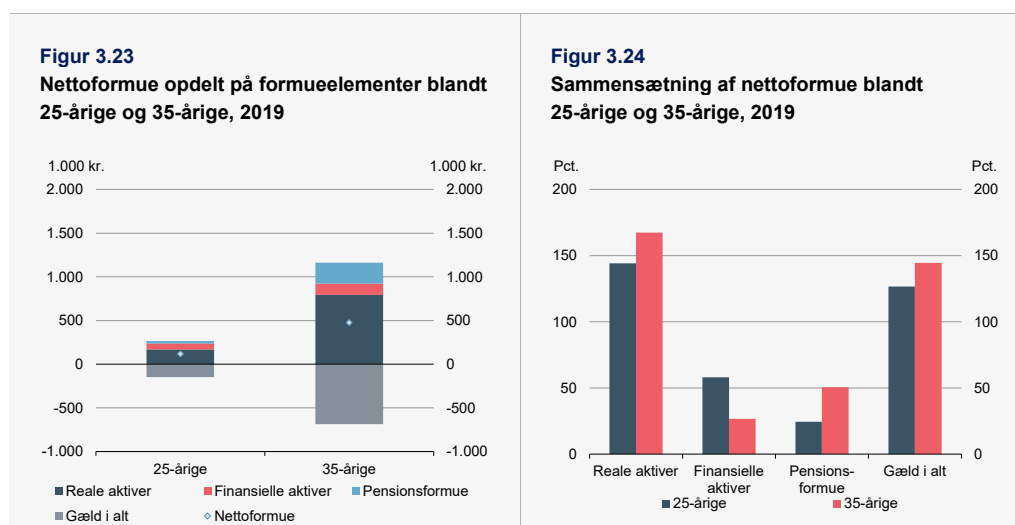
Figur a**Formueforskelle målt ved RMM for 25-årige og 35-årige i ét år og som gennemsnit over tre år, 2018**

Anm.: Personlig nettoformue. RMM 3 år er opgjort med udgangspunkt i gennemsnitsformuen på individniveau i perioden 2017-2019.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Den gennemsnitlige nettoformue blandt 35-årige er 475.000 kr., mens den for 25-årige er ca. 116.000 kr., *jf. figur 3.23*. Til sammenligning er medianformuen blandt 35-årige ca. 291.000 kr., mens den for 25-årige er ca. 34.000 kr. Forskellen i kroner mellem gennemsnits- og medianformuen er dermed større for 35-årige end for 25-årige, svarende til knap 184.000 kr. for 35-årige mod 82.000 kr. for 25-årige.

De større nettoformuer blandt 35-årige kan henføres til, at alle formueelementer spiller en større rolle. Det gælder især de reale aktiver, herunder boligformuen, og pensionsformuen, men også gælden er betydelig større blandt 35-årige. Det skyldes, at 35-årige i højere grad, end 25-årige har købt fast ejendom. Således konverteres eventuel finansiel formue til boligformue, der også modsvares af finansiering af boligen, herunder realkreditlån.

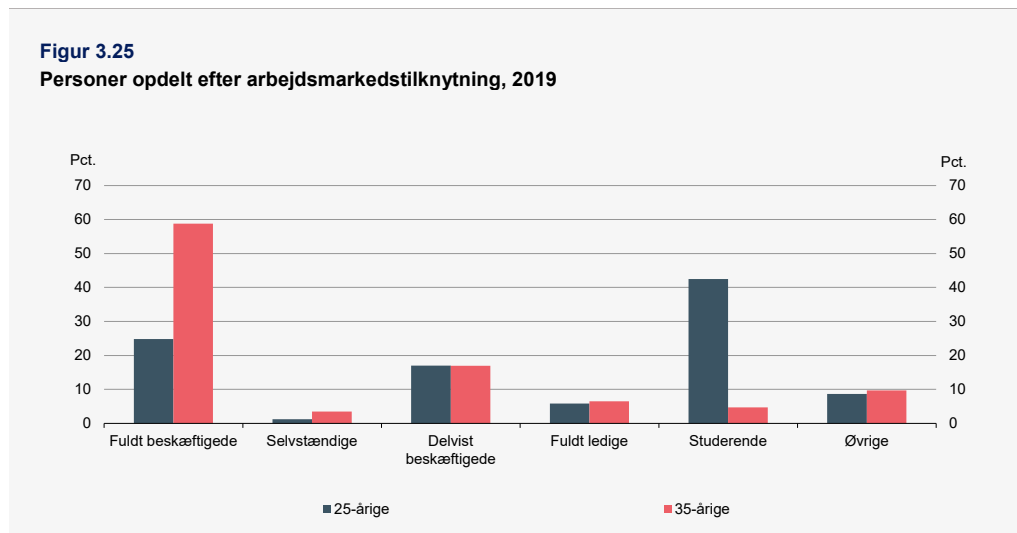

Anm.: Gennemsnitlig personlig nettoformue i aldersgruppen. Indestående i virksomhedsordningen er tillagt finansielle aktiver. Sammensætningen af nettoformuen viser formueelementets andel af nettoformuen.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

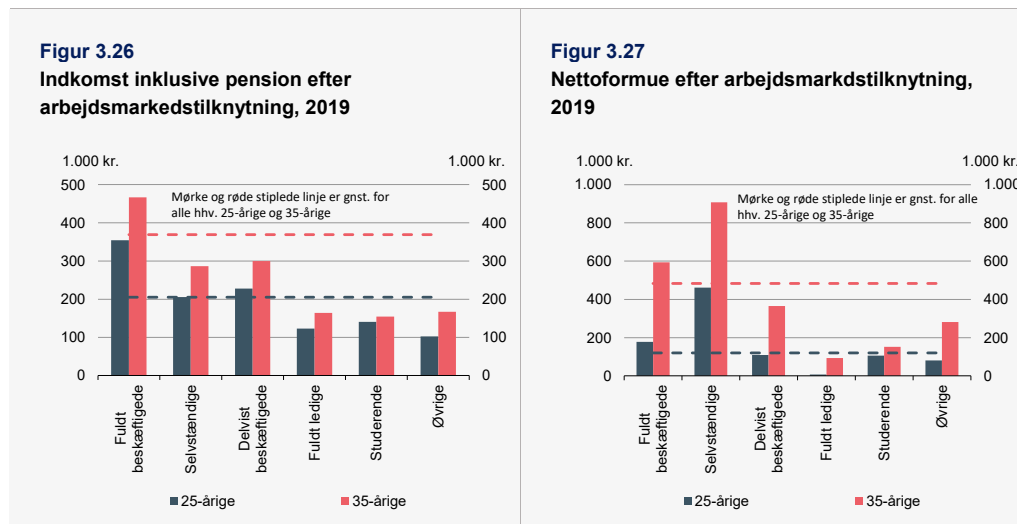
Sammensætningen af nettoformuen er dermed også forskellig for hhv. 25-årige og 35-årige. Andelen af nettoformuen, der består af reale aktiver, herunder boligformue, og pension, er væsentlig mindre blandt 25-årige, *jf. figur 3.24*. Det ses også ved, at nettoformuen for de unge i langt højere grad består af finansielle aktiver, herunder indestående i bank.

Den lavere nettoformue blandt 25-årige kan blandt andet henføres til, at studerende, der har en begrænset indkomst og formue, udgør den største andel af aldersgruppen, *jf. figur 3.25*. Samtidig er andelen af fuldt beskæftigede, der i gennemsnit har en højere indkomst og nettoformue, væsentligt lavere blandt 25-årige end 35-årige.

Anm.: *Delvist beskæftigede* omfatter deltids- og delårsbeskæftigede.
 Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

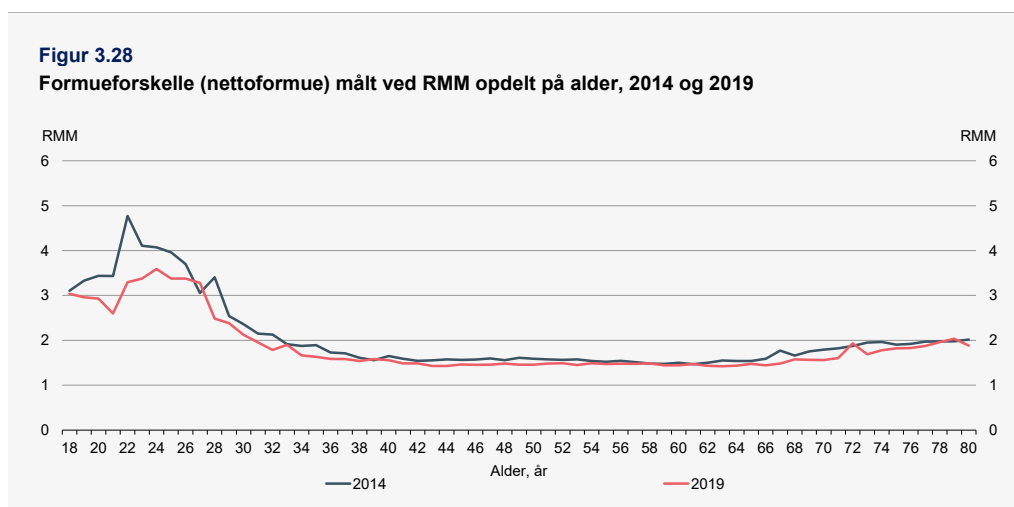
Den løbende indkomst er i gennemsnit 369.000 kr. blandt 35-årige og 205.000 kr. blandt 25-årige, jf. figur 3.26. Gennemsnitsindkomsten er for begge aldersgrupper højest blandt personer med fuld beskæftigelse.

Anm.: Personlig indkomst og nettoformue. Indkomst er opgjort som personlig indkomst tillagt indbetalinger til pension eksklusive arbejdsmarkedsbidrag. *Delvist beskæftigede* omfatter deltids- og delårsbeskæftigede.
 Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er således tegn på, at de højere indkomster blandt 35-årige omsættes til højere nettoformue, *jf. figur 3.27*. Inden for de enkelte aldersgrupper er der en positiv sammenhæng mellem løbende indkomster og nettoformue. Fuldt beskæftigede har både højere nettoformue og indkomster end øvrige grupper, når der ses bort fra selvstændige.

Der er tegn på, at de samlede større formueforskelle blandt unge voksne i Danmark er et forbigående fænomen, der udligner sig i takt med alderen, når en større andel af årgangen kommer i beskæftigelse – og dermed begynder at opbygge formue. Formueforskellene blandt 25-årige var således knap 4 målt ved RMM i 2014. Disse personer har som 30-årige i 2019 formueforskelle på ca. 2, hvilket ca. svarer til formueforskellene blandt de 30-årige i 2014, *jf. figur 3.28*.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Gennemsnitlig nettoformue delt med medianformuen i aldersgruppen.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

3.4 Internationale sammenligninger

Det kan i mange sammenhænge være relevant at sammenligne forholdene i Danmark med forholdene i andre lande. OECD's formuedatabase skønnes at udgøre et af de bedste sammenligningsgrundlag på tværs af lande og anvendes ofte ved sammenligninger af formuefordelingen på tværs af lande. Landesammenligninger er dog typisk behæftet med nogen usikkerhed og bør som hovedregel fortolkes med forsigtighed. Det gælder også, når befolkningernes formueforhold sammenlignes på tværs af lande.

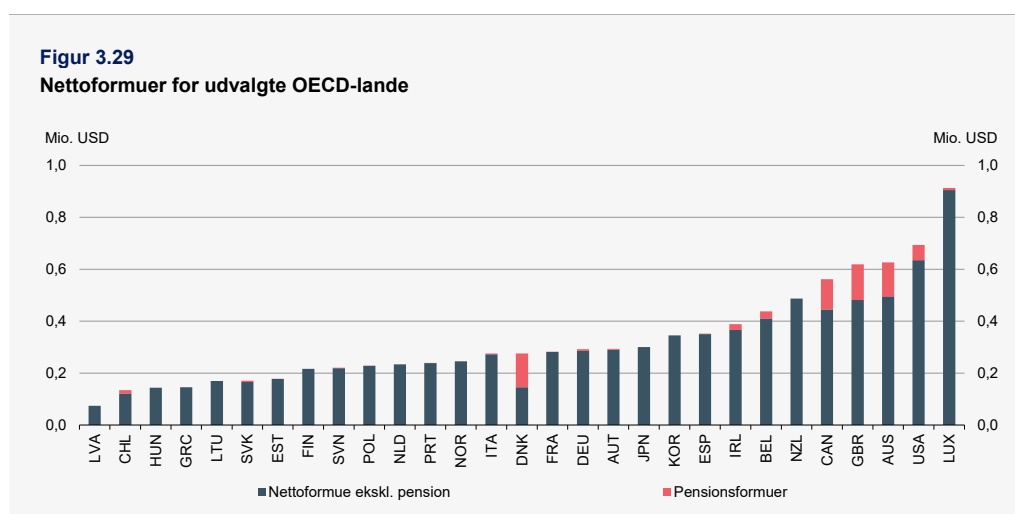
Ved internationale sammenligninger af formuer kan flere faktorer have betydning for resultater og konklusioner. Usikkerheden ved sammenligninger af formueforholdene på tværs af lande knytter sig blandt andet til forskelle i kvaliteten af datagrundlaget og fortolkningen af betydningen af forskellige samfundssystemer.

Der er betydelig forskel på kvaliteten og dækningen af oplysningerne om formue og gæld på tværs af de 29 OECD-lande, som indgår i OECD's formuefordelingsdatabase. Danmark er kendetegnet ved at

have et godt og dækkende grundlag for formueoplysninger baseret på administrative oplysninger fra skatteregistre mv. for hele befolkningen. Det gør sig særligt gældende fra 2014 til 2019, hvor der findes oplysninger om pensionsformuer, og hvor værdien af biler, andelsboliger og indestående under virksomhedsordning er indregnet i den tilgængelige formuestatistik. For Norge og Holland er opgørelserne tilsvarende baseret på administrative oplysninger, idet der dog ikke er tilgængelige oplysninger om pensionsformuer for disse lande.

For godt ⅓ af landene er opgørelserne derimod baseret på oplysninger indhentet ved interviewundersøgelser, som er mere usikre som følge af begrænsede stikprøver og risiko for fejlrapportering. Opgørelserne for de resterende knap ⅔ af landene er baseret på beregninger med udgangspunkt i datagrundlag stillet til rådighed af den Europæiske Centralbank (ECB), som er følsomme over for de konkrete beregningstekniske antagelser.

OECD finder, at der er markante forskelle på den gennemsnitlige nettoformue eksklusive arbejdsmarkedsadministrerede pensionsformuer på tværs af OECD-landene. En del af de målte niveauforskelle i husholdningernes formuer kan skyldes upræcise opgørelser som følge af lav datakvalitet for nogle lande. De gennemsnitlige nettoformuer i Danmark, Norge og Holland er omtrent sammenlignelige, mens eksempelvis de gennemsnitlige nettoformuer i Australien og USA er godt dobbelt så store, *jf. figur 3.29*.

Anm.: Formue for husstanden. Alle lande i OECD's formuefordelingsdatabase. 2015 eller seneste tilgængelige år. Opgjort i amerikanske dollar i 2011-niveau. OECD's opgørelse afviger fra den gennemsnitlige nettoformue i den øvrige del af kapitlet, der er opgjort på personniveau.

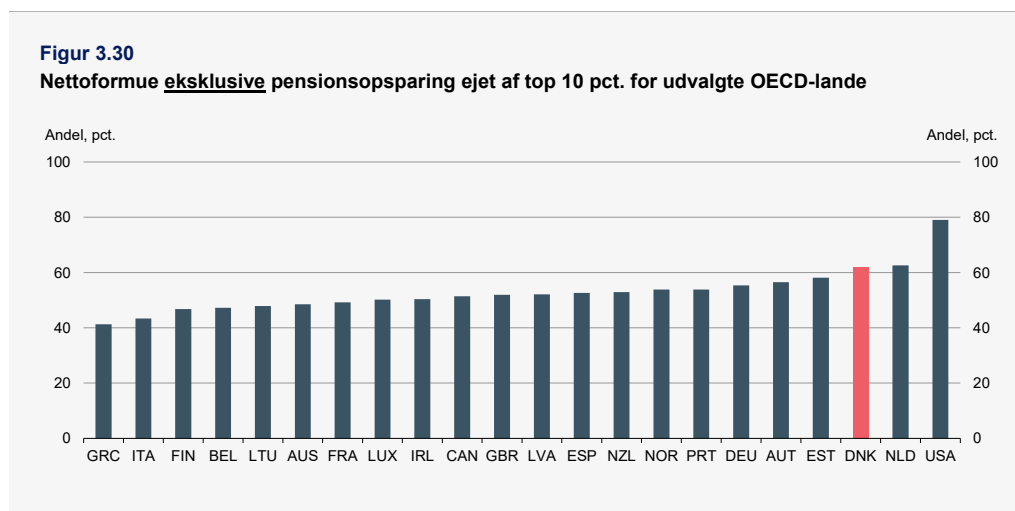
Kilde: OECD. Opdateret grundlag for *Inequalities in household wealth across OECD countries: Evidence from the OECD Wealth Distribution Database*, 2018, OECD.

Det kan også have væsentlig betydning for sammenligneligheden, om opgørelserne omfatter alle relevante formuekomponenter. Eksempelvis findes der ikke for alle lande tilgængelige oplysninger om arbejdsmarkedsadministrerede pensionsformuer, der udgør en relativt stor andel af den samlede nettoformue i Danmark. Hvis pensionsformuen udelades af opgørelsen, så er den gennemsnitlige netto-

formue i Danmark blandt de fem laveste i OECD-landene. For at sikre sammenlignelighed i opgørelserne på tværs af landene tager OECD som hovedregel udgangspunkt i husstandenes nettoformue eksklusive arbejdsgiveradministrerede pensionsformuer.

Danskerne har en relativt høj gæld sammenlignet med befolkningerne i de øvrige OECD-lande, hvilket blandt andet kan hænge sammen med bedre rapportering. Det omfatter især gæld i forbindelse med anskaffelse af egen bolig, som er understøttet af realkreditsystemet, der understøtter muligheden for at købe egen bolig og dermed undgå at skulle betale leje for et bredt udsnit af befolkningen. Samtidig understøtter muligheden for at optage SU-lån gode muligheder for at tage en uddannelse, der giver gode muligheder for at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Mulighed for at låne penge kan også give hurtig adgang til at erhverve varige goder, eksempelvis en bil eller låne penge til uforudsete udgifter. Modsat kan (for) stor gæld øge risikoen for ikke at kunne vedligeholde gælden i nedgangstider.

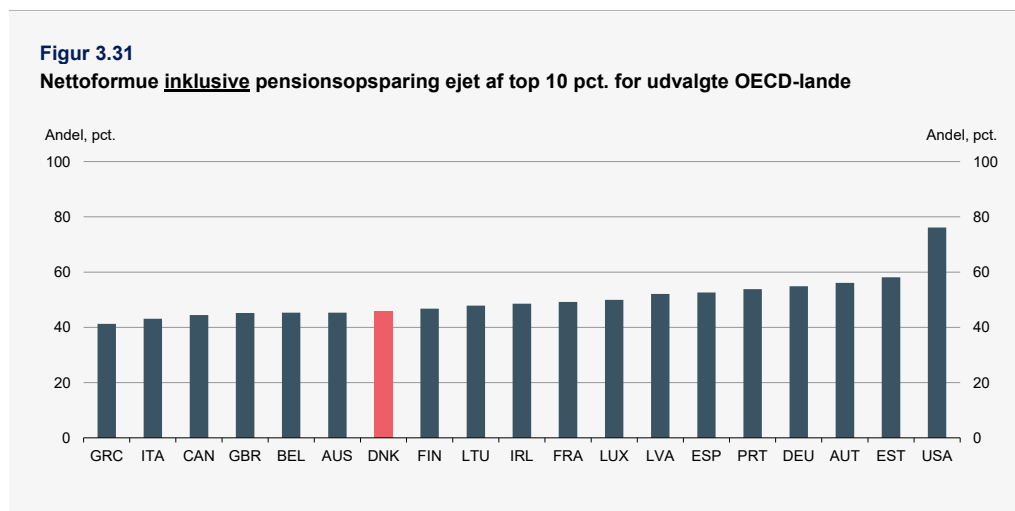
OECD skønner, at forskellene i nettoformuerne eksklusive arbejdsmarkedsadministreret pensionsopsparing målt ved den andel, som er ejet af top 10 pct., er relativt høj i Danmark. Det kan blandt andet skyldes, at pensionsformuerne, der i Danmark er mere ligeligt fordelt i befolkningen end den øvrige del af formuerne, ikke indgår i opgørelsen. I Danmark ejer top 10 pct. ca. 62 pct. af den samlede nettoformue eksklusive arbejdsmarkedsadministreret pensionsformue, svarende til den tredjestørste andel blandt OECD-landene, jf. figur 3.30.

Anm.: I figuren indgår lande, der fremgår af OECD's formuefordelingsdatabase med oplysninger om formue i top 10 pct. Andel af den samlede nettoformue ejet af de 10 pct. af husstandene med størst formue. Husstandene er rangeret efter nettoformue ekskl. arbejdsmarkedsadministreret pensionsformue. Nettoformue ekskl. arbejdsmarkedsadministreret pensionsformue er fra 2015 eller seneste tilgængelige år. OECD's opgørelse af ejerandelen afviger fra opgørelsen i den øvrige del af kapitlet, hvor udgangspunktet er den personlige nettoformue blandt voksne.

Kilde: OECD. Opdateret grundlag for *Inequalities in household wealth across OECD countries: Evidence from the OECD Wealth Distribution Database*, 2018, OECD.

For Danmark findes oplysninger om alle typer af pensionsformuer, hvilket ikke er tilfældet for alle OECD-landene (New Zealand, Norge og Holland udgår). OECD finder, at formueforskellene i Danmark er relativt små i en international sammenhæng, når pensionsformuerne inddrages i opgørelsen. Når pensionsopsparing inddrages i opgørelsen af nettoformuen, reduceres andelen af nettoformuen, som er ejet af top 10 pct., til ca. 46 pct., svarende til en placering i den nederste halvdel blandt OECD-landene, *jf. figur 3.31*.

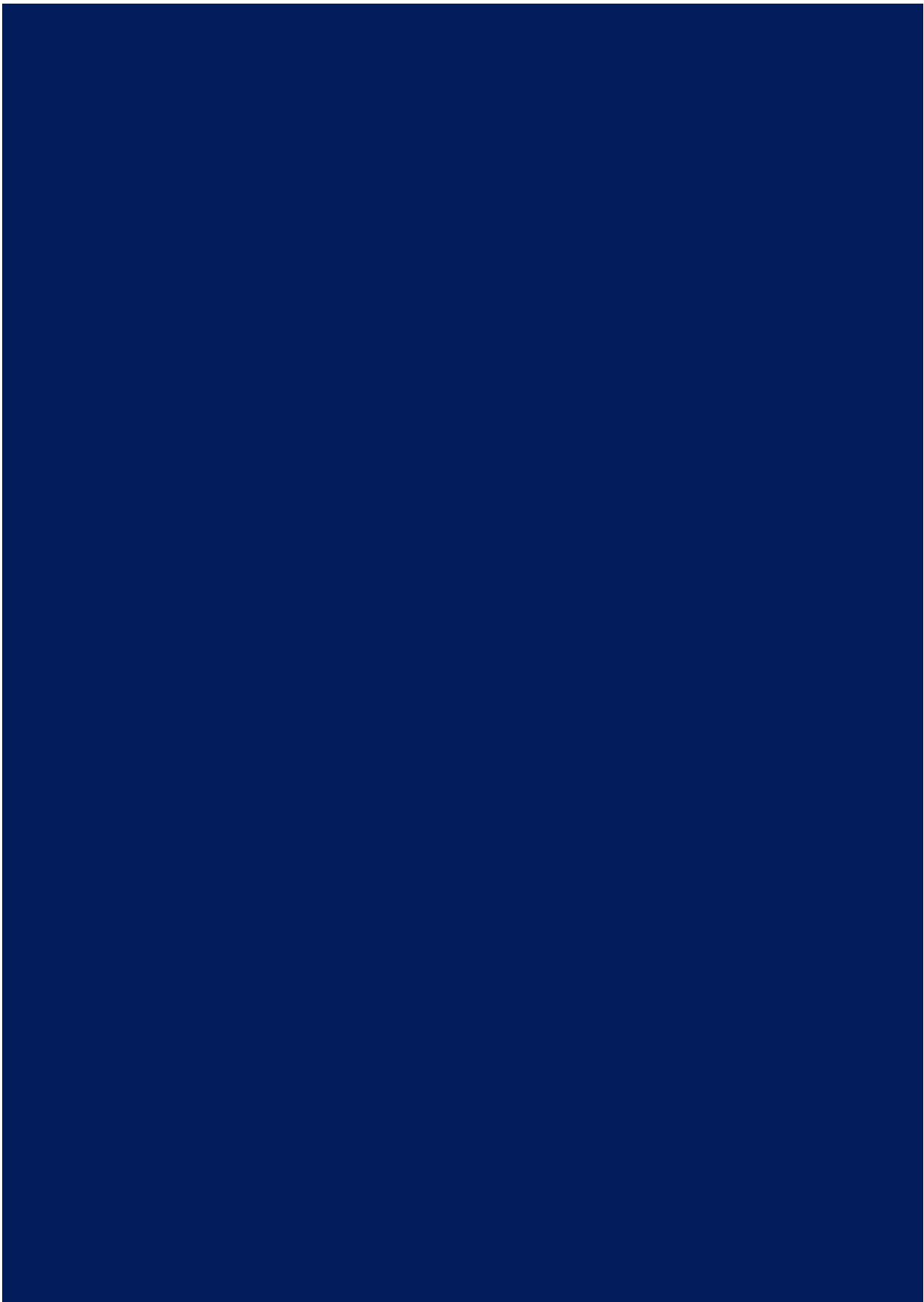

Anm.: I figuren indgår lande, der fremgår af OECD's formuefordelingsdatabase med oplysninger om formue i top 10 pct. Andel af den samlede nettoformue ejet af de 10 pct. af husstandene med størst formue. Husstandene er rangeret efter nettoformue inkl. arbejdsmarkedsadministreret pensionsformue. Nettoformue inkl. arbejdsmarkedsadministreret pensionsformue er fra 2015 eller seneste tilgængelige år. OECD's opgørelse af ejerandelen afviger fra opgørelsen i den øvrige del af kapitlet, hvor udgangspunktet er den personlige nettoformue blandt voksne.

Kilde: OECD. Opdateret grundlag for *Inequalities in household wealth across OECD countries: Evidence from the OECD Wealth Distribution Database*, 2018, OECD.

Der findes således ikke aktuelt et fuldt sammenligneligt grundlag, der gør det muligt entydigt at vurdere forskellene på fordelingen af nettoformuerne på tværs af OECD-landene. Og selv om der gjorde, så bør man udvise forsigtighed ved fortolkningen af resultaterne, da samfundssystemet i det enkelte land kan have betydning for de målte formueforskelle.

Der er således risiko for at fejlfortolke formueforskellene på tværs af lande, hvis der ukritisk tages udgangspunkt i internationale sammenligninger. For Danmark og andre sammenlignelige lande kan et fintmasket socialt sikkerhedsnet og en veludbygget offentlig sektor isoleret set bidrage til at reducere behovet for at spare op. I Danmark sikrer det sociale sikkerhedsnet alle danskere et forsørgelsesgrundlag i forbindelse med midlertidigt bortfald af indkomst, fx i forbindelse med ledighed, sygdom eller skilsmisse. Samtidig reducerer folkepensionen isoleret set behovet for privat pensionsopsparing. Hertil kommer, at fri adgang til uddannelse og sundhed for alle betyder, at der ikke er behov for særskilt opsparing til finansiering af uddannelsesaktiviteter for sig selv eller sine børn, ligesom behovet for opsparing til at afholde uforudsete sundhedsudgifter er begrænset.

Bilag 3.1 Flere opgørelser af formueforskellene

De relative formueforskelle, der er præsenteret i kapitlet, er opgjort med udgangspunkt i *nettoformuen*, der indeholder samtlige tilgængelige oplysninger fra formuestatistikken og *nettoformuen eksklusive pension mv.*, der er opgjort som nettoformuen eksklusive pensionsformue, værdi af biler, værdi af andelsboliger og indestående i virksomhedsordningen.

Førstnævnte kan opgøres for perioden fra 2014 til 2019 og sidstnævnte for perioden fra 1997 til 2019. I det følgende præsenteres en række yderligere mål for formueforskellene, og der fokuseres særskkilt på betydningen af pensionsformue i perioden fra 2014 til 2019.

Formueforskellene målt ved RMM opgjort for nettoformue eksklusive pension er 4,9 mod 7,6, når RMM opgøres med udgangspunkt i nettoformuen eksklusive pension mv., der indgår i kapitlet, *jf. tabel B.1*. Formueforskellene for nettoformue eksklusive helårsbolig netto for realkreditlån er 2,3. Formueforskellene er 2,2, når nettoformuen opgøres eksklusive noterede aktier.

Ejerandelen blandt top 10 pct. er 66,7 pct., når andelen opgøres eksklusive pension og 72,4 pct., når andelen opgøres eksklusive pension mv. Dvs. formueforskellene er større, når også værdi af biler, værdi af andelsboliger og indestående i virksomhedsordning undlades, end når der blot ses bort fra pensionsformue.

Tabel B.1
Forskellige mål for formueforskellene opdelt på formuebegreber, 2019

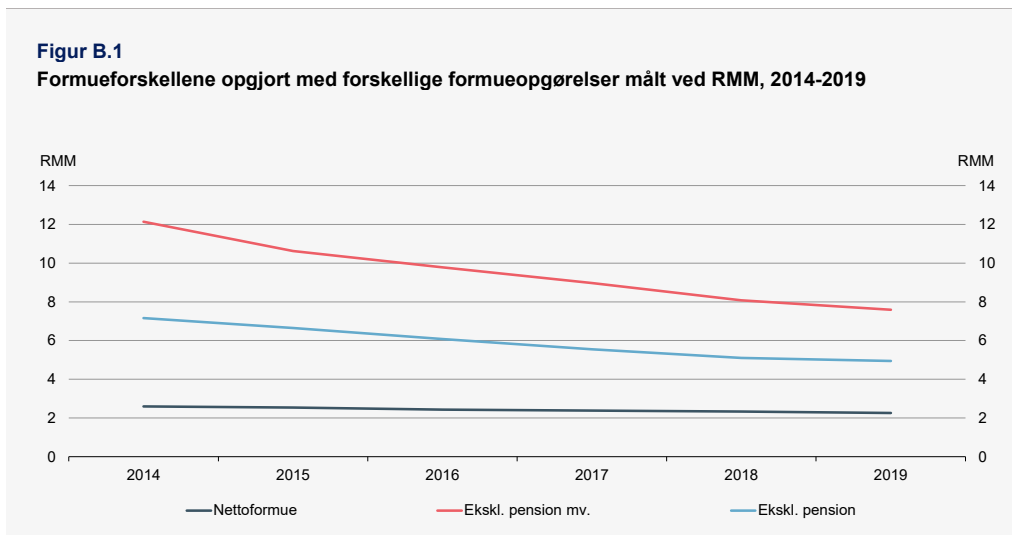
	Nettoformue	Ekskl. pension mv. ¹⁾	Ekskl. pension	Ekskl. helårsbolig	Ekskl. not. aktier
Ratio					
RMM	2,3	7,6	4,9	2,3	2,2
P99/P50	16,8	85,1	50,6	18,3	16,0
P90/P50	5,7	22,2	13,3	5,7	5,6
P75/P50	2,8	8,4	5,6	2,7	2,8
P70/P30	9,4	312,2	51,9	8,8	9,5
Andel af samlet nettoformue					
			<i>Pct.</i>		
Top 1 pct.	16,2	27,2	25,6	19,2	13,9
Top 5 pct.	35,6	54,1	49,9	39,1	33,5
Top 10 pct.	50,5	72,4	66,7	53,9	48,8

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Opgørelsen af nettoformuen ekskl. helårsbolig svarer til nettoformuen fratrukket værdi af helårsbolig og realkreditlån, der kan henføres til helårsboliger.

1) Svarende til nettoformue eksklusive pension mv., der er anvendt i kapitlet. Serien i kapitlet er baseret på lovmodellens datagrundlag, der dækker perioden 1997-2019. Opgørelsen i tabellen er baseret på formuestastikken, der dækker perioden 2014-2019. Der er små forskelle i de to datagrundlag, hvorfor der kan være mindre afvigelser fra tal i kapitlet for opgørelsen af nettoformue eksklusive pension mv.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

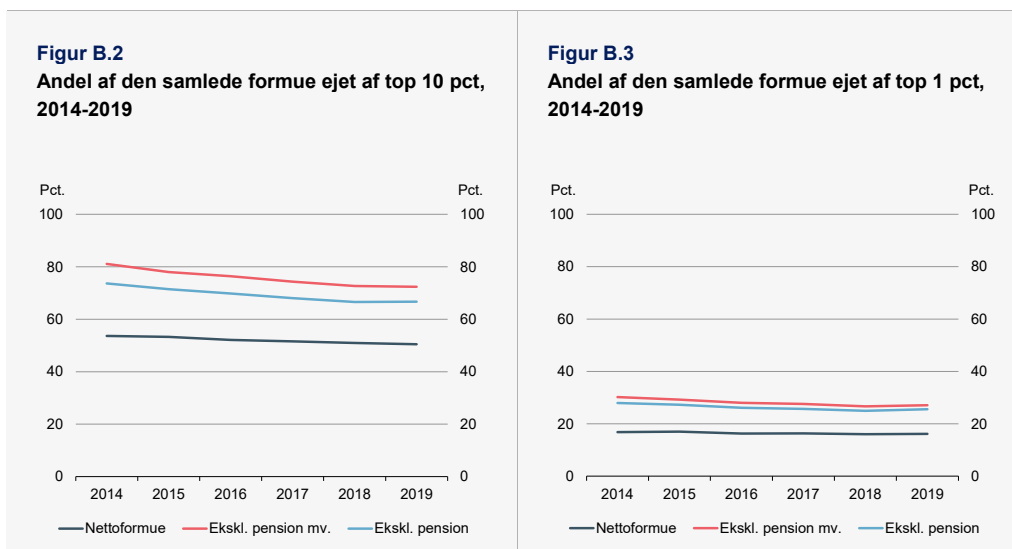
Formueforskellene målt ved RMM er faldet fra 2014 til 2019, uanset om RMM opgøres med udgangspunkt i nettoformuen, nettoformuen eksklusive pension eller nettoformuen eksklusive pension mv., jf. figur B.1.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. *Nettoformuen eksklusiv pension mv.* er nettoformuen eksklusiv pensionsformue, værdi af biler, værdi af andelsboliger og indestående i virksomhedsordning, der er anvendt i kapitlet. Serien i kapitlet er baseret på lovmodellens datagrundlag, der dækker perioden 1997-2019. Opgørelsen her er baseret på formuestatistikken, der dækker perioden 2014-2019. Der er små forskelle i de to datagrundlag, hvorfor der kan være mindre afvigelser fra tal i kapitlet for nettoformue eksklusiv pension mv.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

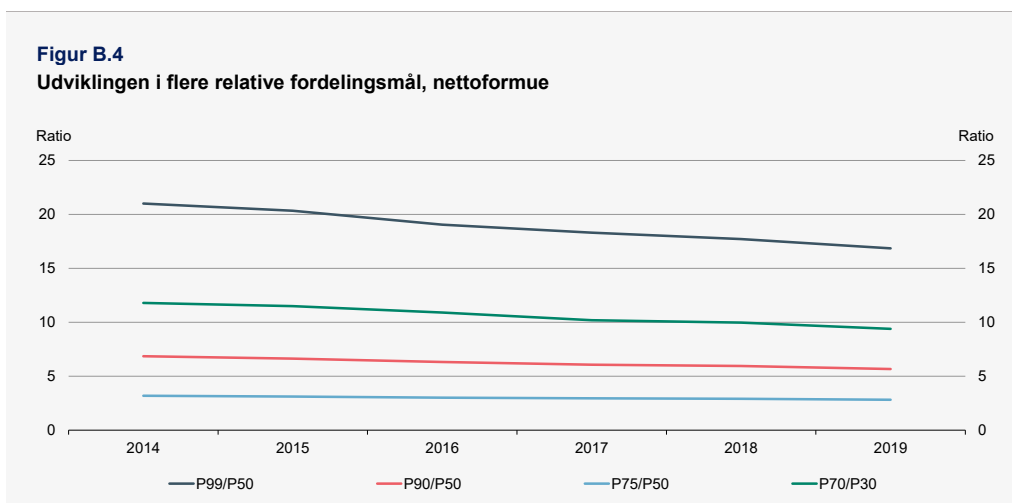
Ligeledes er ejerandelen blandt de mest formuende faldet fra 2014 til 2019 med alle tre opgørelser af nettoformuen, jf. *figur B.2* og *figur B.3*.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. *Nettoformuen eksklusive pension mv.* er nettoformuen eksklusive pensionsformue, værdi af biler, værdi af andelsboliger og indestående i virksomhedsordning, der er anvendt i kapitlet. Serien i kapitlet er baseret på lovmodellens datagrundlag, der dækker perioden 1997-2019. Opgørelsen her er baseret på formuestatistikken, der dækker perioden 2014-2019. Der er små forskelle i de to datagrundlag, hvorfor der kan være mindre afvigelser fra tal i kapitlet for nettoformue eksklusive pension mv.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Når der ses på udviklingen i øvrige relative mål for formueforskellene, er der også tegn på faldende formueforskelle i perioden fra 2014 til 2019, *jf. figur B.4.*

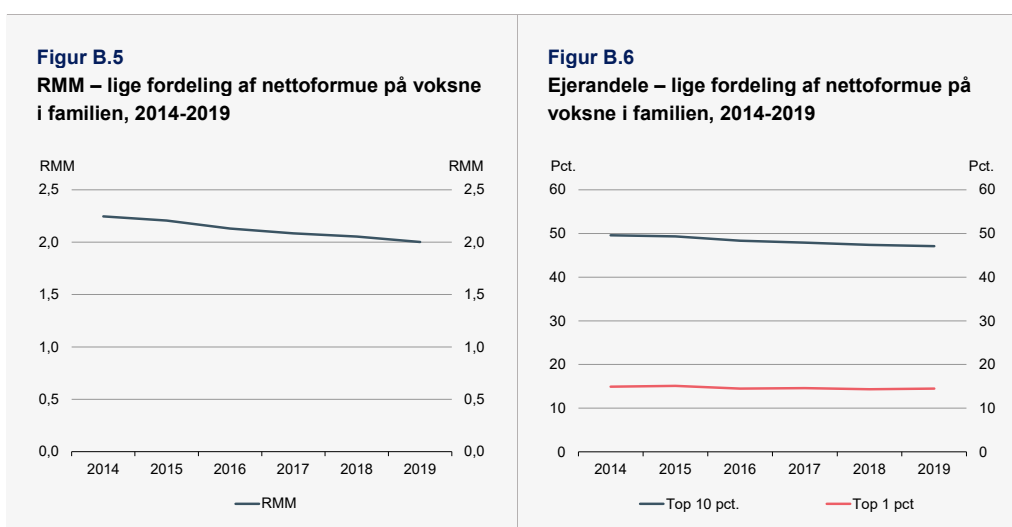

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Udviklingen i formueforskellene målt ved RMM og ejerandele blandt de mest formuende tager udgangspunkt i den personlige nettoformue. Det skal ses i lyset af, at nogle af formuekomponenterne ikke kan deles mellem personer i familien, fx pensionsformuerne. Omvendt kan der være et vist mønster i, hvilken af ægtefælle/partner, der er registreret som ejer af aktiverne, og hvem der er debitor. Derfor kan det være relevant at se, om konklusionerne om lavere formueforskelle målt ved RMM og faldende ejerandele blandt de mest formuende også gælder, når formuen er fordelt ligeligt blandt voksne i familien.

Opgøres formueforskellene med lige fordelt nettoformue blandt voksne i familien, falder RMM forsat i perioden fra 2014 til 2019, jf. figur B.5.

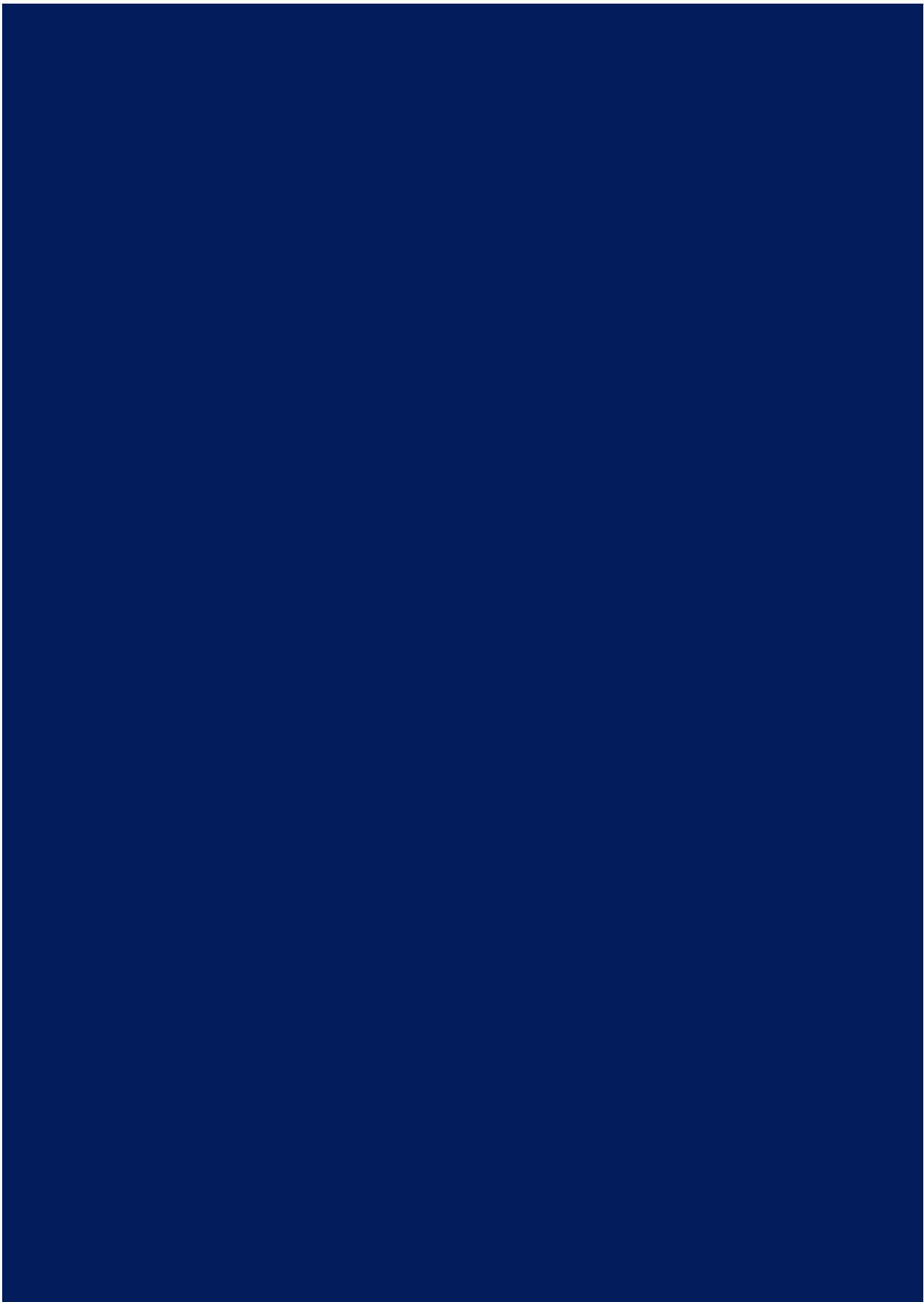

Anm.: 18+-årige. Nettoformuen for voksne er fordelt ligeligt på alle voksne i familien med undtagelse af børn over 17 år i familien, der er opgjort særskilt.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Også ejerandelen blandt de mest formuende er forsat faldende, når denne opgøres med udgangspunkt i en lige fordeling af nettoformuen blandt voksne i familien, jf. figur B.6.

Konklusionerne om faldende formueforskelle fra 2014 til 2019, er således ikke følsomme over for, om der anvendes personlig nettoformue, eller om nettoformuen fordeles ligeligt på voksne i familien.

4. Betydning af økonomisk arv

Analysen af social mobilitet mellem generationer fokuserer ofte på sammenhængen mellem børns og forældres indkomst eller uddannelse, dvs. såkaldt social arv. Til trods for at Danmark er kendetegnet ved en høj grad af økonomisk lighed og formelt lige adgang til blandt andet uddannelse, er der fortsat tegn på en vis sammenhæng på tværs af generationer, herunder mellem uddannelses- og indkomstniveau.

Social arv kan skyldes en række indirekte mekanismer, der indebærer, at børn arver forældrenes placering i indkomstfordelingen og resultater i uddannelsessystemet, herunder betydningen af forældres uddannelsesmæssige ressourcer, tilknytning til arbejdsmarkedet og en stabil opvækst. Ved overførsel af økonomisk arv og gaver fra forældrene til deres børn forekommer derimod en direkte overførsel af formue fra forældre til børn.

Personer kan efterlade arv til deres børn og eventuelt andre familiemedlemmer eller særligt begunstigede af forskellige årsager. Det kan være, at midlerne bliver efterladt med fuldt overlæg for at hjælpe eller glæde arvingerne, dvs. at noget af formuen er opsparet med et såkaldt arvemotiv. I andre tilfælde kan der være tale om midler, som man ikke har ønsket at forbruge, eksempelvis opsparing til uforudsete udgifter mv. Arv kan også i nogle tilfælde skyldes, at personen døde tidligere end forventet og derfor ikke har nået at forbruge hele formuen.

Som nævnt kan forældre videregive økonomiske midler til deres børn gennem pengegaver og arv. Dette kapitel ser særskilt på størrelsen af arven, som efterlades fra forældre til deres børn. Der ses nærmere på, hvilken betydning arven har for den enkelte arvinges formue og for fordelingen af formuene for befolkningen som helhed, i året som arven kan henføres til. Analysen giver dermed ikke et fuldstændigt billede af betydningen af formueoverførsler mellem forældre og børn.

Der findes ikke digitalt registrerede oplysninger på individniveau om boer og arvinger i Danmark, der gør det muligt fuldt ud at belyse betydningen eller fordelingen af arv. Til brug for analyserne i dette kapitel videreudvikles en metode til at opgøre arv, som blandt andet er præsenteret i rapporten, *Dansk Økonomi, forår 2004* fra De Økonomiske Råd. Metoden tager udgangspunkt i detaljerede oplysninger om afdødes formuer året umiddelbart inden, at døden indtræffer, afdødes skatteoplysninger samt oplysninger om potentielle arvinger, dvs. ægtefælle og børn (herunder voksne børn).

Med metoden kan der skønnes over størrelsen på og fordelingen af den direkte arv mellem forældre og deres børn, men opgørelserne er behæftet med nogen usikkerhed. Det er fx ikke muligt at skønne over arv til andre familiemedlemmer, venner, organisationer mv. Ligesom værdien af unoterede aktier, indbo og kontanter ikke indgår i analysegrundlaget, og det ikke er muligt at tage højde for formue, der videregives til fonde, herunder fonde der har til formål at begunstige familiemedlemmer.

Hovedbudskaberne i kapitlet er:

- Den samlede arv, der videregives til afdødes børn og ægtefælle mv., skønnes at udgøre godt 43 mia. kr. efter boafgift i 2019. Heraf arver børn af afdøde cirka 45 pct.
- Den samlede arv er relativt begrænset i forhold til de samlede formuebevægelser i befolkningen i et enkelt år. Eksempelvis er de årlige stigninger i de samlede pensionsformuer i gennemsnit omtrent 3 gange større end arv i årene 2015-2019, mens værdistigninger på reale aktiver, herunder især boliger, er 3½ gange større end arv i samme år.
- Arv kan have væsentlig betydning for den økonomiske situation for nogle arvinger. Børn af afdøde, der arver, skønnes i gennemsnit at modtage ca. 0,6 mio. kr. Det skønnes, at ca. 5.000 af de godt 32.000 børn modtager en millionarv i 2019. Disse personer er typisk placeret i den øvre del af formuefordelingen i befolkningen, når de modtager arven.
- Arven i kroner er størst for arvinger, som har relativt store nettoformuer i forvejen. Arven udgør imidlertid den største andel af nettoformuen for personer, som har en relativt lav nettoformue i udgangspunktet. Det skal ses i lyset af, at nettoformuen blandt dem med de laveste nettoformuer er meget beskedent.
- Børn af afdøde arver typisk i den periode af livet, hvor formuerne er størst. Det er én af forklaringerne på, at den største andel af den samlede arv modtages af personer med relativt store formuer. Det er også personer med relativt store nettoformuer, der arver de største beløb, når der zoomes ind på 50-59-årige børn af afdøde. Den relativt større betydning af arv (målt som andel af nettoformuen) i den nederste del af formuefordelingen er mindre tydelig, når der ses på 50-59-årige end for befolkningen som helhed. Det skal ses i lyset af, at en stor andel af 50-59-årige har nettoformue af et vist omfang.
- Opgørelserne peger på, at arv har en omtrent neutral virkning på formueforskellene i 2019. Det gælder både, når der fokuseres på aldersgruppen 50-59-årige og på befolkningen som helhed. Det skal ses i lyset af, at arvets størrelse i kroner typisk er forholdsvis beskedent sammenholdt med nettoformuen. Der er selvfølgelig personer og familier, hvor arv spiller en stor rolle, idet der videregives meget store beløb.

4.1 Afdødes familierelationer og formuer

Der findes ikke digitalt registrerede oplysninger om boer og arvinger i Danmark. Det betyder, at der ikke er oplysninger om, hvem der arver, og hvor stor arven er.

Med udgangspunkt i oplysninger om afdødes familieforhold, typen af bobehandling og nettoformue er det imidlertid muligt at skønne over, hvilke personer der i et givent år arver og hvor meget. Det gør det blandt andet muligt at belyse, hvordan arv påvirker personer forskellige steder i formuefordelingen.

I analysen defineres boet på baggrund af afdødes positive nettoformue eksklusive livrenter, ATP og tjenestemandspensioner. Boets størrelse opgøres på baggrund af nettoformuen, året inden, personen

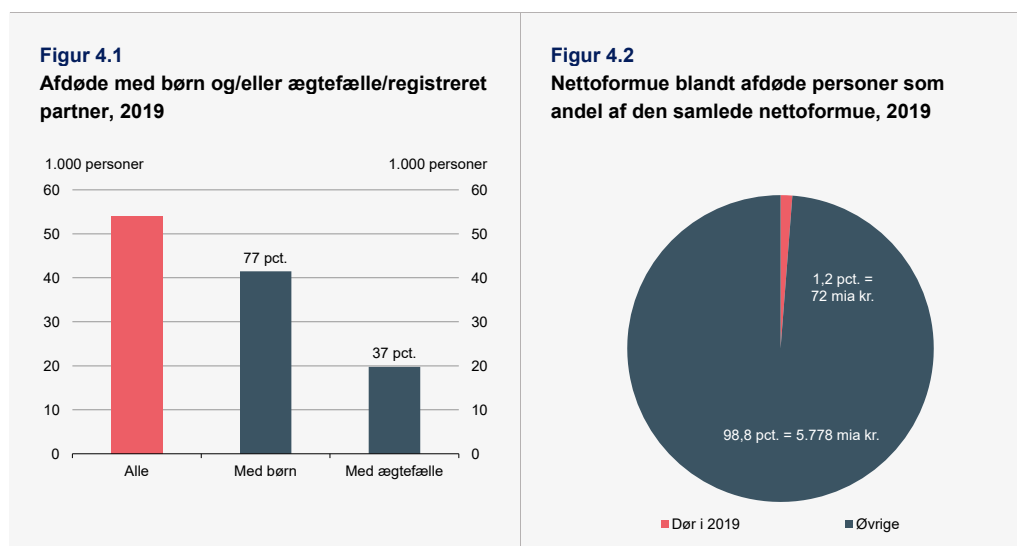
dør. Analysen tager udgangspunkt i personer, der dør i 2019, og deres nettoformue eksklusive ovennævnte pensionsordninger ultimo 2018.

Oplysningerne om afdødes nettoformuer stammer dermed fra op til 12 måneder før dødstidspunktet. Boets størrelse kan være *undervurderet*, hvis afdødes nettoformue er vokset frem mod dødstidspunktet som følge af opsparing, afbetaling af gæld eller værdistigninger på aktiver, fx bolig eller værdipapirer. Modsat kan boets størrelse være *overvurderet*, hvis nettoformuen er blevet mindre som følge af forbrug af formue, optagelse af gæld eller værditab på aktiver. Derudover er der udgifter forbundet med at opgøre et bo, som typisk betales af boet, fx advokatsalær. Endelig kan værdiansættelsen i formuestatistikken afvige fra værdiansættelsen på realisationstidspunktet.

Det er endvidere lagt til grund for opgørelsen, at hele arven fordeles mellem eventuelle børn og ægtefælle/registreret partner. I praksis kan der være andre arvinger i form af anden familie, venner, almennyttige foreninger og fonde mv. Det kan være med til at overvurdere boet til afdødes børn og partner.

Det skal understreges, at opgørelsen af boets størrelse og identifikationen af de berørte arvinger afspejler et skøn, der er baseret på en række forudsætninger. Resultaterne er derfor forbundet med nogen usikkerhed, *jf. også boks 4.1*.

I 2019 døde knap 55.000 personer. Heraf havde 77 pct. børn¹ og 37 pct. en ægtefælle/registreret partner, *jf. figur 4.1*. Det er disse børn og ægtefæller/registrerede partnere, som udgør gruppen af potentielle direkte arvinger i analysen.

Anm.: Afdøde har i gennemsnit ca. 2,1 barn i 2019. Nettoformuerne er opgjort ultimo 2018, svarende til året før dødstidspunktet for afdøde. Nettoformuen er opgjort inklusive pensionsformue. Se kapitel 3 for definitioner. Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

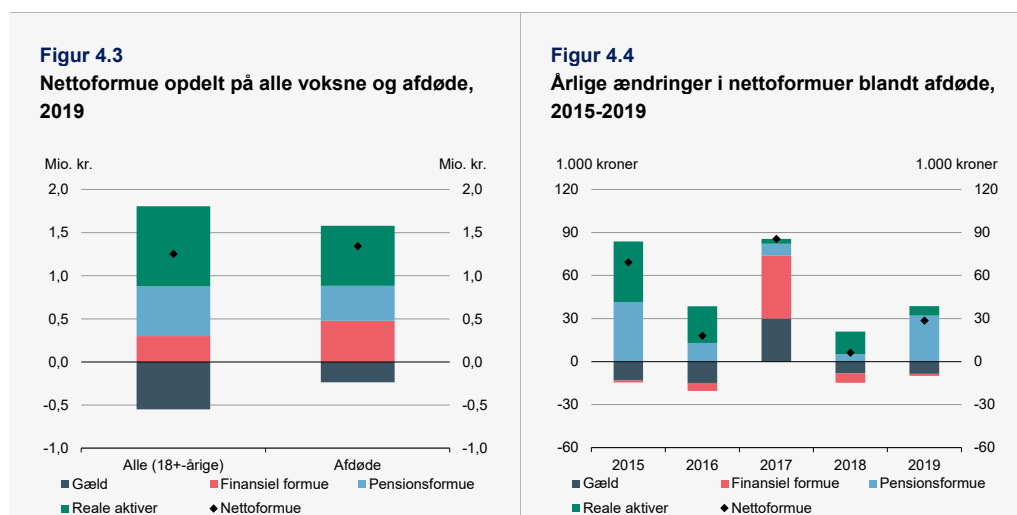
¹ De 77 pct. dækker over børn, der kan identificeres i CPR-registret.

Den samlede nettoformue for afdøde udgør 72 mia. kr. i 2019, *jf. figur 4.2*. Det svarer til, at de afdødes nettoformue udgør 1,2 pct. af den samlede nettoformue.

Den gennemsnitlige nettoformue blandt afdøde er en smule større end gennemsnitsformuen i befolkningen som helhed. Den gennemsnitlige nettoformue blandt afdøde udgør i gennemsnit godt 1,3 mio. kr. i 2019. Det er knap 90.000 kr. mere end befolkningen som helhed, *jf. figur 4.3*.

Sammensætningen af nettoformuen blandt afdøde er imidlertid væsentlig anderledes. Gælden, herunder i form af boliglån, er relativt lav. Afdøde har typisk en relativt stor finansiel formue, mens de har relativt få reale aktiver. Det kan hænge sammen med, at reale aktiver i høj grad er blevet omsat til finansielle aktiver ved frasalg af især bolig. Samtidig er pensionsformuen (herunder livrenter, ATP og tjenestemandspensioner) relativt lav blandt afdøde.

Den relativt lave pensionsformue blandt afdøde skal ses i lyset af, at disse personer ofte har været pensionister i en del år og derfor har fået udbetalt en betragtelig del af pensionsopsparingen. Samtidig kan den fortsatte opbygning af pensionssystemet, herunder særligt modningen af arbejdsmarkedspensionerne, betyde, at yngre pensionister og personer i slutningen af den erhvervsaktive alder har en relativt større pensionsopsparing sammenholdt med ældre generationer.

Anm.: 18+-årige. Personlig nettoformue. Nettoformuen er opgjort ultimo året inden dødstidspunktet. Opgjort i 2020-prisniveau.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Nettoformuerne blandt afdøde er vokset i de senere år. Afdødes efterladte formuer er vokset i alle år fra 2015 til 2019, når der tages højde for den generelle prisudvikling i samfundet, *jf. figur 4.4*. Det er især større pensionsformuer og reale aktiver, som har bidraget til voksende nettoformuer.

Udviklingen i de reale aktiver og pensionsformuerne skal ses i sammenhæng med stigende boligpriser og generelt større pensionsformuer i befolkningen. Ændringer i de finansielle formuer hænger sammen med kursstigninger og kursfald på værdipapirer, herunder aktier, men kan også skyldes

større indestående i pengeinstitutter, blandt andet som følge af salg af fast ejendom og større pensionsudbetalinger.

Boks 4.1

Metode til opgørelse af arv og arvinger

Der findes ikke digitalt registrerede oplysninger på individniveau om boer og arvinger, som gør det muligt entydigt at identificere alle arvinger samt værdien af arv i et enkelt år. Det er imidlertid muligt at identificere de potentielle direkte arvinger, der i analysen defineres som børn og ægtefælle/registreret partner til afdøde. Ligesom det er muligt at skønne over værdien af den efterladte arv til analysebrug. Der findes ikke oplysninger om befolkningen, der gør det muligt at skønne over overførsel af formue i form af gaver og forskud på arv, som derfor ikke indgår i analysen.

Opgørelsen tager udgangspunkt i oplysninger om afdødes formueforhold, familieforhold samt bobehandling. De afdøde personer identificeres med udgangspunkt i oplysninger fra CPR-registret. Herefter tilknyttes oplysninger om afdødes familieforhold med henblik på at identificere eventuelle børn og ægtefæller, dvs. de potentielle direkte arvinger. På baggrund af skatteoplysninger om afdøde afgøres det, om boet er skiftet eller uskiftet. Endelig identificeres afdødes nettoformue året inden dødstidspunktet ved hjælp af oplysninger fra formue- og gældsregistret. Formue- og gældsregistret indeholder detaljerede oplysninger om personernes formue- og gældselementer, *jf. kapitel 3*.

Arvinger

De *potentielle* arvinger er her eventuelle børn og ægtefælle/registreret partner til afdøde. Det er imidlertid ikke alle potentielle arvinger, som *faktisk* arver på tidspunktet for dødsfaldet. Ved *uskiftet bo* viderefører den længstlevende ægtefælle/registreret partner afdødes del af fællesboet. Afdødes børn har fortsat ret til halvdelen af parrets fællesbo, men de arver i de fleste tilfælde først, når den efterladte partner dør (eller i færre tilfælde gifter sig igen). Er boet *skiftet*, arver både børn og ægtefælle/registreret partner med det samme. Hvis afdøde efterlader en ægtefælle og både har fællesbørn og særbørn, så vil boet som regel skiftes, da særbørn kan kræve deres del af arven. Her lægges i opgørelsen til grund, at fællesbørn fra det seneste ægteskab (umiddelbart inden dødstidspunktet) ikke modtager arv efter afdøde.

Der ses desuden bort fra arvinger, hvor afdødes nettoformue er nul eller negativ. Det antages, at arvinger ikke ønsker at arve et bo med en negativ værdi, selvom det reelt er muligt. I de tilfælde, hvor et bo efter skatteoplysningerne alligevel anses for skiftet, kan det skyldes, at afdøde har ejet formueelementer, som ikke kan identificeres gennem formuestatistikken.

Det er muligt at testamentere op til tre fjerdedele af sin formue væk til andre end sine børn. Der findes imidlertid ikke oplysninger, der gør det muligt at tage højde for, at afdøde kan have begunstiget øvrige familiemedlemmer, venner, organisationer mv. Det kan bidrage til, at den beregnede arv til de direkte arvinger er overvurderet. Det er også muligt at testamentere et andet split end det ligelige split (50 pct. til børnene og 50 pct. til ægtefællen), som arveloven lægger op til. I analysen er der taget udgangspunkt i arveloven uden testamente, dvs. en lige fordeling af arv.

Boer og beregning af boafgift

I fravær af tilgængelige oplysninger er det nødvendigt at skønne over værdien af afdødes bo på baggrund af oplysninger fra formue- og gældsregistre. Der er i analyser generelt blevet benyttet forskellige metoder til at skønne over boet.

I analysen her er udgangspunktet, at boet omtrent svarer til afdødes nettoformue året inden dødstidspunktet. Metoden indebærer dermed nogen usikkerhed om størrelsen af nettoformuen, idet yderligere opsparing eller forbrug frem til dødstidspunktet vil påvirke nettoformuen. Boet defineres som positiv nettoformue fratrukket den del af pensionsformuen, som ikke kan videregives som arv.

Boks 4.1 (fortsat)**Metode til opgørelse af arv og arvinger**

Det vedrører livrenter, ATP, tjenestemandspensioner samt enkelte engangsbeløb, mens kapital- og ratepensioner ikke trækkes fra. Når det af data fremgår, at boet er skiftet, fordeles boet på evt. børn og ægtefælle/registreret partner og ved uskiftet bo alene til ægtefælle/registreret partner. Ved uskiftet bo viderefører ægtefællen/registreret partner (med fællesbørn med afdøde) hele boet, herunder forpligtelser til fx afbetaling af gæld eller lignende. Efter reglerne for beregning af boafgift er der et bundfradrag på godt 300.000 kr. for den del af boet, som tilfalder børnene. Beløb over 300.000 kr. beskattes med en flad afgiftssats på 15 pct. i 2019. Boet skal ikke betale boafgift af den halvdel, som ægtefælle/registreret partner arver efter afdøde. Når en person, som sidder i uskiftet bo, dør, er bundfradraget omkring 600.000 kr. (dobbel bundfradrag).

Regler for boafgift, 2021 på baggrund af SKAT.dk:

- Boet skal ikke betale boafgift af den del af boet, der tilgår længstlevende ægtefælle/registreret partner
- Boet skal betale en boafgift på 15 procent af arv til arvinger i den nærmeste familie, når arven overstiger et bundfradrag på 308.800 kr. i 2021
- Når afdøde sad i uskiftet bo, er der dobbelt bundfradrag
- Når boafgiften på 15 procent er trukket fra, skal boet derudover betale en tillægsboafgift på 25 procent af arv til arvinger uden for den nærmeste familie

I analysen er det ikke umiddelbart muligt at identificere, om afdøde sidder i uskiftet bo, og der tages ikke højde for det dobbelte bundfradrag i opgørelsen. Det vil formentlig have mindre betydning for resultaterne. Der tages heller ikke højde for personer, som sidder i uskiftet bo, og som skifter boet inden egen død. Det kunne eksempelvis være, hvis den længstlevende ægtefælle gifter sig igen.

Faktisk grundlag for boafgift og afgiftsprovenu sammenholdt med skønnet grundlag og afgift

Skatteministeriet skønner, at afgiftsprovenuet fra boafgift udgør 4,8 mia. kr. i 2019 (2021-niveau), hvoraf en mindre del kan henføres til ikke-nærtbeslægtede, jf. svar på SAU alm. del. spørgsmål 12 af 4. november 2021. Det skønnes med stor usikkerhed, at i størrelsesordenen 4,3 mia. kr. kan henføres til afgift på arv til børn. Med udgangspunkt i formuedata er det muligt omtrent at genskabe grundlaget for boafgift og provenuet heraf, men fordelingen på arvinger er ufuldstændig. Det skyldes blandt andet, at det ikke er muligt at identificere alle arvinger til afdøde, herunder især arvinger af relativt ældre personer, hvor der ikke nødvendigvis er registeroplysninger for sammenhæng mellem afdøde og afdødes børn.

Alternativ metode for opgørelse af boet

Den alternative metode, der er anvendt i andre analyser, tager udgangspunkt i den observerede ændring i arvingens egen formue omkring arvetidspunktet. Metoden skønnes dog at være behæftet med større usikkerhed, da især udviklingen i børnenes formuer i fravær af arv kan være kompliceret at fastslå. Hertil kommer, at tidspunktet for udbetaling af arven kan variere og tage op til flere år.

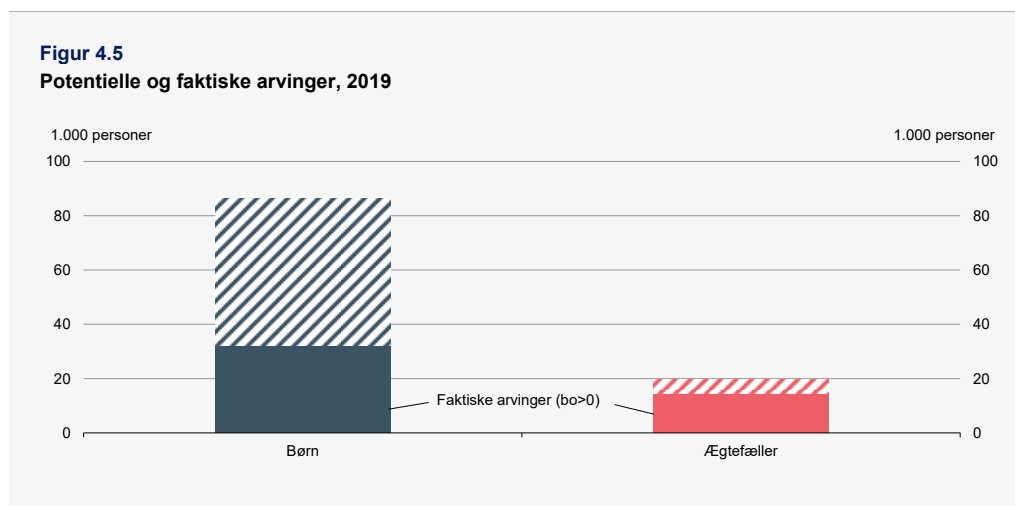
4.2 Hvem arver og hvor meget?

De mulige direkte arvinger til afdøde kan i vidt omfang identificeres ved hjælp af centralt registrerede oplysninger om afdødes børn og ægtefælle/registreret partner. Det er hermed muligt at opgøre antallet af *potentielle direkte arvinger*, der i analysen defineres som børn og ægtefælle/registreret partner.

Det er dog langt fra alle børn, som mister en forælder, der faktisk arver på tidspunktet for dødsfaldet. Det er primært tilfældet, når boet er uskiftet, eller der ikke efterlades en positiv nettoformue. Uskiftet bo giver den efterladte ægtefælle/registreret partner råderet og forpligtelser over det samlede bo.

Ved hjælp af skatteoplysninger om behandlingen af afdødes bo kan det ses, om boet er skiftet, og de potentielle arvinger, herunder afdødes børn og ægtefælle/registreret partner, kan identificeres. Der tages her udgangspunkt i oplysninger for afdøde i 2019 og de relevante formueoplysninger for 2018. Det skyldes, at 2019 er seneste år med tilgængelige bobehandlingsoplysninger.

I 2019 mistede 85.000 børn² en forælder, og 20.000 voksne mistede en ægtefælle/registreret partner. Denne gruppe på ca. 105.000 personer er de potentielle arvinger. Det skønnes, at godt 32.000 af børnene faktisk arver i forbindelse med opgørelsen af boet efter den afdøde, svarende til ca. 40 pct. Blandt personer, der mister en ægtefælle/registreret partner, skønnes ca. 15.000 at efterlades med et positivt bo, svarende til knap 75 pct., *jf. figur 4.5*.

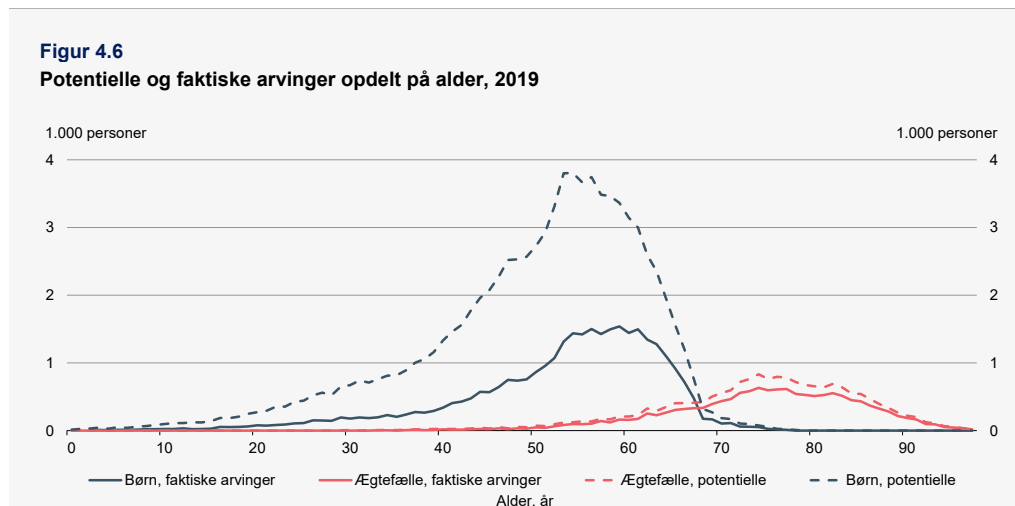

Anm.: Potentielle arvinger er personer, som er nærmeste familie til afdøde, dvs. børn af afdøde og ægtefælle/registreret partner. Faktiske arvinger er den del af gruppen, som skønnes at modtage/videreføre en positiv arv/bo.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

De fleste danskere dør, når de er omkring 70-95 år, og mange har fået børn i starten af 20'erne til slutningen af 30'erne. Børn af afdøde arver således typisk, når de er mellem 45 og 65 år, svarende til ca. $\frac{3}{4}$ af børn af afdøde. Ægtefæller/registrerede partnere arver typisk, fra de er i slutningen af 60'erne og frem til slutningen af 80'erne, *jf. figur 4.6*. Ægtefællerne/de registrerede partnere er således i gennemsnit en smule yngre end den afdøde.

² CPR-registret mangler oplysninger om børn-forælder forholdet for børn født før 1960. Det svarer til, at der mangler oplysninger for nogle arvende børn over ca. 60 år. Det er mest udbredt blandt børn, som er født før 1950, altså børn over 70 år.

Anm.: Potentielle arvinger er personer, som er nærmeste familie til afdøde, dvs. børn og ægtefælle. Faktiske arvinger er den del af gruppen, som skønnes at modtage/videreføre en positiv arv/bo. CPR-registret har begrænsede oplysninger for forælder-børn sammenhæng især for børn født før 1950, svarende til personer over 70 år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det er ikke den samlede nettoformue fra afdøde på ca. 72 mia. kr. i 2019, som efterlades som bo til arvinger, jf. også tidligere definition af boet. En del af afdødes nettoformuer, primært pensioner i form af livrenter, kan ikke videregives som arv. Det samlede potentielle bo, der er opgjort som nettoformuerne eksklusiv nogle pensionstyper, udgør ca. 57 mia. kr., svarende til omtrent 80 pct. af afdødes nettoformue, jf. anden søjle i figur 4.7.

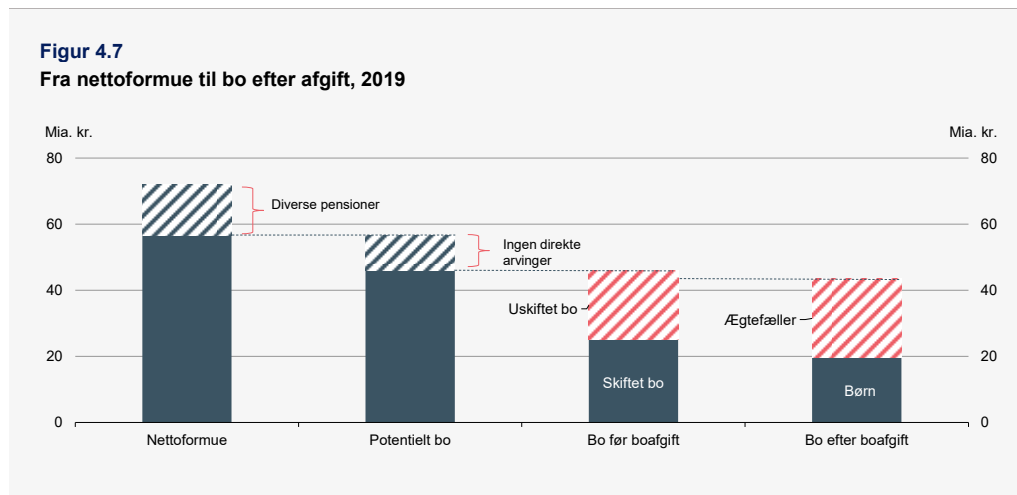
Hertil kommer, at der er afdøde, som ikke har ægtefælle/registreret partner eller børn, og hvor der derfor ikke findes oplysninger, der gør det muligt at identificere eventuelle arvinger. Arven efter afdøde uden "nær" familie modtages af øvrige familiemedlemmer eller personer og institutioner begunstiget i testamente. Er der ingen arvinger, tilfalder arven staten. Den del af nettoformuerne fra afdøde, som har enten børn eller ægtefælle/registreret partner, udgør ca. 46 mia. kr. før afgift, jf. den tredje søjle i figur 4.7. Det er den del af afdødes nettoformue, der kan tilfalde *potentielle arvinger*.

Børn af afdøde med en efterladt ægtefælle/registreret partner modtager ofte ikke arven med det samme. En ægtefælle eller registreret partner kan vælge at sidde i uskiftet bo, når de har fællesbørn med afdøde, og afdøde i øvrigt ikke har andre børn³. Det betyder, at den længstlevende ægtefælle overtager hele formuen og forpligtelserne, og der uddeles dermed ikke nogen arv til afdødes børn. Børnene har fortsat ret til halvdelen af afdødes del af boet, men de arver i de fleste tilfælde først, når den anden forælder dør eller gifter sig igen. Skiftet bo, som primært arves af afdødes børn, udgør godt halvdelen af den potentielle arv, svarende til ca. 25 mia. kr. før afgift.

Ved skiftet bo betales der afgift af den del af boet, der kan henføres til afdødes børn, mens der ingen afgift er på den del af boet, der kan henføres til ægtefælle eller registreret partner, jf. også boks 4.1. Værdien af de samlede bo efter afgift skønnes til godt 43 mia. kr., jf. den fjerde søjle i figur 4.7. Heraf

³ Hvis afdøde har andre børn end fællesbørn, kan der indgås aftale med særbørnene om uskiftet bo.

kan ca. 20 mia. kr., svarende til 45 pct., henføres til afdødes børn, mens den resterende del kan henføres til ægtefælle/registreret partner.

Anm.: *Potentielt bo* er opgjort som nettoformue fratrukket pensionsformue undtagen diverse kapital- og ratepensioner. *Ingen direkte arvinger* omfatter også begrænsningerne i CPR-registret om forælder-børn sammenhæng. Børn født især før 1950 har begrænsede oplysninger om forældrene. *Bo efter afgift* til ægtefæller og registrerede partnere omfatter værdien af uskiftet bo.

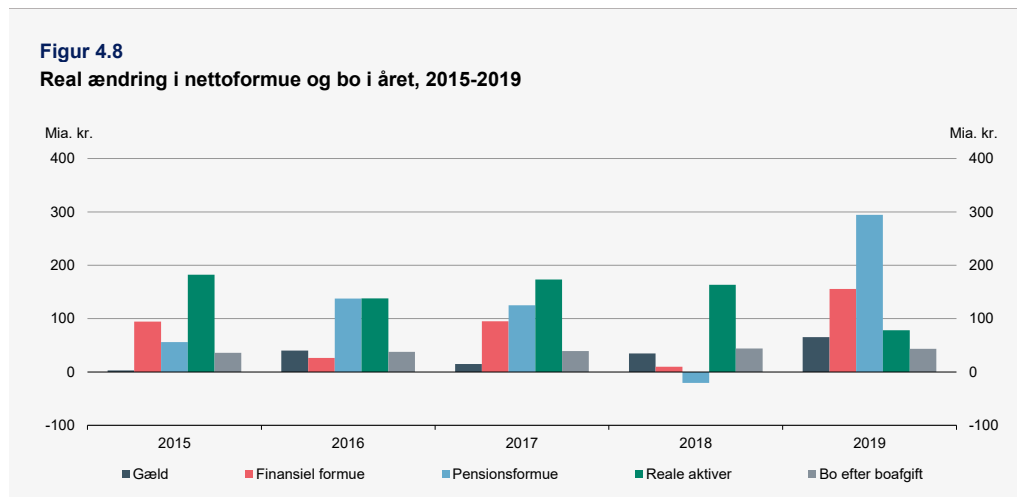
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det bemærkes, at der i beregningen af boafgift i analysen ikke er taget højde for, at der i tilfælde af uskiftet bo er dobbeltfradrag for afdødes børn. Det bidrager isoleret set til at overvurdere arven en smule.

Arv sammenlignet med de samlede formuebevægelser

De samlede nettoformuer i Danmark er vokset siden 2014. Nettoformuerne vokser i takt med opsparring eller tilbagebetaling af gæld samt værdiforøgelse af eksisterende formue. Den samlede arv til børn af afdøde i året udgør typisk en relativt lav værdi sammenlignet med stigningerne i de øvrige formueelementer.

I årene 2015-2019 er den samlede danske nettoformue realt vokset med i gennemsnit 312 mia. kr. pr. år. Den årlige skønnede bo efter boafgift til afdødes børn og ægtefælle/registreret partner udgør i samme periode ca. 40 mia. kr. pr. år. Til sammenligning er pensionsformuen steget med 119 mia. kr. om året, og de reale aktiver er steget med 147 mia. kr. årligt, *jf. figur 4.8*.

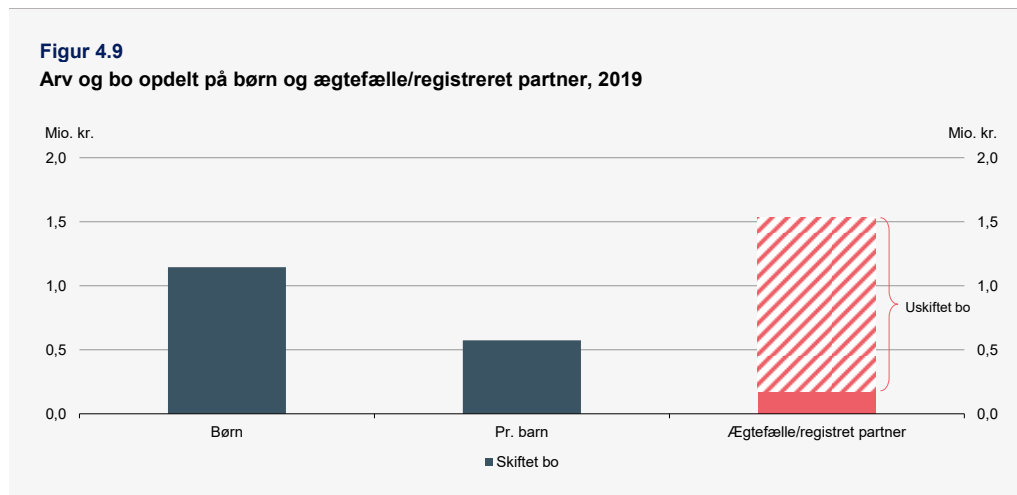
Anm.: 18+-årige. Ændringen i den samlede nettoformue for voksne i befolkningen og den samlede identificerede arv efter afgift. Opgjort i 2020-prisniveau.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er mindre udsving i den samlede arv fra år til år end i udviklingen i de enkelte formueelementer. Det kan skyldes, at investeringshorisonten er relativt kort for personer i de aldersgrupper, som typisk dør, og formuen derfor er placeret i forholdsvis sikre aktiver.

Arv opdelt efter typer af arvinger

Afdødes børn arver i gennemsnit knap 1,2 mio. kr. (tilsammen pr. afdød), mens ægtefæller/registrerede partnere efterlades med godt 1,5 mio. kr. i 2019. Afdøde, som efterlader sig en arv, har i gennemsnit ca. to børn. Arven pr. barn udgør således knap 600.000 kr., jf. figur 4.9.

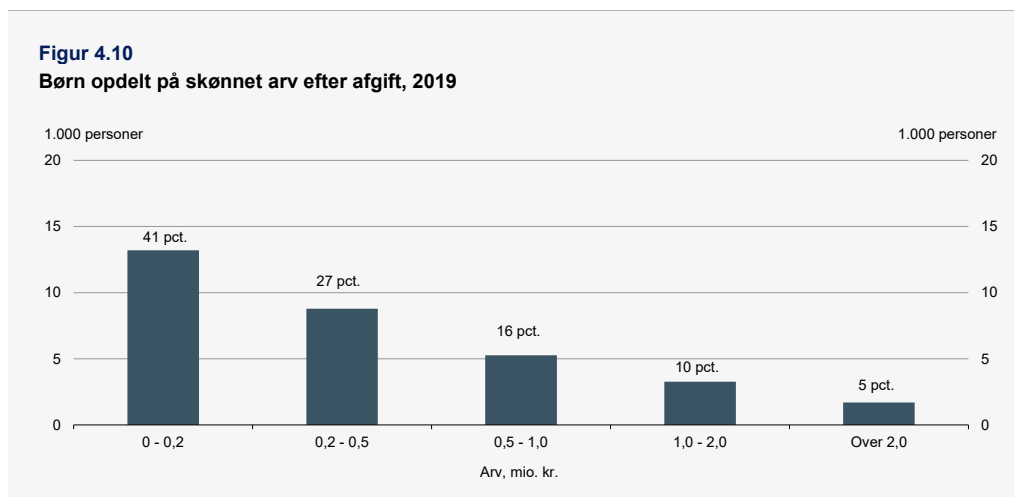
Anm.: Der er taget udgangspunkt i formueoplysninger for afdøde og oplysninger om civilstatus og familieforhold. Arv er opgjort efter boafgift.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

For ægtefæller/registrerede partnere videreføres boet hos den efterladte partner. Der er således ikke tale om ny formue, men formuen ejes nu alene af den efterladte. For afdødes børn er der i højere grad tale om tilførsel af nye økonomiske midler, der ikke tidligere var råderet over. Resten af analysen fokuserer derfor på fordelingsvirkningerne af arv, der modtages af afdødes børn.

Der er stor forskel på, hvor meget de efterladte børn arver. Det afspejler, at afdøde har haft forskellige indkomster og præferencer for opsparing. Men det afspejler også, at folk dør på forskellige tidspunkter og dermed i varierende grad har nået at forbruge midler opsparet til alderdommen.

De fleste børn arver under ½ mio. kr. efter afgift. Omkring 15 pct. af de børn, som arver, skønnes at modtage over 1 mio. kr. I alt ca. 5 pct. modtager over 2 mio. kr. i 2019, *jf. figur 4.10*. De personer, som ingenting arver, er udeladt af opgørelsen.

Anm.: Der er ca. 32.200 børn, som har arvet i skiftet bo i 2019. Børn, som har mistet en forælder, men hvor bobehandlingskoden angiver, at der ikke er noget at arve, er ikke medtaget. Arv er opgjort efter boafgift.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Der er således en mindre del af de arvende børn, som arver en større formue. Eksempelvis skønnes ca. 10.000 børn til at arve over 500.000 kr. i 2019. For nogle af disse arvinger vil arven have væsentlig betydning for forbrugsmulighederne.

Det bemærkes dog, at skøn over større arveportioner forventes at være behæftet med større usikkerheder end ved mindre boer. Personer med store formuer kan på den ene side have et større incitament til at udarbejde et testamente, oprette særeje eller andet, og der er måske også plads til at give en større andel til andre familiemedlemmer, fx børnebørn, yngre søskende, niecer og nevøer eller begunstige almennyttige formål. Det kan bidrage til at overvurdere arven for børnene. Omvendt er det i den øverste del af formuefordelingen, at det kan forventes, at en del af nettoformuerne er placeret i andre aktiver uden for opgørelsen af boet i analysen, fx værdi af unoterede aktier og familiefonde mv. Det medfører isoleret set, at størrelsen på arven undervurderes.

4.3 Fordelingen af arv til børn

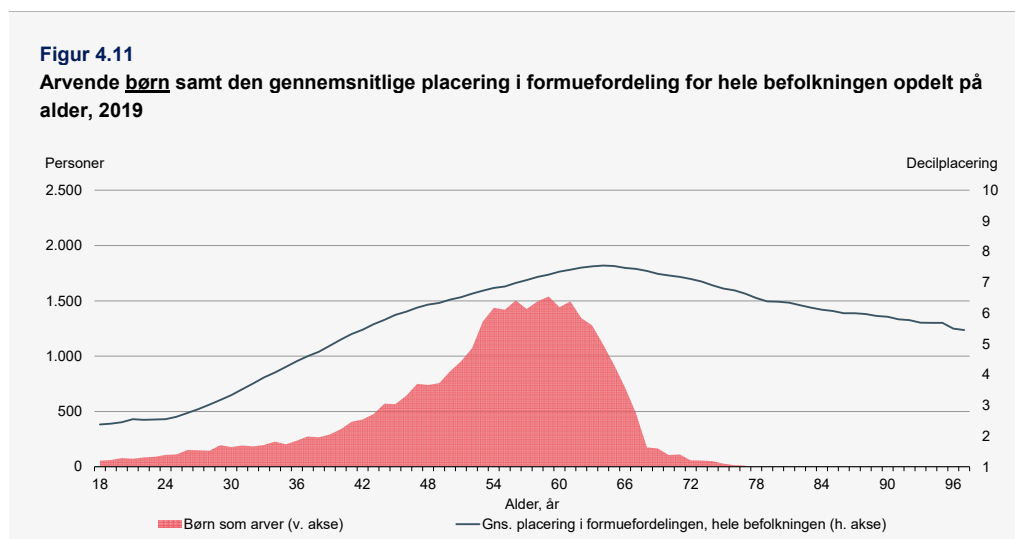
Arv kan i en fordelingsanalyse opfattes som en ekstra indkomst, der tilfalder børnene ved forældrenes død, eller som overførsel af formue fra forældre til børn. Fortolkningen af arv kan blandt andet være forskelligt alt efter arvingens økonomiske situation. Det hænger sammen med, at arv, på linje med indkomster, kan benyttes til enten forbrug eller opsparing. Den enkelte arvinges valg af fordeling af arven mellem henholdsvis forbrug og opsparing kan blandt andet være påvirket af størrelsen på arvingens eksisterende formue, aktuelle forbrugsbehov og præferencer for forbrug og opsparing. I praksis vil det for mange arvingers vedkommende være en mellemting, hvor en del af arven forbruges med det samme, mens den resterende del spares op.

I det følgende betragtes værdien af arv som en formueforøgelse for de arvende børn og der tages udgangspunkt i arvingernes placeringen i *formuefordelingen*. I en fordelingsmæssig analyse kan det også være relevant at tage udgangspunkt i *indkomstfordelingen* og der henvises til *bilag 1*, hvor størrelsen på arven er opdelt efter arvingernes placering i indkomstfordelingen.

Børn, som arver, er typisk placeret i den øvre del af formuefordelingen for hele befolkningen. Det hænger sammen med, at børn typisk arver efter deres forældre, når de er i anden halvdel af den erhvervsaktive alder, hvor der ofte er opbygget en formue, men kan også skyldes andre forhold.

Eksempelvis kan større arv i toppen af formuefordelingen skyldes, at børn, som har forældre med betydelige formuer, i større udstrækning kan forventes at modtage forskud på arv eller gaver gennem livet samt umiddelbart op til dødstidspunktet. Det kan også dække over tillært opsparingsadfærd, der læres videre af forældre. Begge dele kan bidrage til, at børnene opnår en højere placering i formuefordelingen, allerede inden arven modtages.

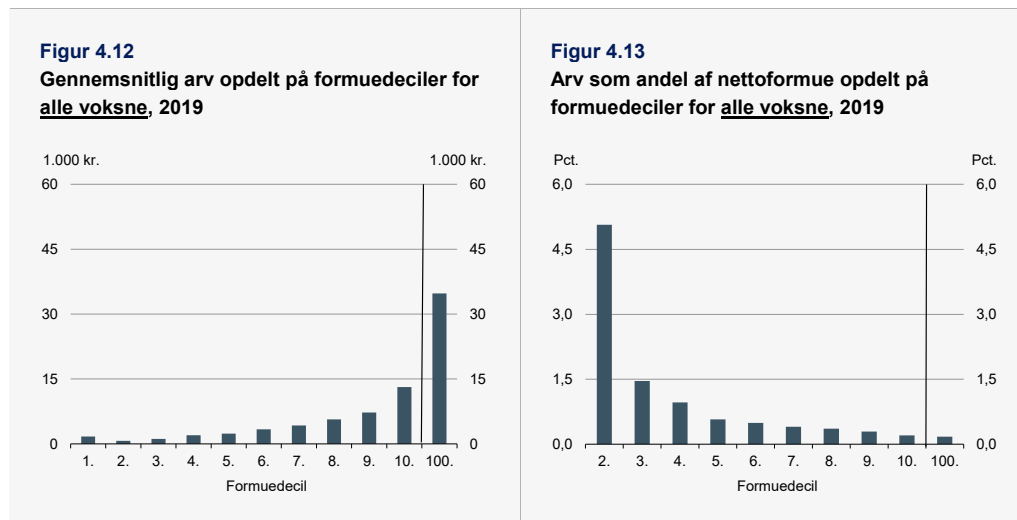
Afdødes børn, der arver, er typisk mellem 45 og 65 år, hvor den gennemsnitlige placering i formuefordelingen er 7.-8. decil, jf. figur 4.11.

Anm.: Personerne er rangeret efter personlig nettoformue. Gennemsnitlig placering i formuefordelingen er for alle i befolkningen på et givent alderstrin. Udviklingen i formuen gennem livet er beskrevet i kapitel 3 *Ulighedsredegørelsen 2020*, Finansministeriet.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Arven i kroner er størst blandt personer placeret i den øverste del af formuefordelingen. Den øverste formuedecil i befolkningen, dvs. de 10 pct. med de største formuer, arver i gennemsnit 13.000 kr. efter afgift i 2019, mens personer i 1.-5. formuedecil i gennemsnit arver 700-2.400 kroner, jf. figur 4.12. Det er ikke alle, der arver, og beløbene er derfor betydeligt større for de berørte arvinger.

Anm.: 18+-årige. Personerne er rangeret efter personlig nettoformue i 2018, som er året inden arvetidspunktet. Arv fra boer tildelt børnene i 2019. Det er ikke muligt at udregne arvets andel af nettoformue i 1. formuedecil, da nettoformuen samlet set er negativ.

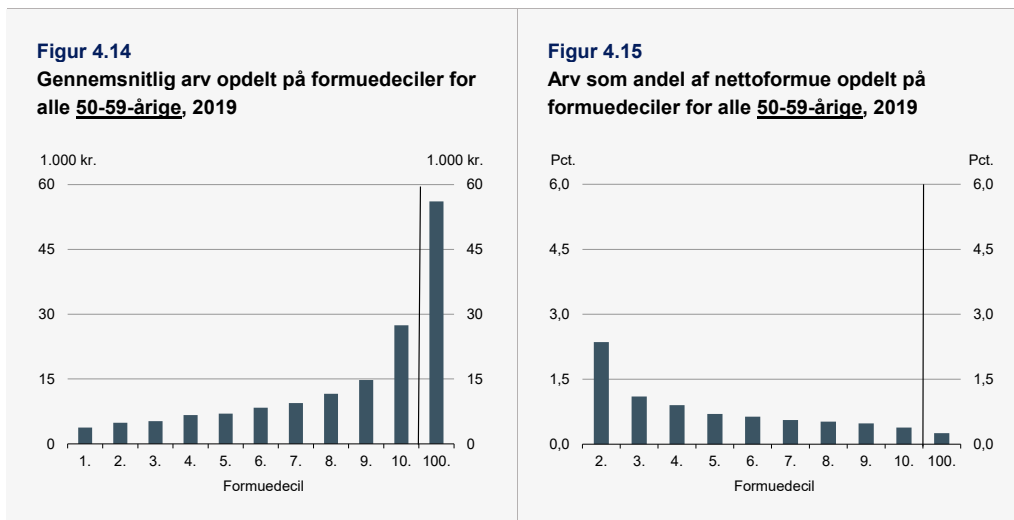
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Arv udgør dog en større andel af nettoformuen for personer med relativt små nettoformuer. Det skyldes blandt andet, at nettoformuerne er meget små og tæt på nul i den nedre del af formuefordelingen, og at der skal betragtelige arvesummer til for at øge den samlede formue for de mest formuende personer. Arv udgør eksempelvis godt 5 pct. af nettoformuen for personer i 2. formuedecil, mens arv udgør 0,2 pct. af nettoformuen for personer i 10. formuedecil i 2019, *jf. figur 4.13*.

Fordelingen af arv blandt 50-59-årige

Det er ofte mere relevant at betragte formueforskellene og fordelingen af arv inden for alderstrin end for befolkningen samlet. Det skyldes, at nettoformuerne i udgangspunktet er mere sammenlignelige, og sandsynligheden for at arve er mere ens. I det følgende ses der derfor nærmere på fordelingsvirkningerne af arv for personer i aldersgruppen 50-59-årige.

Det skønnes, at knap 15.000 personer i aldersgruppen 50-59 år arver i 2019. Dermed udgør aldersgruppen omkring 40 procent af hele gruppen af børn af afdøde i 2019. Også inden for denne aldersgruppe særskilt gælder det, at størrelsen på den økonomiske arv er stigende med nettoformuen. De 50-59-årige med de 10 pct. største nettoformuer arver i gennemsnit 27.500 kr. efter afgift, mens personer placeret i 1. til 9. formuedecil modtager under 15.000 kr. efter afgift i 2019, *jf. figur 4.14*. Den ene procent med de største formuer (dvs. 100. percentil) arver i gennemsnit 56.000 kr. efter afgift.

Anm.: 50-59-årige. Personer er rangeret efter personlig nettoformue i 2018. Arv er fra boer tildelt børnene i 2019. Det er ikke muligt at udregne arvets andel af nettoformue i 1. formuedecil, da nettoformuen samlet set er negativ.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

På samme måde som for befolkningen som helhed er arven som andel af nettoformuen faldende i takt med højere nettoformue. Personer placeret i den nederste del af formuefordelingen blandt 50-59-årige arver mere som andel af deres eksisterende nettoformue end personer i den øvre del af formuefordelingen. For personer i 2. formuedecil udgør arven i gennemsnit ca. 2,5 pct. af nettoformuen, mens arven udgør knap $\frac{1}{2}$ pct. af nettoformuen for personer i 10. formuedecil i 2019, *jf. figur 4.15*.

Sammenhængen er imidlertid mindre tydelig end for befolkningen samlet set. Det skyldes blandt andet, at hovedparten af de 50-59-årige har opbygget en relativt stor formue, og at en mindre andel af de 50-59-årige har små og negative formuer, end når der ses på befolkningen som helhed.

Arvens betydning for formueforskellene

Arvens relativt større betydning i bunden af formuefordelingen indikerer, at arv bidrager til at reducere formueforskellene i det pågældende år, som udbetalingen af arv kan henføres til. Men da arven i kroner relativt til den samlede nettoformue er meget begrænset, er de samlede fordelingsmæssige konsekvenser også beskedne.

For befolkningen samlet set påvirker arv ikke formueforskellene målt ved RMM (Ratio between Mean and Median), der angiver forholdet mellem gennemsnits- og medianformue. Arv bidrager imidlertid til en beskedne reduktion i ejerandelen blandt de mest formuende, *jf. tabel 4.1*. Tages der udgangspunkt i gruppen af 50-59-årige, hvor formueforskellene er mindre aldersafhængige, genfindes omtrent de samme konklusioner, men de målte virkninger er mindre.

Tabel 4.1
Virkning i året af arv til børn på mål for formueforskelle, 2019

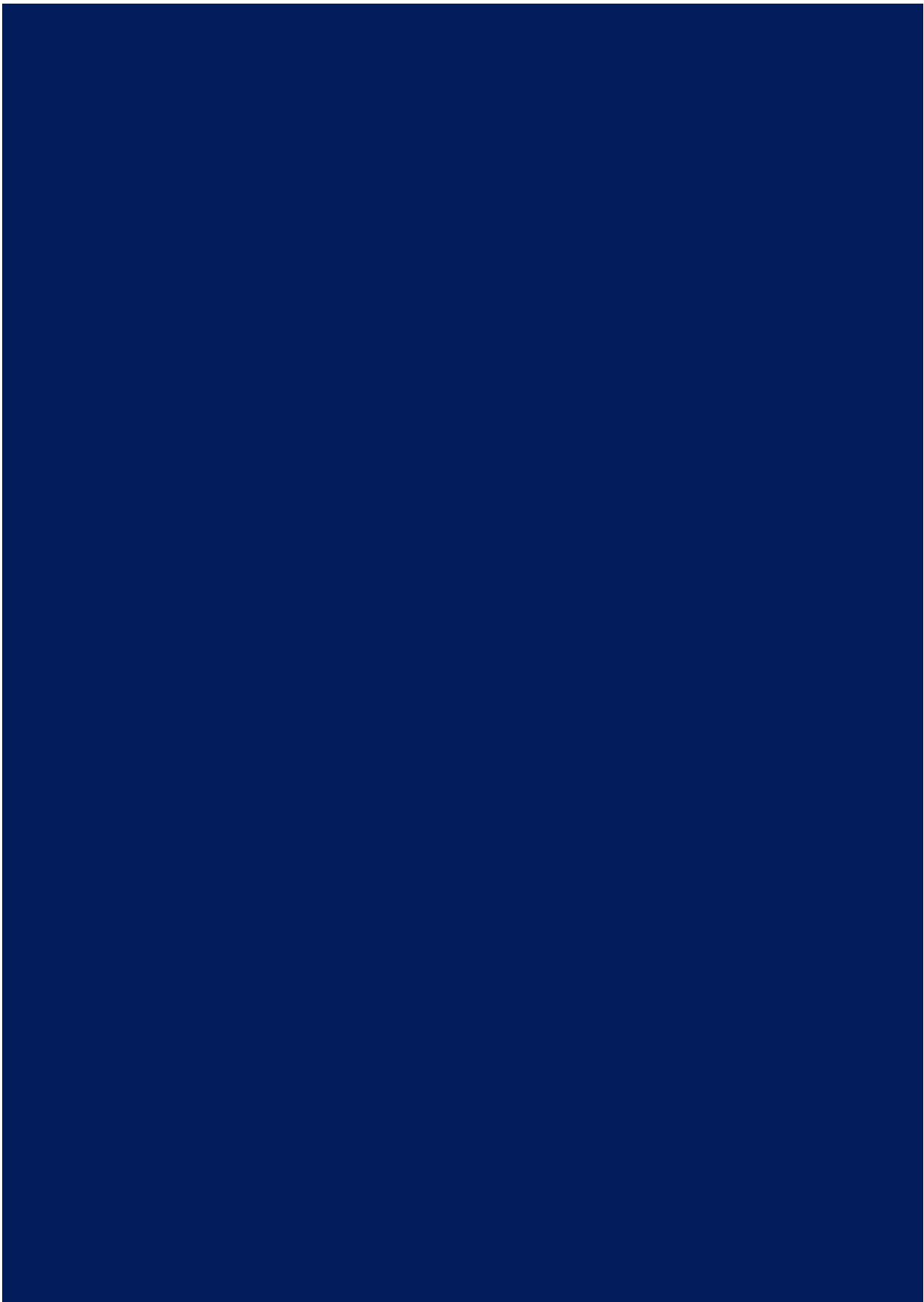
	RMM	Top 10 pct.	Top 1 pct.
Udgangspunkt			Pct.
Hele befolkningen	2,33	50,99	16,10
50-59-årige	1,52	40,74	12,52
Ændring			Pct.-point
Hele befolkningen	-0,00	-0,02	-0,01
50-59-årige	0,00	-0,00	-0,01

Anm.: Opgørelsen tager udgangspunkt i fordelingen af personlig nettoformue i 2018. Arv fra boer tildelt børnene i 2019. RMM angiver forholdet mellem gennemsnit og median. I analysen indgår kun den del af befolkningen, der er over 17 år.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Opgørelserne viser, at den målte virkning af arv på formueforskellene er små og omtrent neutrale i 2019. Der er således ikke umiddelbart noget stærkt grundlag for at sige, at arv til børn af afdøde isoleret set øger eller sænker formueforskellene i det år, som arven kan henføres til.

Det skal bemærkes, at opgørelsen alene er et skøn for fordelingsvirkningerne af arv i 2019 på baggrund af en række beregningstekniske antagelser, herunder om værdien af arv og afgrænsningen af modtagerne af arv. Opgørelserne er derfor, som nævnt, behæftet med usikkerhed.

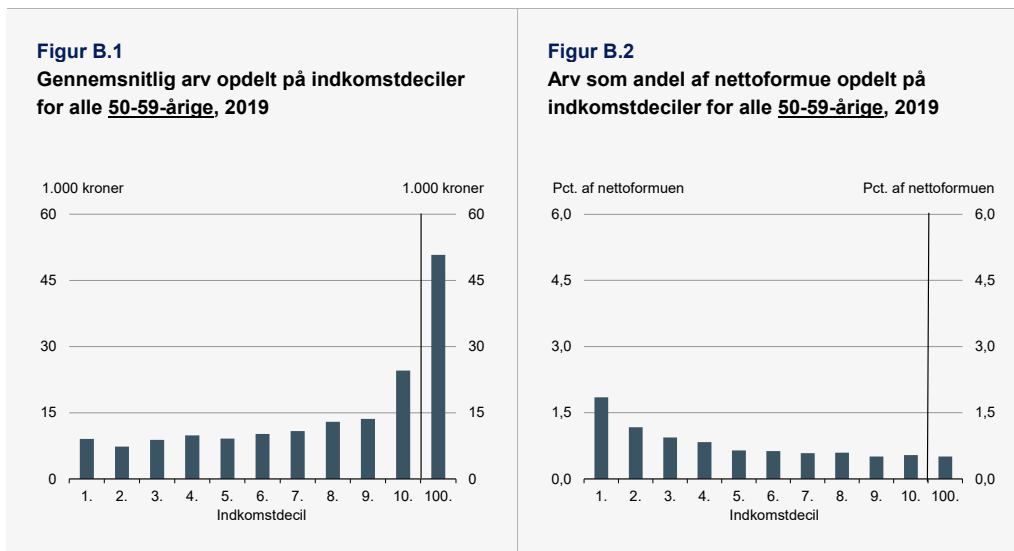
Bilag 4.1 Fordeling af arv i indkomstfordelingen

Det kan være relevant også at se på sammenhængen mellem arvingernes placeringen i *indkomstfordelingen* og størrelsen på arven.

Størrelsen på arven er stigende med indkomsten, om end den er meget lige fordelt i de ni nederste indkomstdeciler. Sammenhængen mellem indkomst og arv skal ses i lyset af, at personers placering i formuefordelingen hænger sammen med placeringen i indkomstfordelingen. Personer med store indkomster har oftere store formuer og omvendt.

Personer med de 10 pct. største indkomster er også dem, som modtager den største arv målt i kroner. Sammenhængen er imidlertid betydeligt mindre på tværs af indkomstfordelingen, end tilfældet er, når arven fordeles efter formuefordelingen.

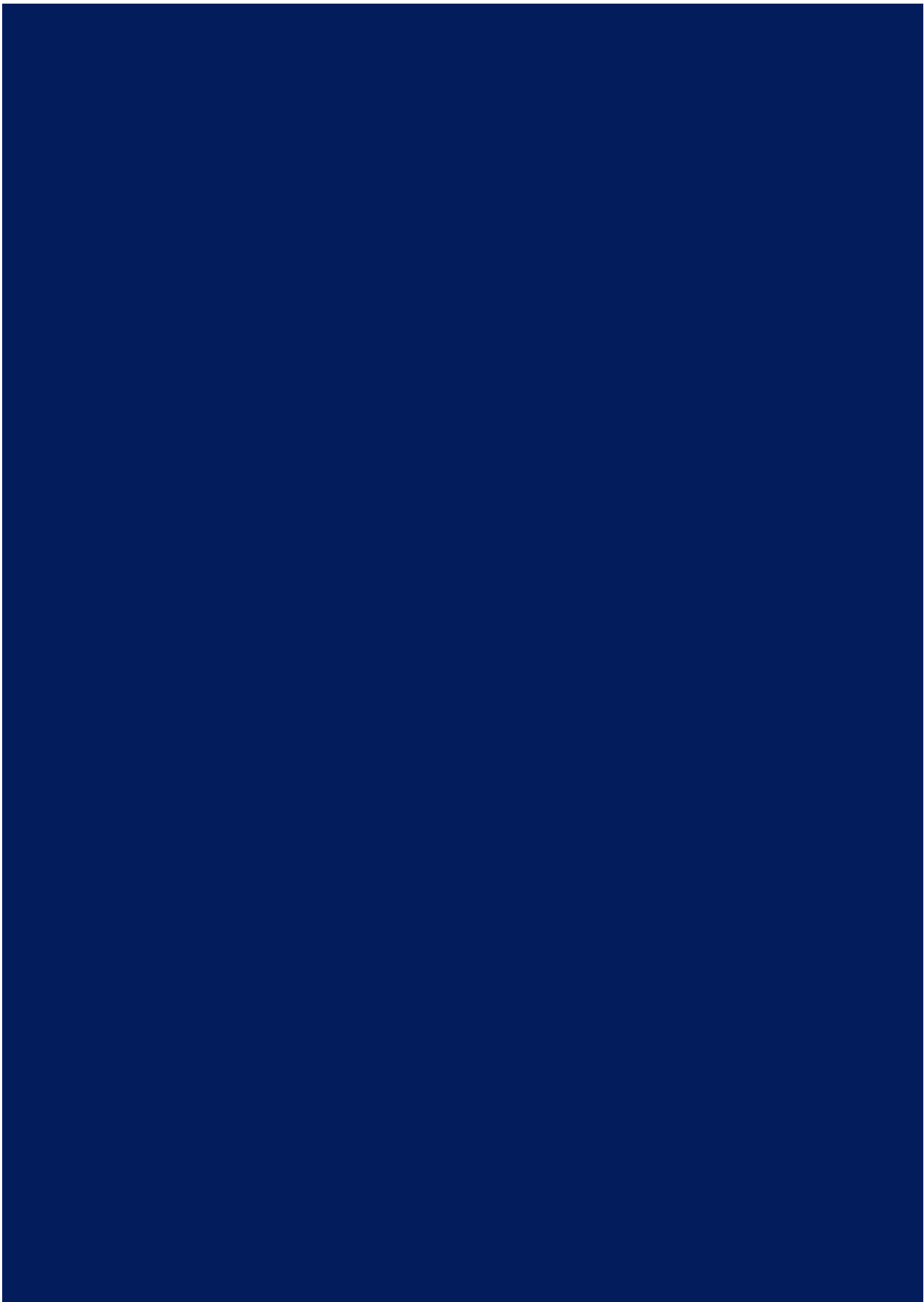
Personer i 10. indkomstdecil inden for aldersgruppen 50-59-årige arver i gennemsnit 24.500 kr. efter afgift, *jf. figur B.1*, hvilket er godt dobbelt så meget som gennemsnittet for personer i 1.-9. decil., som arver ca. 10.000 kr. Den øverste percentil, altså den ene procent af befolkningen med de største indkomster (blandt de 50-59-årige), arver i gennemsnit knap 5 gange så meget som de øvrige 99 procent.

Anm.: 50-59-årige. Ækvivalerede disponible indkomster i 2018. Arv er fra boer i 2019.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Størrelsen på arv som andel af nettoformue er faldende fra 1. indkomstdecil til 10. indkomstdecil, *jf. figur B.2*. Sammenhængen er imidlertid ikke lige så tæt som ved formuefordelingen. Det skal blandt andet ses i lyset af, at den samlede nettoformue i den nederste del af indkomstfordelingen ikke er negativ eller tæt på nul, samt at arven sættes i forhold til nettoformuen opdelt på indkomster, og der vil således være en naturlig udligning af effekten.

5. Forskelle i sunde leveår

Ofte er forskelle i den økonomiske situation på tværs af befolkningen omdrejningspunktet for debatten om ulighed, fx indkomst- eller formueforskellene. De økonomiske forhold kan blandt andet være gode indikatorer for, om og for hvem de mest nødvendige forbrugsbehov er dækket. Hertil kommer, at der findes dækkende oplysninger af høj kvalitet for hele befolkningen om eksempelvis indkomst og formueforhold.

Det er imidlertid ikke muligt at belyse alle aspekter og implikationer af ulighed alene ud fra økonomiske størrelser. En anden væsentlig parameter er forskellene i sundhed. Populært sagt er det svært at få glæde af ens indkomst eller formue, hvis man eksempelvis ikke er i live eller ikke er rask.

Der er væsentlige forskelle på, hvor længe personer i befolkningen lever. Det gælder også på tværs af befolkningsgrupper, fx opdelt på uddannelsesniveau, branche eller indkomst. Eksempelvis kan personer med en videregående uddannelse forvente et længere liv end ufaglærte.

Middellevetiden i Danmark er steget i de seneste årtier, samtidig med at forskellene i levetid er reduceret. Den bredt funderede stigning i middellevetiden stiller et nyt spørgsmål. Hvordan er kvaliteten af de ekstra leveår? I takt med at en større andel af befolkningen opnår et langt liv, kan der blive stillet større krav til, hvad det skal indeholde. Oplevelsen af at leve et godt liv kan eksempelvis afhænge af, om man føler sig fysisk og mentalt rask, kan klare sig selv og ikke er ensom.

Litteraturen har i de seneste årtier i stigende grad fokuseret på at definere, måle og debattere, hvad et godt eller sundt leveår er. I praksis afhænger vurderingen af et godt liv af, hvordan den enkelte person oplever det. Det er væsentligt mere komplekst at afgrænse gode leveår end størrelsen på indkomsten eller middellevetiden. Der findes ikke en entydig definition af gode eller sunde leveår.

I dette kapitel belyses gode leveår i form af sunde år uden fysisk funktionsnedsættelse og år uden diagnose for en række alvorlige sygdomme. Og der gives et bud på udviklingen i forskellene på sunde leveår i befolkningen.

Formålet med opgørelserne er at nuancere eksisterende analyser af forskellene i sundhed, som ofte tager udgangspunkt i forskelle i levealdre. Der inddrages oplysninger om befolkningens sundhed fra flere kilder. Det er således ikke muligt at konkludere noget håndfast om eksempelvis indekseringen af pensionsalderen, det demografiske træk eller indretningen af det fremtidige sundhedssystem.

Hovedbudskaberne i kapitlet er:

- Befolkningens middellevetid er øget markant de seneste to årtier. Middellevetiden for 50-årige er steget med godt 4½ år for mænd og ca. 4 år for kvinder fra 1997 til 2019.
- I samme periode er forskellen på, hvor lang tid man lever, reduceret. Forskellene i levetid målt ved Gini-koefficienten er reduceret med 3,3 pct.-point for 50-årige mænd og 3,9 pct.-point for 50-årige kvinder.
- Der er flere måder at opgøre sundhed på. Afgrænsningen kan blandt andet tage afsæt i mental sundhed, fysisk sundhed, funktionsnedsættelse eller livsindhold. Det valgte mål kan have betydning for det målte niveau og udviklingen i sunde leveår.
- Der er tegn på, at stigningerne i middellevetiden fra 1997 til 2017 i betydeligt omfang er blevet omsat til flere sunde leveår. Antallet af oplevede *leveår uden aktivitetsbegrænsninger* i det daglige, såsom at gå en tur, gå op ad trappen eller lave mad, er steget med 4,0 år for 40-årige mænd og 3,9 år for 40-årige kvinder. Siden 2002 er andelen af personer mellem 65 og 79 år, der selv vurderer sig begrænset, reduceret med 5,5 pct.-point til 37 pct.
- Andelen af livet, som udgøres af sunde leveår uden aktivitetsbegrænsninger, er steget på tværs af køn i den betragtede periode. For 40-årige mænd kan hele stigningen i middellevetid siges at være omsat til sunde leveår uden aktivitetsbegrænsninger, hvorfor andelen af livet med sunde leveår også er steget. For 40-årige kvinder har stigningen i sunde leveår uden aktivitetsbegrænsninger ligefrem oversteget stigningen i middellevetiden, hvilket har medført en større stigning i andelen af livet med sunde leveår.
- Antallet af *diagnosefri leveår* er steget med 2,7 år for 40-årige mænd og 2,4 år for 40-årige kvinder. Stigningen er dog mindre end stigningen i middellevetiden, hvorfor andelen af livet uden diagnoser er faldet for begge køn fra 1997 til 2017. Diagnoser er her afgrænset til en række udvalgte diagnoser for somatiske sygdomme, som er forbundet med høj dødelighed. Det omfatter dog kun diagnoser stillet i sygehusvæsenet (dvs. ikke hos almenpraktiserende læger).
- Forskellene i diagnosefri levetid målt ved Gini-koefficienten er reduceret fra 1997 til 2017, men reduktionen i forskellene i sunde leveår for både mænd og kvinder har været mindre end reduktionen i forskellene i levetid.
- Middellevetiden er lavere blandt ufaglærte end blandt øvrige uddannelsesgrupper. Samtidig udgør sunde leveår en mindre del af middellevetiden for ufaglærte. Eksempelvis udgør diagnosefri leveår ca. 85 pct. af middellevetiden for 50-årige mænd med en videregående uddannelse i 2017, mens den blandt ufaglærte 50-årige mænd udgør 81 pct.
- På tværs af uddannelsesgrupper har alle oplevet en stigning i antallet af sunde leveår fra 1997 til 2017. De relative forskelle mellem uddannelsesgrupper er dog blevet større over tid. Eksempelvis har ufaglærte 50-årige mænd opnået ét ekstra sundt leveår uden diagnoser, mens erhvervsuddannede mænd har opnået 2,8 flere sunde leveår, og mænd med en videregående uddannelse har fået 2,9 ekstra sunde leveår. Forskellene på tværs af uddannelsesgrupper skal fortolkes varsomt, da gruppernes sammensætning er ændret over tid.

5.1 Udviklingen i levetid

Sundheden i befolkningen målt ved middellevetiden er steget over de seneste knap 40 år. Middellevetiden for en befolkningsgruppe beregnes med udgangspunkt i de aldersfordelte overlevelsessandsynligheder fra et år til det næste. Middellevetiden for nyfødte opgøres eksempelvis ved for et givent år at beregne, hvor stor en andel af de 0-årige, der bliver et år, hvor stor en andel af de 1-årige der bliver to år, og så fremdeles. Herefter kan den gennemsnitlige levetid (middellevetiden) opgøres. Eksempelvis er middellevetiden for en 0-årig omkring 82 år i 2019.

Middellevetiden kan udtrykkes som den forventede levetid for en person givet de aldersfordelte overlevelsessandsynligheder i et givent år. De aldersfordelte overlevelsessandsynligheder, og dermed middellevetiden, er steget over tid og forventes at stige fremover. En nyfødt vil derfor formentlig kunne forvente at leve længere end 82 år.

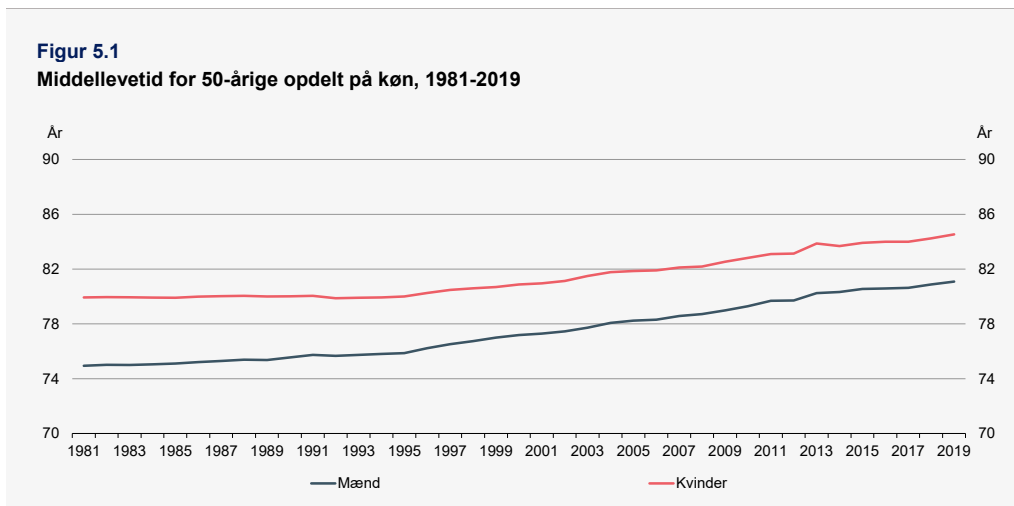
Stigningen i middellevetiden i begyndelsen og midten af 1900-tallet kan primært henføres til faldende børnedødelighed. Sandsynligheden for at overleve det første år er i dag markant større end for 100 år siden. Der er tegn på, at de seneste årtiers stigning i levetiden i højere grad hænger sammen med lavere risiko for at dø blandt ældre personer. Det kan blandt andet skyldes, at behandlingen af udvalgte sygdomme, såsom cancer, diabetes og hjertekarsygdomme, er forbedret. Herudover kan noget af den positive udvikling formentlig forklares ved ændringer i livsstil, herunder et fald i antallet af rygere i befolkningen.

Middellevetiden for kvinder er højere end for mænd. En del af forskellen kan forklares ved forskelle i livsstil på tværs af køn¹. Der tages ofte udgangspunkt i de såkaldte KRAM-faktorer, som omfatter kost, rygning, alkohol og motion. Her klarer mænd sig især dårligere end kvinderne i kategorierne rygning og alkohol, hvor mænd er overrepræsenteret i gruppen af storforbrugere, *jf. National sundhedsprofil, 2017*, Sundhedsstyrelsen.

Middellevetiden er steget for både mænd og kvinder de seneste fire årtier. Stigningen har været en smule større for mænd end for kvinder, så forskellen i middellevetid mellem kønnene er blevet mindre. Middellevetiden for 50-årige mænd i dag er omtrent på niveau med middellevetiden for kvinder omkring årtusindeskiftet.

Middellevetiden for 50-årige mænd er steget fra ca. 75 år i 1981 til ca. 81 år i 2019, mens middellevetiden for 50-årige kvinder er steget fra ca. 80 år i 1981 til ca. 84½ år i 2019, *jf. figur 5.1*.

¹ Se fx Helweg-Larsen og Juel, *Sex differences in mortality in Denmark during half a century, 1943-92, 2000*.

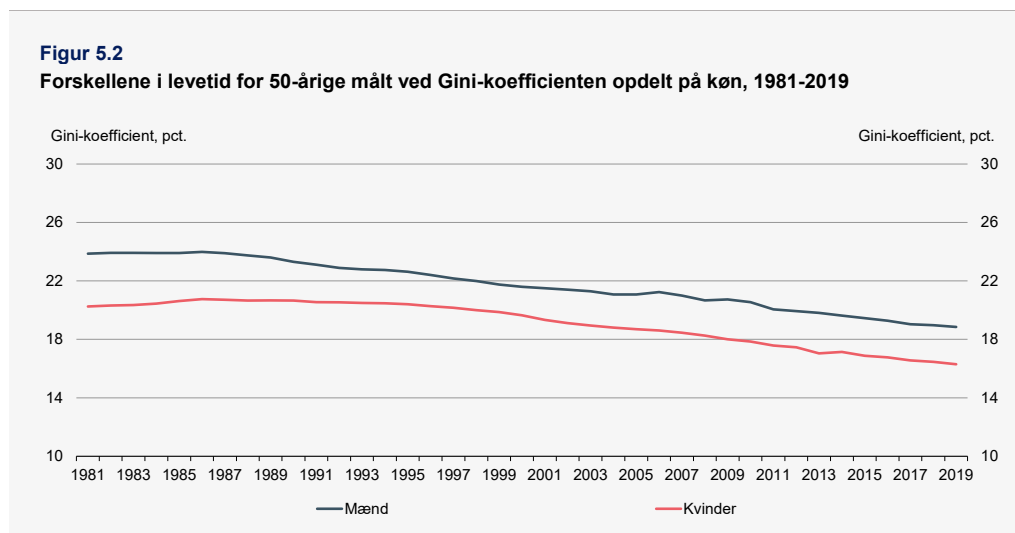
Anm: Middellevetid for personer, der er i live som 50-årige.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Stigningen i middellevetiden er udtryk for udviklingen i den forventede levetid for befolkningen som helhed. Alle personer opnår imidlertid ikke samme alder. Nogle personer lever i kortere tid end middellevetiden, og andre lever længere. For at få et mere dækkende billede af udviklingen kan det derfor være nødvendigt at opgøre forskellene i levetid.

Der er flere mål, der kan belyse forskellene i levetid. Her tages udgangspunkt i Gini-koefficienten, der også benyttes til at opgøre indkomstforskellene. Gini-koefficienten er et relativt spredningsmål. Det betyder, at de målte forskelle i levetid reduceres, hvis de absolutte forskelle i levetid udgør en faldende andel af middellevetiden, eksempelvis hvis de absolutte forskelle er uændret, mens middellevetiden stiger.

Forskellene i levetid for 50-årige målt ved Gini-koefficienten er reduceret med 5 pct.-point for mænd og 4 pct.-point for kvinder fra 1981 til 2019, jf. figur 5.2. Andre spredningsmål peger også på, at forskellene i levetid er reduceret, jf. kapitel 4 i *Ulighedensredegørelsen 2020*, Finansministeriet.

Anm.: Forskelle i levetid for 50-årige. Opgjort på baggrund af aldersfordelte overlevelsessandsynligheder i året.
 Kilde: Egne beregninger på Lovmodellens datagrundlag.

Reduktionen i forskellene i levetid skal blandt andet ses i lyset af, at færre personer dør tidligt. Det kan blandt andet skyldes bedre forebyggelse og behandling af sygdomme, som før har været forbundet med større dødelighed i årene op til og omkring pensionsalderen. For eksempel cancer, diabetes og hjertekarsygdomme². Andre faktorer kan være sundere kostvaner, mere motion, mindre rygning og lavere alkoholforbrug. Ligesom mindre nedslidende arbejdsforhold for nogle grupper kan have betydning.

Det skal bemærkes, at virkningerne af forbedringer i sundhed typisk først viser sig lang tid efter, at de indtræffer. Eksempelvis vil forbedringer i befolkningens sundhed, som følge af en faldende andel rygere i befolkningen, først slå fuldt igennem i højere middellevetid og eventuelt faldende forskelle i levetid, når den fulde virkning i form af færre tilfælde af blandt andet lungesygdomme viser sig fuldt ud efter en række år.

5.2 Sundhed er flere ting

Udviklingen i middellevetiden og forskellene i levetid giver ikke et fuldkomment billede af befolkningens helbred. Et bredere fokus kan inddrage kvaliteten af levetiden, herunder om flere leveår giver anledning til flere sunde leveår med mulighed for at leve et aktivt liv.

Sundhed i et sådant bredere fokus kan være sammensat af en række faktorer, herunder om man oplever at have et godt helbred både fysisk og mentalt med fravær af begrænsende lidelser. Der kan også være andre ting, der har betydning for den samlede oplevelse af et godt liv, fx et aktivt fritids- eller arbejdsliv, og om man jævnligt har kontakt til familie og venner, eller føler sig ensom.

² Se fx Aburto m.fl., *Potential gains in life expectancy by reducing inequality of lifespans in Denmark: an international comparison and cause-of-death analysis, 2018.*

Der er blevet peget på, at sunde leveår blandt ældre kan vurderes ud fra fire dimensioner, som omfatter fravær af sygdom, opretholdelsen af et højt kognitivt og fysisk funktionsniveau, aktiv deltagelse i samfundslivet samt mental sundhed, *jf. boks 5.1*.

Boks 5.1

Sunde leveår blandt ældre

Forskningen tager udgangspunkt i flere indikatorer, når sunde leveår analyseres. Rowe og Kahns har eksempelvis præsenteret en model i studiet *Successful Aging* (1997) (oversat: sund aldring), som beskriver, hvad der skal til for at blive ældre og fortsat have et sundt liv. Modellen danner grundlag for tilgangen til sundhed og sunde leveår i analyserne her. Tilgangen tager udgangspunkt i den ældre del af befolkningen og er dermed ikke nødvendigvis repræsentativ for, hvad sunde leveår er for hele befolkningen under ét.

Modellen for sund aldring omfattede i udgangspunktet tre områder, men senest har Sundhedsstyrelsen og Syddansk Universitet (*Sund aldring*, 2021) tilføjet en kategori omkring *mental sundhed*. De tre oprindelige kategorier for sund aldring omfatter *fravær af sygdom*, *aktiv deltagelse i livet* samt *højt kognitivt og fysisk funktionsniveau*. Det enkelte område dækker over en lang række af potentielle underkategorier, som alle kan være med til at belyse hovedområdet fra forskellige vinkler.

Fravær af sygdom kan dække over fraværet af specifikke sygdomme eller en bredere gruppe af sygdomme med ens karakteristika. *Højt kognitivt og fysisk funktionsniveau* omfatter evnerne til at gennemføre aktiviteter af fysisk og kognitiv karakter. *Aktiv deltagelse i livet* omfatter ifølge Rowe og Kahn både sociale relationer og såkaldte produktive aktiviteter. Sociale relationer beskriver blandt andet muligheden for at modtage hjælp fra andre, herunder støtte i perioder med personlige udfordringer, mens *produktive* aktiviteter eksempelvis omfatter ulønnet frivilligt arbejde eller pasning af børnebørn.

Der er en vis grad af overlap på de fire områder, ligesom der også tit er en tæt sammenhæng mellem dem. Eksempelvis kan et sygdomsforløb medføre nedsat funktionsniveau både fysisk og kognitivt. Nedsat funktionsniveau kan bidrage til mindre deltagelse i livet samt være med til at påvirke det mentale helbred negativt.

Hvert af de fire områder, som samlet set afgrænser sundhed, kan beskrives med forskellige indikatorer. Under hvert enkelt område er der en række mulige definitioner, metoder og data, der kan bidrage til at beskrive gode leveår, *jf. figur a*.

Boks 5.1 (fortsat) Sunde leveår blandt ældre

Figur a Sunde leveår er flere ting

Fravær af sygdom – 35 pct. af 50+-årige lever med en potentiel livsfarlig diagnose

Aktiv deltagelse i livet – to ud af fem ældre mellem 66 og 75 år udfører frivilligt arbejde

Høj kognitivt og fysisk funktionsniveau – 37 pct. mellem 65 og 79 år føler sig lidt eller meget begrænset i hverdagens aktiviteter

Mental sundhed – 3,5 pct. over 65 år er diagnosticeret med demens

Anm.: *Fravær af sygdom*: baseret på Charlson-diagnoser over en treårig periode. *Aktiv deltagelse i livet*: *Frivillighedsundersøgelsen* af VIVE, 2021. *Højt kognitivt og fysisk funktionsniveau*: Baseret på data fra SHARE i 2015. *Mental sundhed*: *Declining incidence of dementia: A national registry-based study over 20 years* af Taudorf m.fl., 2019 og *Livskvalitetsundersøgelsen* af Danmarks Statistik, 2015.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Definitionen af, hvad det vil sige at have et godt helbred, kan variere over tid. Det kan blandt skyldes, at der i takt med at middellevetiden stiger, stilles større krav til egen sundhed, og hvad man skal være i stand til. De fleste forventer formentlig, at alderdommen skal bruges på tid med børnebørnene, fritidsinteresser og måske endda flere rejser. Det kan også hænge sammen med, at nogle sygdomme påvirker helbredet forskelligt over tid. Invalideringen af bestemte sygdomme reduceres således ofte over tid. Et amerikansk studie* viser, at især øjenssygdomme og blodpropper bliver mindre invaliderende fra starten af 1990'erne til slutningen af 00'erne. Modsat viser de, at demens er mere invaliderende over tid. Det kan hænge sammen med, at flere modtager diagnosen i dag, i takt med at befolkningen bliver ældre.

*) Se *Understanding the improvement in disability free life expectancy in the US elderly population, 2016*, Chernem m.fl.

Det er komplekst at vurdere kvaliteten af leveår i alle dimensioner. Og der eksisterer derfor heller ikke ét mål, der entydig kan benyttes til at vurdere, om et leveår samlet set er sundt. Opgørelserne i dette kapitel knytter sig til de dimensioner, der har fokus på sunde leveår uden diagnoser for en række udvalgte somatiske sygdomme eller funktionsnedsættelse. Det er således ikke en udtømmende beskrivelse af den generelle sundhed i befolkningen.

Betydning af sundhed for livstilfredshed

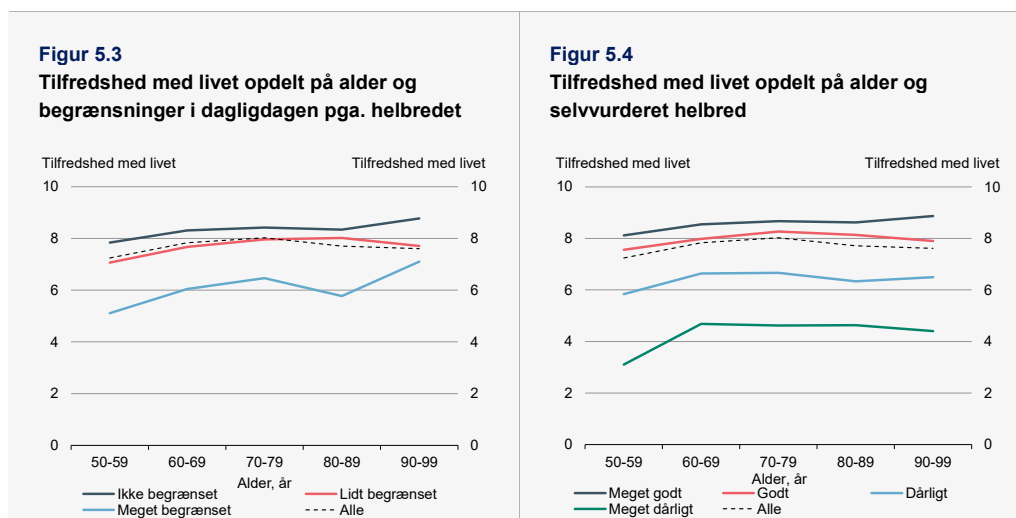
Oplevelsen af at være sund er i nogen grad subjektiv og kan variere fra person til person. Eksempelvis vil nogle personer opleve sig selv som værende sunde, hvis de kan klare dagligdags opgaver som at stå ud af sengen og være i stand til at lave mad. Andre vil først definere sig som sunde, hvis de

også er i stand til at rejse, besøge venner og familie, mens andre igen vil tolke et sundt liv som det at være i stand til at gå på arbejde og løbe langdistanceløb.

Oplevelsen af at være sund kan også variere over tid. I et velstående land med en høj grad af lige muligheder for uddannelse og sundhed kan forventningerne til det sunde liv blive opfattet relativt til sundheden i den øvrige befolkning. I takt med at flere og flere kan leve et aktivt liv med rejser og fysisk udfoldelse, kan disse aktiviteter blive opfattet som almindelige og som en forventelig del af et sundt liv.

Tilsvarende kan oplevelsen af at være sund også variere mellem aldersgrupper eller på tværs af generationer. Eksempelvis har forskelle i fysisk sundhed målt ved begrænsninger i dagligdagen umiddelbart mindre betydning for livstilfredsheden i den ældre del af befolkningen end i den yngre del af befolkningen. Det kan blandt andet skyldes, at lidelser med betydning for det fysiske helbred er mere almindelige i den ældre del af befolkningen.

Livskvalitetsundersøgelsen, Danmarks Statistik fra 2015 viser en sammenhæng mellem livstilfredshed og oplevelsen af eget helbred. De personer, som føler sig begrænset i dagligdagens aktiviteter på grund af helbredet, er generelt mindre tilfredse med livet end personer, der ikke føler sig begrænset, jf. figur 5.3.

Anm.: Selvvurderede aktivitetsbegrænsninger fra *Livskvalitetsundersøgelsen 2015* gennemført af Danmarks Statistik vedrørende spørgsmålene: ”Er du på grund af dit helbred begrænset i dine daglige aktiviteter?” og ”Hvordan synes du, dit helbred er alt i alt?”. Ca. 42.500 personer har besvaret undersøgelsen. Opregnet til befolkningsniveau ved hjælp af vægte fra undersøgelsen. Tilfredshed med livet knytter sig til følgende spørgsmål i undersøgelsen: ”Alt i alt hvor tilfreds er du med dit liv for tiden?”. Svaret angives på en skala mellem 0 og 10.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Tilsvarende er personer, der beskriver deres helbred som værende enten ”meget dårligt” eller ”dårligt”, markant mindre tilfredse med livet, end personer, som beskriver deres helbred som ”godt” eller ”meget godt”, jf. figur 5.4.

Sundhed som fravær af funktionsnedsættelser eller sygdom

Personer med et godt helbred kan blandt andet afgrænses til personer, der *ikke* føler sig begrænset i almindelige daglige aktiviteter (*højt fysisk funktionsniveau*) eller ikke er ramt af sygdom (*sygdomsfri*).

I litteraturen er personers helbred ofte blevet undersøgt med udgangspunkt i oplysninger om selvoplevet helbred indsamlet ved interview- eller spørgeskemaundersøgelser (surveydata). Analyser på denne type af data er begrænset af, at oplysningerne typisk ikke indsamles systematisk over tid og kun omfatter en mindre del af befolkningen.

To surveys, som er indsamlet over tid, er den såkaldte Ældrebase og SHARE³. I begge undersøgelser stilles spørgsmål vedrørende selvvurderet helbred til et begrænset antal ældre over 50 år.

Ældrebasen er en national undersøgelse af danskernes helbred, som blev gennemført første gang i 1997 og indsamles hvert femte år. SHARE er en europæisk undersøgelse af helbredet i de enkelte landes befolkninger, der er indsamlet ca. hvert andet år siden 2002.

Et spørgsmål, som ofte indgår i helbredsundersøgelser, er, om de adspurgte generelt føler sig *begrænset i aktiviteter, som personer normalt udfører, på grund af helbredsproblemer*⁴. Det giver således en subjektiv vurdering af eget helbred. Selvvurderet helbred er tidligere vist korreleret med forekomsten af sygdom og død. Selvvurderet helbred opgjort på denne måde viser isoleret set en forbedring af helbredet i befolkningen fra 2002 til 2015 opgjort ved SHARE. Omkring 37 pct. af personer mellem 65 og 79 år svarede, at de følte sig begrænset i 2015, hvilket er ca. 5,5 pct.-point færre end i 2002, *jf. figur 5.5*.

En anden tilgang til at opgøre befolkningens helbred er at stille en række spørgsmål om muligheden for selvstændigt at udføre udvalgte aktiviteter (ADL). Spørgsmålene tager udgangspunkt i konkrete aktiviteter, som bidrager til at gøre det muligt at klare sig selv i hverdagen, fx om det er muligt selv at klare madlavning, toiletbesøg og gå op ad trapper⁵. Det er dermed en mere objektiv indikator baseret på konkrete aktiviteter, og besvarelserne kan være mere sammenlignelige på tværs af de adspurgte og over tid.

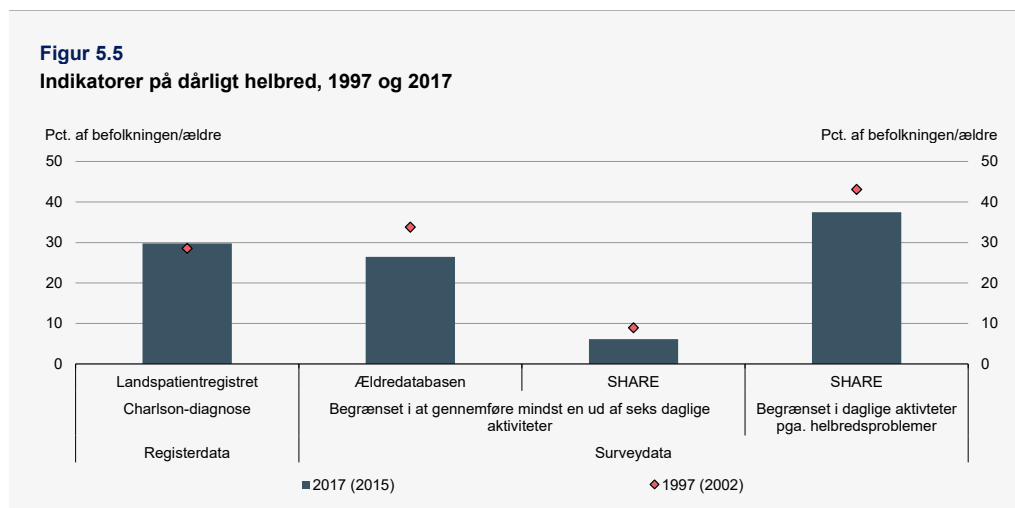
Befolkningens helbred skønnes at være forbedret ved opgørelse af ADL over de seneste to årtier. Ifølge Ældrebasen er andelen af de 65-79-årige med begrænsninger i at udføre én af seks hverdagsaktiviteter faldet fra 34 pct. i 1997 til 26,5 pct. i 2017. Oplysningerne i SHARE viser et fald i andelen med begrænsninger fra ca. 9 pct. i 1997 til ca. 6 pct. i 2017.

Den højere andel af personer med begrænsninger ifølge oplysningerne fra Ældrebasen skyldes blandt andet, at der her både er mulighed for at svare "ja" til at være begrænset i mere og mindre grad.

³ The Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe.

⁴ "...har De på grund af et helbredsproblem følt begrænsninger i forhold til de aktiviteter, folk normalt laver?" forkortet GALI: Global Activity Limitation Indicator.

⁵ Målet beskrives i litteraturen som ADL: Activities of Daily Living.

Anm.: Opgørelsen af Charlson-diagnoser omfatter voksne over 70 år. Ældredata-basen og SHARE omfatter 65-79-årige, idet datagrundlaget er begrænset til gruppen i ældredata-basen i 1997. Oplysninger fra Ældredata-basen og diagnoser er fra 1997 og 2017. Oplysninger fra SHARE er fra 2002 og 2015.

Kilde: Egne beregninger på Ældredata-basen, SHARE samt lovmodellens datagrundlag.

En ulempe ved oplysninger om selvoplevet sundhed fra spørgeskemaundersøgelser er, at de kun omfatter et mindre udsnit af befolkningen. Oplysninger indsamlet med administrative formål omfatter modsat typisk hele befolkningen. Det gælder eksempelvis forekomsten af diagnoser modtaget på hospitaler, som er indsamlet centralt i Landspatientregisteret. Det er på baggrund heraf muligt at identificere alle personer med diagnoser for udvalgte sygdomme. Det gælder eksempelvis de såkaldte Charlson-diagnoser, herunder diabetes, hjertekarsygdomme, demens og kræft, som har det til fælles, at de vurderes at øge risikoen for at dø.

Andelen af befolkningen over 70 år, som lever med en Charlson-diagnose, er steget de seneste 20 år. Andelen af befolkningen med en såkaldt Charlson-diagnose er steget fra 28,5 pct. i 1997 til knap 30 pct. i 2017 med den anvendte opgørelsesmetode.

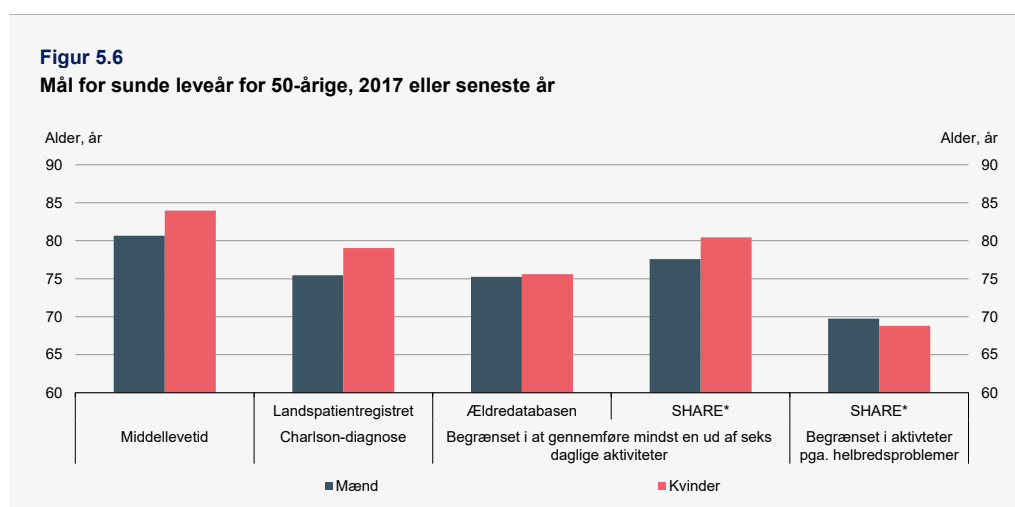
Sunde leveår

Ved at kombinere oplysninger om befolkningens dødelighed og 'sygdoms'-hyppigheder er det muligt at opgøre antal sunde leveår ved den såkaldte *Sullivans metode*, jf. boks 5.2. Mål for sygdomshyppigheder tager udgangspunkt i de aldersbetingende forekomster af diagnoser eller aktivitetsbegrænsninger opdelt på køn.

Sunde leveår udgør den største del af livet, når det opgøres med udgangspunkt i seks surveysspørgsmål om begrænsninger i daglige aktiviteter på baggrund af data fra SHARE. Med udgangspunkt i samme mål, men på baggrund af data fra Ældredata-basen, er der færre sunde leveår og en mindre forskel på tværs af køn. En af fordelene ved Ældredata-basen er, at det er en betydeligt større stikprøve end SHARE, og det må derfor forventes, at stikprøveusikkerheden er mindre.

Sunde leveår uden aktivitetsbegrænsninger udgør 80,4 år for kvinder og 77,6 år for mænd i 2015 opgjort ved SHAREs data, jf. figur 5.6. Opgjort på baggrund af data fra Ældrebase udgør sunde leveår ca. 75½ år og er omtrent ens på tværs af køn.

Diagnosefri levetid baseret på oplysninger fra Landspatientsregistret er lidt kortere end ved mål for begrænsninger i daglige aktiviteter baseret på data fra SHARE. Diagnosefri levetid udgør således 79,0 år for kvinder og 75,4 år for mænd i 2017.

Anm.: Datagrundlagene varierer på tværs af mål. Landspatientregistret er brugt til diagnoser. SHARE *The Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe* er en spørgeskemaundersøgelse foretaget af forskere, finansieret af EU-kommissionen. ADL (*Activities of Daily Living*) er en samlet score over en række spørgsmål vedrørende konkrete daglige aktiviteter, såsom begrænsninger i at gå en tur, lave mad, gå på trapper eller lignende. GALI *Global Activity Limitation Indicator* omfatter ét spørgsmål vedr. begrænsninger i daglige aktiviteter.

*) 2015-tal.

Kilde: Egne beregninger på VIVEs ældrebase, SHARE samt lovmodellens datagrundlag.

Antallet af sunde leveår er færrest, når det opgøres på baggrund af ét spørgsmål om aktivitetsbegrænsninger i bred forstand. Det dækker over, at en stor andel af de ældre, svarende til ca. 40 pct. af de 65-79-årige, i nogen grad føler sig begrænset på grund af helbredet. Sammenlignet med andre helbredsindikatorer kan det indikere, at målet er for bredt, og at det formentlig indkredser en gruppe af ældre, som kan opretholde et normalt liv med høj livskvalitet.

Boks 5.2**Metode til opgørelse af sunde leveår**

Sunde leveår opgøres ved den såkaldte Sullivans metode, som er en udbredt metode til at opgøre sunde leveår. Fx i EU-kommissionens opgørelse af *Healthy Life Years*, som opgør sunde leveår for EU's medlemslande.

Et centralt spørgsmål i beregningen af sunde leveår er, hvordan sundhed defineres, og hvordan det er muligt at opgøre på baggrund af tilgængelige oplysninger om danskernes helbred. For at kunne opgøre sunde leveår er der behov for oplysninger, som indikerer, om en person er ved godt eller dårligt helbred.

I praksis beregnes sandsynligheden for at være ved dårligt helbred for hvert alderstrin og evt. inden for en given gruppe, herunder køn og uddannelse. De kombinerede overlevelses- og sundhedssandsynligheder er således med til at danne den samlede sandsynlighed for at overleve som sund på hvert alderstrin og deraf antallet af sunde leveår.

Sullivans metode

Med Sullivans metoden beregnes en sygdoms- eller invalideringshyppighed på hvert alderstrin i befolkningen. Den beregnede hyppighed kombineres med dødelighedstavler og derved fås et mål for sund overlevelse på hvert alderstrin til beregning af sund middellevetid. Dødelighedstavler indeholder de aldersbetingede overlevelsessandsynligheder og danner dermed grundlag for opgørelsen af middellevetider.

Sunde leveår for 50-årige opgøres eksempelvis ved at beregne, hvor stor en andel af de 50-årige, der bliver ét år ældre, og hvor mange af disse der er ved godt helbred. Det samme for de 51-årige osv.

Sandsynligheden for at være ved godt helbred opgøres, som andelen, der vurderer sig selv som værende ved godt helbred, eller som andelen der ikke har en relevant diagnose. Det er således muligt for personer, som på et tidligere tidspunkt i livet havde dårligt helbred, at vurdere sig selv som værende ved godt helbred igen senere i livet. Hyppighederne opgøres altså med såkaldt *tilbagelægning*. Det er på linje med EU-kommissionens fremgangsmåde. Det kan i få tilfælde medføre, at sandsynligheden for at have et godt helbred er stigende med alderen inden for nogle aldersintervaller.

Hvordan opgøres sunde leveår?

Ved opgørelsen af sunde leveår skelnes der ofte mellem antallet af sunde leveår og sunde leveår som andel af middellevetiden. En 65-årig kan eksempelvis ifølge opgørelsen fra EU-kommissionen på baggrund af oplysninger fra EU-SILC forvente 11,3 sunde leveår i 2019, hvilket er uændret siden 2018. I samme periode er middellevetiden for de 65-årige imidlertid steget fra 19,4 år til 19,8 år. Det betyder, at sunde leveår som andel af middellevetiden er faldet fra 58 pct. til 57 pct. Antallet af sunde leveår er *uændret*, mens sunde leveår som andel af middellevetiden er *faldet*. Konklusionerne af opgørelsen kan variere alt efter, hvordan sunde leveår præsenteres.

Mål for sunde leveår

Sunde leveår bliver her opgjort ved hjælp af oplysninger om selvoplevet helbred fra surveyundersøgelser og diagnoser fra Landspatientregistret. Det første beskriver leveår uden begrænsninger i at gennemføre hverdagsaktiviteter, *leveår uden aktivitetsbegrænsninger*. Det andet viser leveår uden sygdom, *diagnosefri levetid*.

Boks 5.2 (fortsat)**Metode til opgørelse af sunde leveår***Selvrapporteret sundhed (surveydata)*

Til survey-målet for sunde leveår benyttes et Activities of Daily Living (ADL) mål. Dette er baseret på besvarelser vedrørende muligheden for at udføre forskellige dagligdagsaktiviteter. De tager udgangspunkt i områderne: Gå omkring i hjemmet (evt. ved hjælp af stok, krykker el.lign.), vaske sig (gå i bad), tage tøj eller sko af og på, klippe tånegle, gå på trapper og gå udendørs. Mangel på sundhed er defineret som at have besvær med eller slet ikke at kunne udføre mindst en af disse aktiviteter.

Opgørelsen af sunde leveår i analysen benytter data fra Ældredatabasen. Ældredatabasen har i basisåret ikke nogen besvarelse på de ældste alderstrin over 79 år, og det antages derfor beregningsteknisk, at sygdomsfrekvensen er konstant efter 75-79 år for alle årene. Desuden er sygdomsfrekvenserne lagt fladt inden for aldersintervaller af 5 år, da respondenterne til undersøgelsen er udvalgt i 5-års aldersintervaller. Undersøgelsen er gennemført i årene 1997, 2002, 2007, 2012 og 2017.

Der er i opgørelsen taget udgangspunkt i nogle relativt få grupper af aktiviteter, som i sig selv har nogle begrænsninger. Det er som nævnt muligt at udvide med spørgsmål om andre aktiviteter, som kan være med til at belyse sundhed i flere dimensioner. Det kan eksempelvis udvides med spørgsmål om aktiviteter som at benytte en telefon eller computer, handle ind, rengøring i eget hjem, selv stå for regnskaber mv., der i litteraturen er omtalt som IADL (*instrumental activities of daily living*). Det kan også udvides til at omhandle mål såsom gribestyrke. Store stikprøver er særligt vigtigt for beregning af sunde leveår, da metoden kræver observationer på flere alderstrin og helst også på de højeste alderstrin, hvilket kan være svært at indsamle og ofte er sparsomt repræsenteret i stikprøver for hele befolkningen.

Sygdomme (registerdata)

Ved opgørelsen af sundhed ved brug af registeroplysninger for hele befolkningen er de aldersbetingede sundheds-sandsynligheder beregnet på baggrund hoveddiagnoser på de danske sygehuse fra Landspatientregistret. Sygdommene omfatter 17 sygdomsgrupper, som betegnes Charlson-diagnoser. De blev samlet og beskrevet af Mary Charlson, som påviste, at de var forbundet med en forøget sandsynlighed for at dø. I opgørelsen af diagnosefri middelevetid defineres en person som værende ved et dårligt helbred, hvis vedkommende har modtaget en Charlson-diagnose i året, året inden eller året efter opgørelsestidspunktet. Hvis vedkommende overlever en Charlson-diagnose i mere end et år, vurderes personen i opgørelsen som værende diagnosefri igen. Charlson-diagnoser er selvsagt ikke dækkende over alle sygdomme, som kan påvirke individets helbredsstatus. Sjældne sygdomme og psykiske diagnoser er eksempelvis ikke dækket, da det er somatiske hovedgrupper af udbredte sygdomme.

Diagnoserne omfatter følgende 17 hovedgrupper: Blodprop i hjertet (myokardieinfarkt), kongestiv hjerteinsufficiens, perifer arteriesygdom, blodkarsygdomme i hjernen, demens, forhøjet blodtryk i lungekredsløb, bindevævssygdomme, mavesårssygdomme, mild leversygdom, diabetes uden komplikationer, diabetes med komplikationer, hjerneskader / lammelse af lemmer, nyresygdom, kræft, alvorlig leversygdom, metastatisk kræft og AIDS/HIV.

5.3 Udvikling i sunde leveår

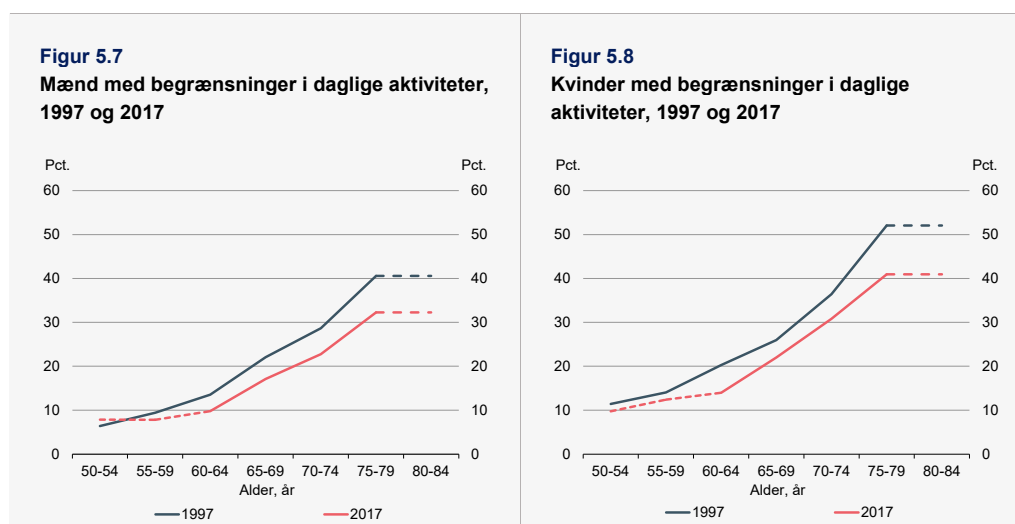
Udviklingen i sunde leveår kan belyses med udgangspunkt i antallet eller andelen af middelevetiden, som er sunde leveår. Der tages her udgangspunkt i to mål for sunde leveår – diagnosefri leveår og leveår uden aktivitetsbegrænsninger. Diagnosefri leveår er opgjort på baggrund af registeroplysninger, mens leveår uden aktivitetsbegrænsninger er opgjort på baggrund af surveyoplysninger fra Ældredatabasen.

Antallet af sunde leveår er steget over tid for de fleste af de benyttede mål, hvilket blandt andet fremgår af Sundhedsstyrelsens litteraturgennemgang, *Sund aldring*, 2021. Det skal ses i lyset af, at en uændret sundhed i befolkningen kombineret med længere levetid i sig selv vil resultere i flere sunde leveår.

Der er modsat tegn på, at konklusionen om, hvorvidt *andelen* af livet med godt helbred er øget eller reduceret over tid, afhænger af det valgte mål og datagrundlag.

Leveår uden aktivitetsbegrænsninger

Personer over 50 år oplever som hovedregel færre begrænsninger i daglige aktiviteter i 2017 sammenlignet med 1997. Blandt mænd er andelen med oplevede begrænsninger faldet mest blandt de ældste, mens andelen er faldet mindst blandt personer i de yngre aldersgrupper og endda steget en smule for de 50-54-årige, jf. figur 5.7.

Anm.: Andelen af befolkningen, som er begrænset i daglige aktiviteter, tager udgangspunkt i svar på: "Hvordan klarer du følgende opgaver? Har du normalt besvær med: 1) At klippe tånegle?, 2) At gå på trapper?, 3) At gå udendørs?, 4) At gå omkring i hjemmet?, 5) At vaske dig (gå i bad)? og 6) At tage tøj eller sko af og på?". Spørgsmålene er ikke stillet til personer under 65 år i 2017, hvorfor andelen for disse aldersgrupper stammer fra 2012-besvarelserne. Spørgsmålene er stillet til aldersgrupperne 52-, 57-, 62-, 67-, 72- og 77-årige og repræsenterer dermed 5-års aldersintervaller. Det er beregningsteknisk lagt til grund, at andelen af befolkningen over 80 år, som er begrænset i daglige aktiviteter, er den samme som blandt 75-79-årige.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag og Ældredatabasen.

Blandt kvinder er andelen med oplevede aktivitetsbegrænsninger faldet for alle aldersgrupper, idet udviklingen også her har været størst blandt personer i de ældste aldersgrupper, jf. figur 5.8. På tværs af aldersgrupper oplever en større andel af kvinderne end mændene begrænsninger i daglige aktiviteter.

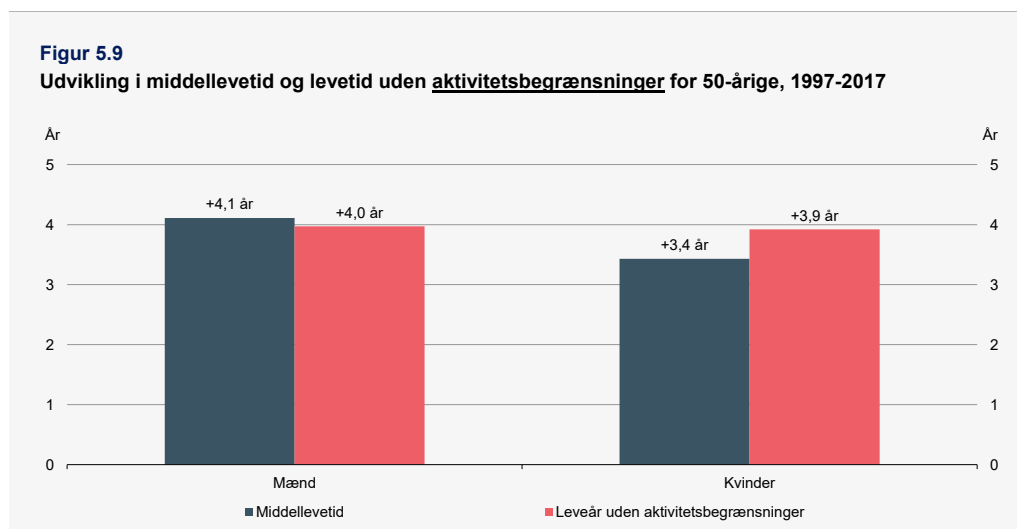
Det skal bemærkes, at der ikke findes oplysninger om udviklingen i andelen med aktivitetsbegrænsninger for personer over 79 år, som beregningsteknisk antages at være identisk med andelen blandt 75-79-årige. Hvis andelen med aktivitetsbegrænsninger faktisk er reduceret mere for personer over

79 år, så er udviklingen undervurderet. Modsat hvis andelen er reduceret *mindre*, så er udviklingen overvurderet.

Faldet i andelen af personer med aktivitetsbegrænsninger på tværs af aldersgrupper bidrager til en relativt stor stigning i det skønnede antal sunde leveår for personer over 50 år. Det skal ses i lyset af, at hvis andelen med aktivitetsbegrænsninger havde været uændret, så ville stigningen i middellevetiden i sig selv have medført en stigning i antallet af sunde leveår målt som år uden aktivitetsbegrænsninger.

Sunde leveår målt som leveår uden aktivitetsbegrænsninger er steget omtrent svarende til stigningen i middellevetiden fra 1997 til 2017. Leveår uden aktivitetsbegrænsninger er steget med omkring 4 år for både kvinder og mænd, mens middellevetiden er steget lidt mere for mænd og lidt mindre for kvinder, *jf. figur 5.9*. Stigningen i antal leveår uden aktivitetsbegrænsninger udgør dermed ca. 98-115 pct. af stigningen i middellevetiden på tværs af køn.

Det kan blandt andet skyldes, at bedre sygdomsbehandling, mere skånsomme operationer og bedre genoptræning efter eksempelvis en hofteoperation bidrager til at reducere eller undgå funktionsnedsættelser, som normalt er forbundet med aktivitetsbegrænsninger. Herudover kan et mindre nedslidende arbejdsliv for nogle være med til at udskyde fysiske skavanker. Endelig kan livsstilsændringer være med til at forbedre den generelle sundhed.

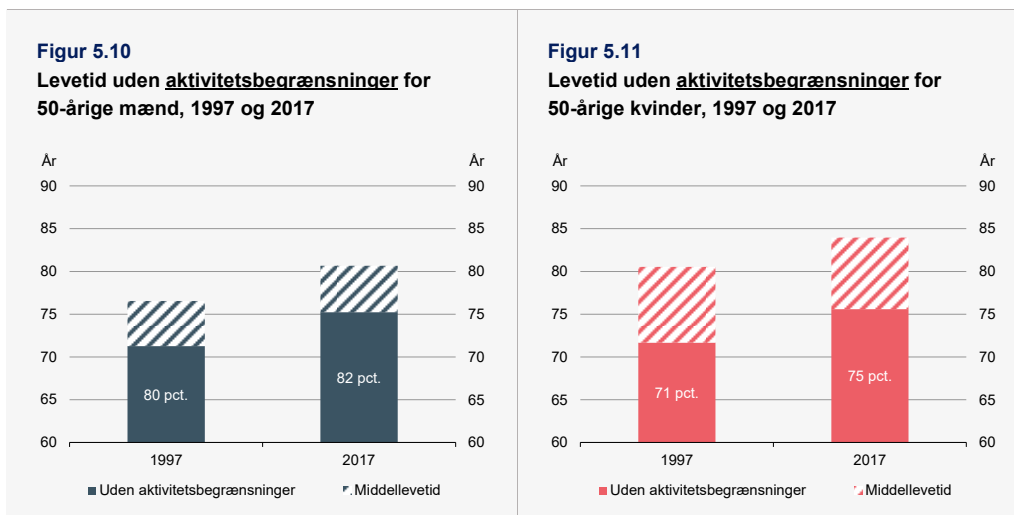

Anm.: 50+-årige. Se boks 5.2 for metode.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Opgørelsen viser, at andelen af livet, som udgøres af sunde leveår uden aktivitetsbegrænsninger, er steget på tværs af køn i den betragtede periode. For mænd kan hele stigningen i middellevetid siges at være omsat til sunde leveår, hvorfor andelen af livet med sunde leveår er steget. For kvinder har stigningen i sunde leveår ligefrem oversteget stigningen i middellevetiden, hvilket har medført en større stigning i andelen af livet med sunde leveår.

Andelen af leveår uden aktivitetsbegrænsninger er steget med 2 pct.-point fra 1997 til 2017 for mænd, mens den er steget med 4 pct.-point for kvinder fra 1997 til 2017. 50-årige mænd oplever ca. 82 pct. af livet uden aktivitetsbegrænsninger, mens det er 75 pct. for kvinder i 2017, jf. figur 5.10 og 5.11.

Anm.: 50+-årige. Se boks 5.2 for metode.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Diagnosefri leveår

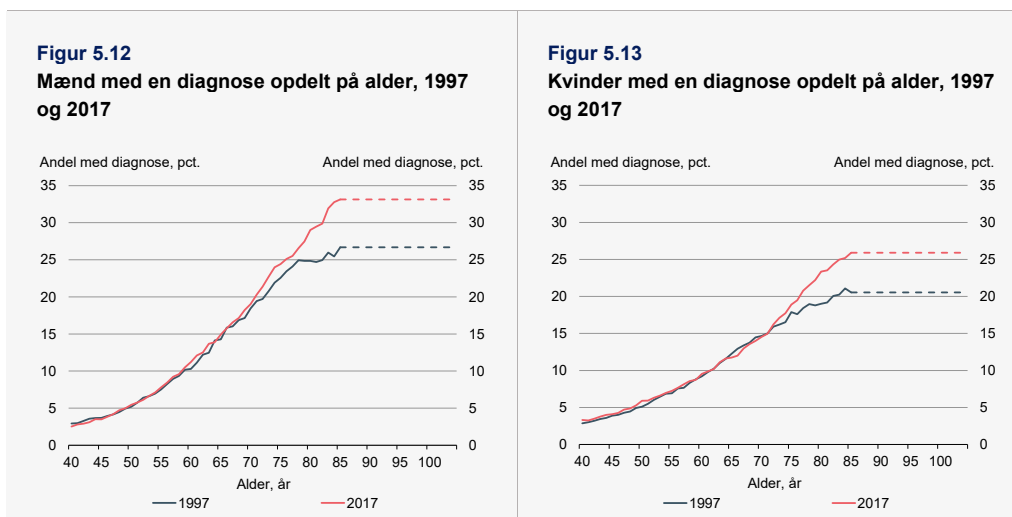
Der er en mindre andel af kvinder end af mænd, som modtager en diagnose. Det kan blandt andet skyldes, at kvinder er mere opmærksomme på eget helbred, og oftere går til lægen. Det kan også skyldes, at kvinder har en sundere livsstil end mænd. Opgørelsen af diagnosefri leveår tager udgangspunkt i somatiske hoveddiagnoser på de danske sygehuse fra Landspatientregistret. Sygdommene omfatter 17 sygdomsgrupper, der betegnes "Charlson-diagnoser".

Sandsynligheden for at modtage en diagnose har været stigende fra slutningen af 90'erne for både mænd og kvinder. Kvinder har imidlertid fortsat en lavere risiko end mænd for at modtage en diagnose på tværs af alle alderstrin.

Stigningen i antal diagnoser afspejler formentlig blandt andet bedre teknologi på sundhedsområdet og mere udbredt og bedre screening for alvorlige lidelser. Det kan således skyldes, at flere sygdomme opdages tidligere og behandles med det resultat, at levetiden forlænges. Længere levetid giver desuden mulighed for at blive diagnosticeret flere gange i løbet af livet. Det kan imidlertid også for nogle sygdomme skyldes, at de bliver mere udbredte.

Det kan desuden have betydning for udviklingen i andelen med diagnoser, hvis der forekommer ændringer i praksis for, om diagnoserne bliver stillet hos lægen eller på hospitalet. Diagnoser er i opgørelsen identificeret ved oplysninger fra Landspatientregistret, som alene omfatter hospitalspatienter.

Andelen af personer, der modtager en diagnose, er steget blandt personer over 70 år for både mænd og kvinder fra 1997 til 2017, jf. figur 5.12 og 5.13.

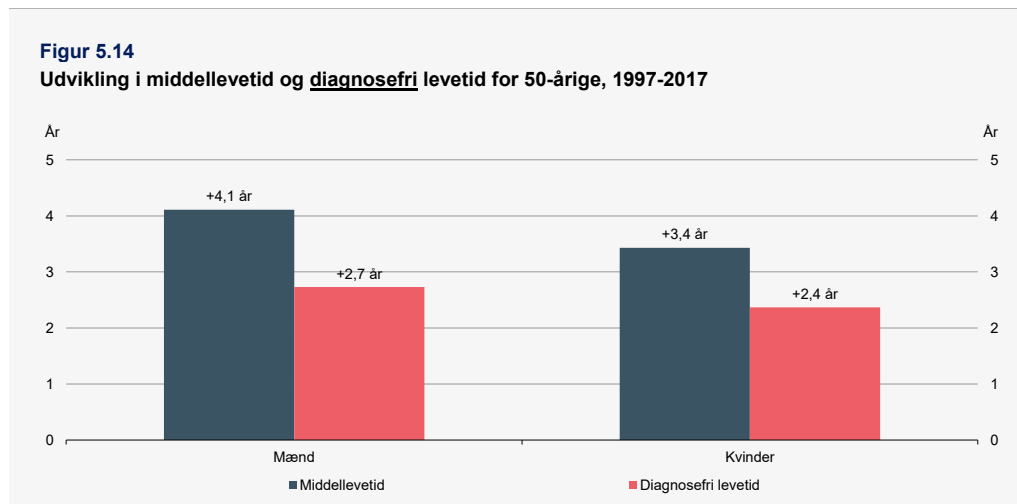
Anm.: Diagnoser er defineret som Charlson-diagnoser, jf. boks 5.2. Som følge af få observationer i de ældre aldersgrupper er det beregningsteknisk lagt til grund, at andelen med en diagnose er uændret for 80+-årige.
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Sunde leveår målt ved diagnosefri levetid er steget fra 1997 til 2017. Stigningen i andelen af personer med en diagnose betyder, at det ikke er helbredsforbedringer målt ved færre diagnoser, som har medført flere sunde leveår. Stigningen i diagnosefri middellevetid skyldes, at middellevetiden er steget, og ikke at der forekommer færre diagnosticerede sygdomme.

Det kan hænge sammen med, at sygehudsvæsenet er blevet bedre til at opdage og diagnosticere nogle sygdomme. Det kan blandt andet skyldes bedre teknologi, flere screeninger af patienter og ny viden. Det vil i sig selv være med til at øge antallet af *identificerede* sygdomme i befolkningen, men vil som udgangspunkt ikke gøre befolkningen mindre sund.

I takt med at levetiden stiger, er der også flere ældre, som når at få sygdomme forbundet med høj alder, eksempelvis demens, diabetes og hjertekarsygdomme.

Sunde leveår målt som diagnosefri leveår er steget med ca. 2,7 år for mænd og 2,4 år for kvinder fra 1997 til 2017, jf. figur 5.14. Det svarer for begge køn til i størrelsesordenen 65-70 pct. af stigningen i middellevetiden blandt 50-årige.

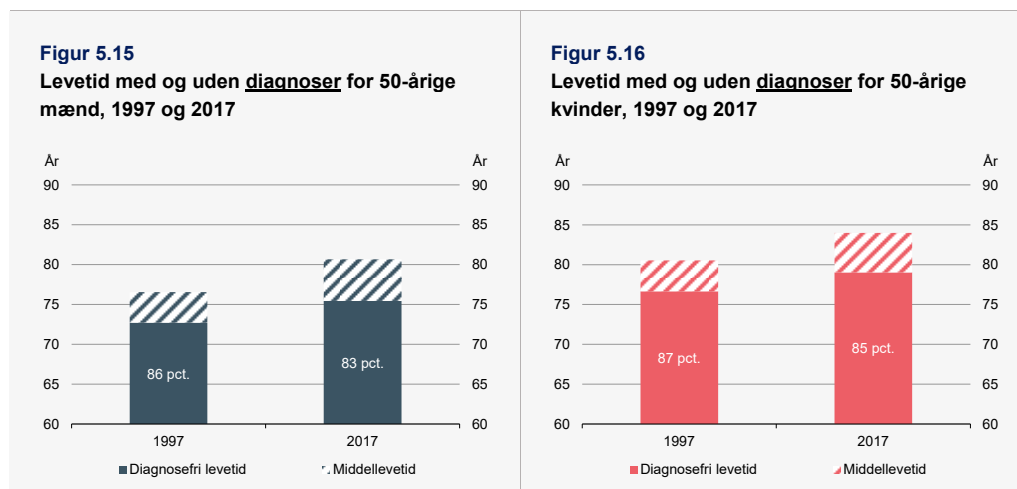

Anm.: 50+-årige. Se boks 5.2 for metode.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Til trods for at antallet af sunde leveår er steget, er andelen af livet, som udgøres af sunde leveår uden diagnoser, reduceret en smule fra 1997 til 2017. Det skyldes, at stigningen i antallet af diagnosefri år udgør en lidt mindre andel af stigningen i middellevetiden end andelen af sunde leveår i 1997.

Andelen af livet, som er sunde leveår, er faldet fra 86 pct. til 83 pct. for mænd, mens andelen er faldet fra 87 pct. til 85 pct. for kvinder fra 1997 til 2017, jf. figur 5.15 og 5.16.

Anm.: Sunde leveår er her defineret som diagnosefri middellevetid og regnet ved Sullivans metode, se boks 5.2. Der er taget udgangspunkt i personer, som er i live som 50-årige.

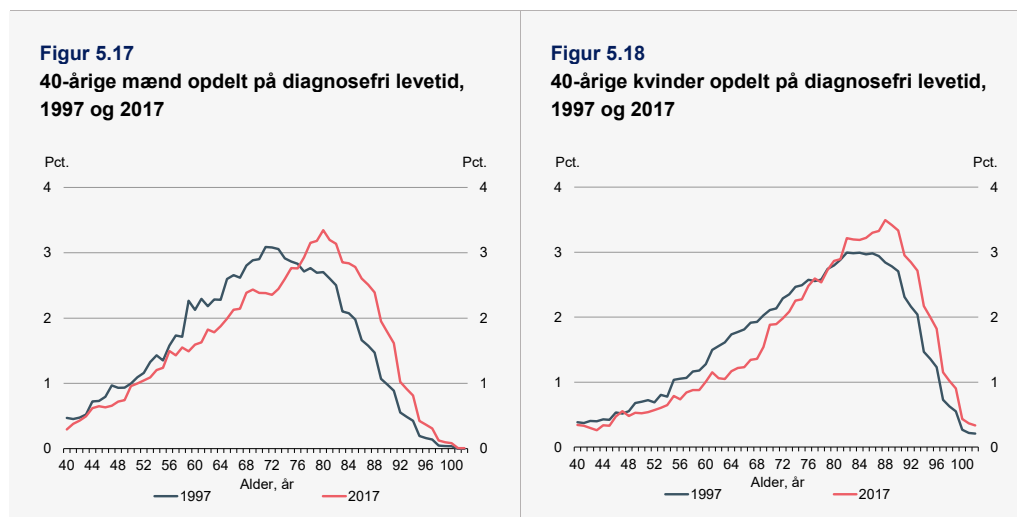
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Det skal bemærkes, at oplevelsen af sygdomsforløb kan ændre sig over tid. Det er eksempelvis langt mindre problematisk at blive diagnosticeret med diabetes i dag end for blot nogle årtier siden. Det samme gælder i høj grad hjertesygdomme, hvor eksempelvis dødeligheden under ét er faldet markant over de seneste 50 år.

5.4 Forskelle i sunde leveår

Forskelle i levealder kan være et tegn på forskelle i helbred, som blandt andet kan afspejle fysisk miljø, sociale forhold, adfærd, opvækst samt medfødte forskelle i helbred. Forskellene i levealder er faldet over tid. Det kan afspejle, at befolkningen generelt har opnået et bedre helbred, eller at der er bedre mulighed for at overleve med dårligt helbred.

Det forventede antal sunde leveår er en gennemsnitsbetragtning, der dækker over, at nogle personer vil opleve flere sunde leveår, og nogle modsat vil opleve færre sunde leveår. I takt med at antallet af sunde leveår er steget, har fordelingen af sunde leveår ændret sig. Flere 40-årige opnår et relativt højt antal sunde leveår i 2017 end i 1997 (fordelingen af sunde leveår er rykket til højre). Det gælder både for mænd og kvinder, *jf. figur 5.17 og 5.18*.

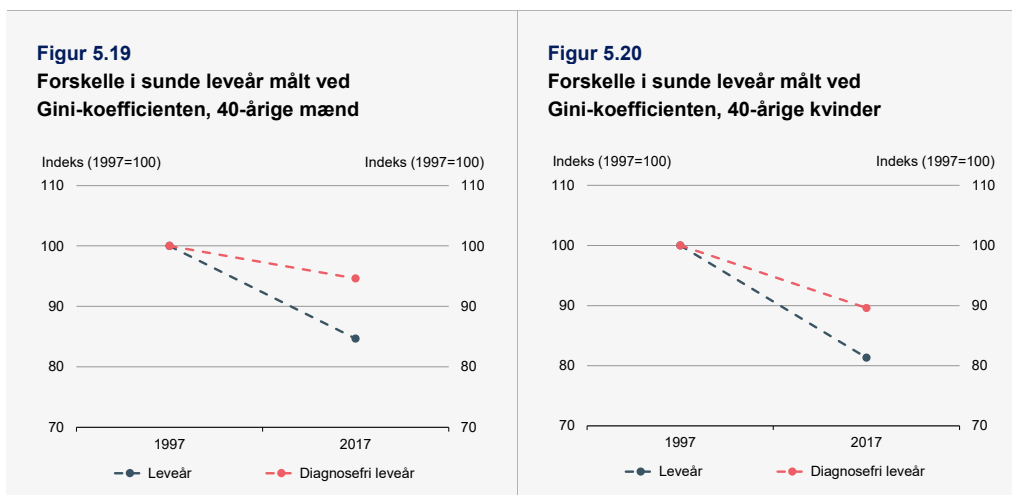

Anm.: Fordelingerne er opgjort som 5-års glidende gennemsnit. Fordelingen er baseret på sandsynlighederne for at overleve uden en diagnose i 1997 og 2017 på 1-års alderstrin.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Ændringen i fordelingerne peger på, at forskellene i antallet af sunde leveår for 40-årige er reduceret fra 1997 til 2017. Der er således mindre forskelle på, hvor mange sunde leveår forskellige personer i befolkningen kan forventes at opleve i 2017 end i 1997.

Forskellene i sunde leveår målt ved Gini-koefficienten er faldet for både mænd og kvinder, men faldet har været størst blandt kvinder. Forskellene i sunde leveår er reduceret med ca. 5 pct. for mænd og ca. 10 pct. for kvinder fra 1997 til 2017, *jf. figur 5.19 og 5.20*. Faldet i forskellene i sunde leveår er dog mindre end faldet i forskellene i levetid.

Anm.: Forskellene i sunde leveår på baggrund af fordelingen af diagnosefri leveår.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Reduktionen i de relative forskelle i antallet af sunde leveår målt ved Gini-koefficienten dækker over, at de absolutte forskelle i sunde leveår målt ved standardafvigelsen er steget en smule. Det skal imidlertid ses i sammenhæng med, at antallet af sunde leveår er steget relativt mest for den del af befolkningen med det laveste antal sunde leveår.

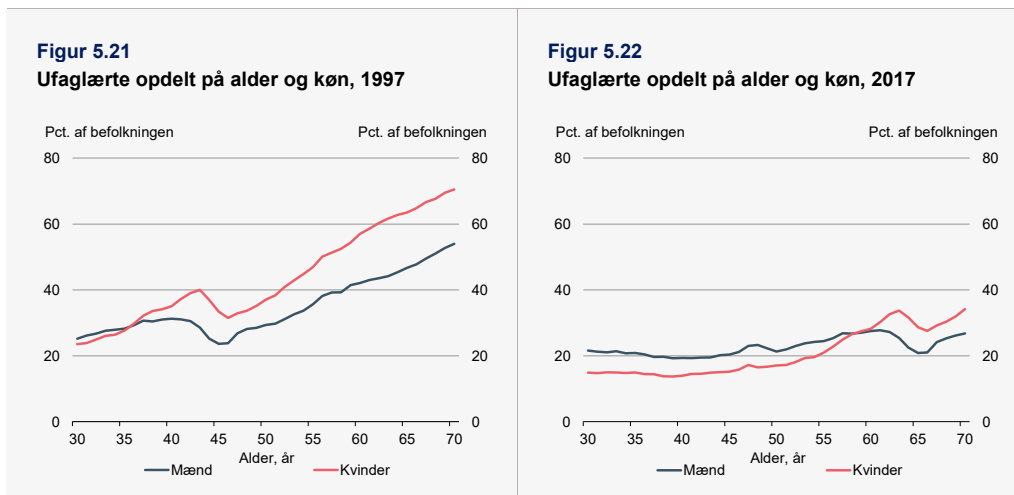
5.5 Sunde leveår opdelt på uddannelse

Forskellene i sunde leveår kan blandt andet dække over variationer på tværs af befolkningsgrupper, fx uddannelsesgrupper. Det kan eksempelvis hænge sammen med forskelle i livsstil, arbejdsforhold eller andet, der har betydning for at leve et sundt liv.

Når middellevetider og sunde leveår opdeles på uddannelsesgrupper skal man være opmærksom på, at grupperne varierer i størrelse på tværs af alderstrin og over tid som følge af det stigende uddannelsesniveau i befolkningen. Det betyder, at sammensætningseffekter kan have betydning for resultaterne, som derfor skal fortolkes med forsigtighed.

Det er eksempelvis tilfældet for gruppen af ufaglærte. Andelen af ufaglærte i de yngre aldersgrupper i befolkningen er mindre end andelen af de ældre aldersgrupper. Det hænger sammen med stigningen i uddannelsesniveaet, som har betydet, at en stadig stigende andel af befolkningen opnår en kompetencegivende uddannelse. Der kan være en selektionseffekt, så den resterende gruppe af ufaglærte i højere grad har underliggende sociale og helbredsmæssige udfordringer, som både medfører, at de ikke får en uddannelse og som også påvirker deres levetid og sundhed.

Ufaglærte udgør ca. 25 pct. af de 30-årige blandt både mænd og kvinder, mens gruppen udgør ca. 55 af mændene og 70 pct. af kvinderne blandt de 70-årige i 1997, jf. figur 5.21.

Anm.: Personer med ukendt uddannelse og gymnasial uddannelse som højst fuldførte uddannelse indgår ikke.

Videregående uddannelser omfatter kort-, mellem- og lang videregående uddannelser.

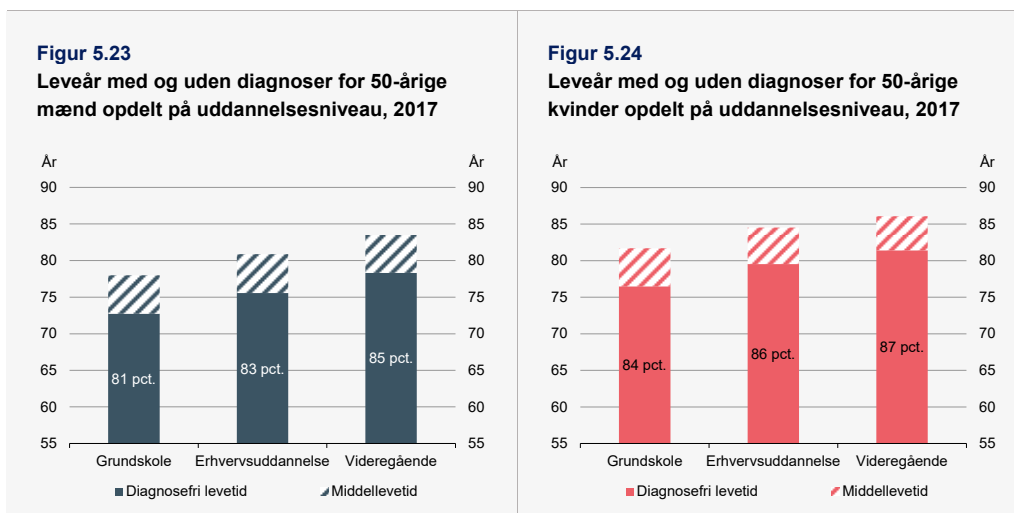
Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag.

Stigningen i uddannelsesniveaet betyder, at andelen af ufaglærte i befolkningen som helhed er reduceret over tid. Andelen af ufaglærte er lavere for både mænd og kvinder i alle aldersgrupper i 2017 end i 1997, jf. figur 5.22.

Sunde leveår udgør en mindre del af middellevetiden for ufaglærte end for personer i de øvrige uddannelsesgrupper. Det kan hænge sammen med, at ufaglærte generelt har flere livsstilsudfordringer, såsom større risiko for rygning og alkoholforbrug, mindre motion og mere usunde kostvaner, jf. *Den Nationale Sundhedsprofil*, Sundhedsstyrelsen 2017.

Det er ikke entydigt, i hvilket omfang der er en kausal sammenhæng mellem uddannelsesniveau og sundhed. Der kan være andre faktorer, som har betydning for både helbred og valg af uddannelse, eksempelvis forhold i opvæksten og forældres uddannelsesniveau, jf. boks 5.3.

Diagnosefri leveår udgør 81 pct. af middellevetiden for ufaglærte mænd, mens mænd med en videregående uddannelse kan forvente 85 pct. i 2017, jf. figur 5.23. For ufaglærte kvinder udgør diagnosefri leveår 84 pct. af middellevetiden, og for kvinder med en videregående uddannelse 87 pct., jf. figur 5.24.

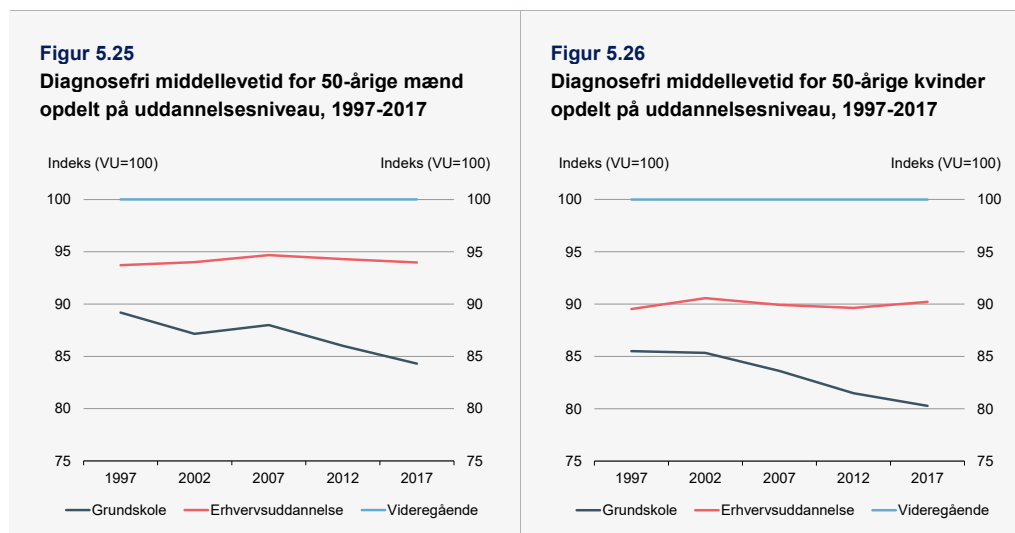

Anm.: 50+-årige. Personer med ukendt uddannelse og gymnasial uddannelse som højst fuldførte uddannelse indgår ikke. Videregående uddannelser omfatter kort-, mellem- og lang videregående uddannelse.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellens datagrundlag og Landspatientregistret.

For alle uddannelsesgrupper er antallet af diagnosefri leveår steget, men stigningen har været størst i gruppen med en videregående uddannelse. Eksempelvis har ufaglærte 50-årige mænd opnået et ekstra sundt leveår uden diagnoser fra 1997 til 2019, mens erhvervsuddannede 50-årige mænd har opnået 2,8 flere sunde leveår, og 50-årige mænd med en videregående uddannelse har opnået 2,9 ekstra sunde leveår.

Antallet af sunde leveår blandt ufaglærte mænd er således reduceret relativt til antallet af sunde leveår blandt personer med en videregående uddannelse fra 1997 til 2017, *jf. figur 5.25*. Det samme er tilfældet for kvinder, *jf. figur 5.26*.

Anm.: Personer med ukendt uddannelse og gymnasial uddannelse som højst fuldførte uddannelse indgår ikke.

Videregående uddannelser omfatter kort-, mellem- og lang videregående uddannelser.

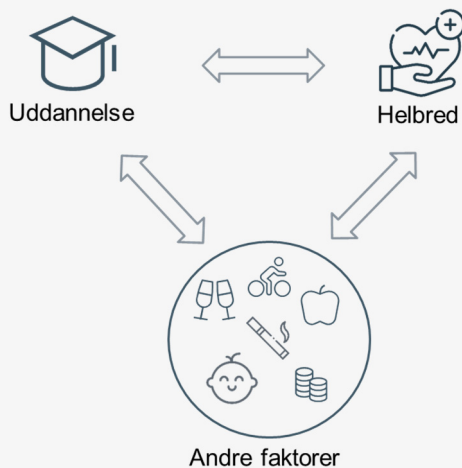
Kilde: Egen beregning på Landspatientregistret samt lovmodellens datagrundlag.

Det bemærkes, at noget af den lavere andel af middellevetiden, som udgøres af sunde leveår, for ufaglærte kan skyldes sammensætningseffekter, da gruppen af ufaglærte udgør en faldende andel af befolkningen over tid. Man bør således fortolke resultaterne varsomt, når man opgør udviklingen for befolkningsgrupper, som ikke er homogene over tid eller på tværs af aldersgrupper.

Boks 5.3**Uddannelse og helbred**

Litteraturen har identificeret en sammenhæng (*korrelation*) mellem uddannelse og helbred målt ved forskellige indikatorer, såsom dødelighed og selv vurderet helbred. Det er mindre klart, hvordan uddannelse påvirker helbredet, og hvordan helbredet egentlig påvirker uddannelse (*kausalitet*). Nogle studier viser, at lav fødselsvægt medfører udfordringer senere i livet både på klassiske økonomiske variable, såsom uddannelsesniveau og indkomst, men også på helbredet senere i livet. Andre studier har ved brug af ændringer i lovgivningen om antal lovpligtige år i skole vist, at uddannelse påvirker helbredet positivt. Studierne er næsten altid forbundet med usikkerhed, ligesom det stadig er uklart, hvad de bagvedliggende mekanismerne er. Flere år under uddannelse kan medføre større viden om sundhed samt bedre mulighed for at optage ny viden, fx på sundhedsområdet. Det kan også medføre, at arbejdslivet udskydes, hvilket kan være med til at reducere slid fra et hårdt arbejdsliv.

Der er stadig rum for forskning, som belyser sammenhængen mellem uddannelse og helbred. Der er formentlig en påvirkning fra uddannelse til helbred og fra helbred til uddannelse, ligesom der vil være en række andre faktorer, som påvirker helbredet. Det kan eksempelvis være miljøet under opvæksten, der i sig selv kan have betydning for, hvilken livsstil individet tager med videre i livet, og som kan påvirke både helbred og uddannelsesniveau.

Figur b**Sammenhængen mellem uddannelse og helbred samt andre faktorer**

Kilde: Egen illustration.

fm.dk